

ORMAN EKOSİSTEMLERİNDE EKOTURİZM ÇALIŞTAYI VE 10. YILINDA TODEG

ORMAN EKOSİSTEMLERİNDE EKOTURİZM ÇALIŞTAYI VE
10. YILINDA TODEG

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ DİĞER YAYINLAR SERİSİ NO:10

Orman Ekosistemlerinde Ekoturizm Çalıştayı, 20-22 Mayıs 2010 tarihlerinde, Gür Kent Hotel (Mithatpaşa Cad. No:4 06410 Yenişehir-Ankara)'da yapılmıştır.

Hazırlayan / Yayınlayan:

TODEG (Türkiye Ormancılar Derneği Ekoturizm Grubu)

ISBN Numarası: 978-9944-0048-4-8

www.ormancilardernegi.org

www.ekoturizmgrubu.org

Türkiye Ormancılar Derneği

Tuna Caddesi No:5/8 Kızılay - ANKARA

Tel: 0312.433 84 13 Belgegeçer: 0312.433 26 64

Çalıştay Düzenleme Kurulu:

Av.Selim AHIRLI

Dr. Murat ALAN

Mehtap ÖZTEKİN

Kubilay ÖZYALÇIN

Filiz SÖNMEZ

Ercan VELİOĞLU

Fotoğraflar: TODEG Arşivi, Süleyman ALKAN, Adnan KÜÇÜKSAĞIR, Lusi MORHAYIM, Filiz ÖZYALÇIN, Kubilay ÖZYALÇIN, Filiz SÖNMEZ, Salih USTA, Hilmi YENİKURTULUŞ

Grafik tasarım: Güngör Genç

Baskı: Dönmez Ofset - Ankara

Tel: 0312.229 79 61

Ekim 2010

Kaynak gösterilerek yararlanılabilir, her hakkı Türkiye Ormancılar Derneği'ne aittir.

ORMAN EKOSİSTEMLERİNDE
EKOTURİZM ÇALIŞTAYI
VE
10. YILINDA TODEG

ÖNSÖZ

Türkiye Ormancılar Derneği Yönetim Kurulu

Türkiye Ormancılar Derneği (TOD), 26 Aralık 1924 tarihinde, üç orman mühendisi tarafından "Orman Mekteb-i Alisi Mezunları Cemiyeti" adıyla İstanbul'da kurulmuştur. Bu anlamda Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki en eski sivil toplum örgütlerinden olup, Türk Mimar ve Mühendis Odaları Birliği (TMMOB)'nin kurulmasında öncülük etmiş köklü bir kurumdur. Diğer yandan Bakanlar Kurulu kararıyla 1951 yılında, kamu yararına çalışan dernek statüsünü de kazanmıştır.

Türkiye Ormancılar Derneği, ormancılık tarihine önemli katkılar sağlamış, Cumhuriyet dönemi ormancılık tarihiyle iç içe yaşamıştır. Ormancılığımızla ilgili her olayda, her oluşumda onun sesi duyulmuştur. Ormancılıkla ilgili kongre ve seminerler düzenlemiş, kitaplar hazırlamış, yayınlar yapmıştır. Bu yayınlardan biri, 1951 yılında zamanın iktidarının ormancılıkla ilgili yaptığı olumsuz uygulamalara karşı hazırlanan "YEŞİL KİTAP" olmuştur. Kitapla oluşturulan kamuoyu sayesinde, zamanın güçlü iktidarı geri adım atmak durumunda kalmıştır. Türkiye Ormancılar Derneği'nin süreli yayın organı olan ORMAN VE AV Dergisi ise 1928 yılından bu yana yayımlanmaktadır.

Bugün "ODTÜ ORMANI" olarak anılan, Ankara'nın akciğeri "ATATÜRK ORMANI"nın 1957-1958 yıllarında kurulma kararı alınmış, Türkiye Ormancılar Derneği bu ormanın kurulmasında proje yapımı ile fidan temini ve dikim çalışmalarında önemli katkılarda bulunmuştur. TOD tarafından katkı yapılan önemli konulardan birisi de ormanların anayasal güvenceye kavuşturulmasıdır. 1961 Anayasasını yapan Kurucu Meclis üyelerinden Prof. Dr. Muammer AKSOY ile kurulan ilişkiler ve verilen bilgiler sayesinde, ormanların anayasal güvenceye kavuşturulmasında etkili olunmuştur.

Türkiye'de ve Dünyada son yıllarda ekoturizm konusu gündeme oturmuştur. Doğal olarak Türkiye Ormancılar Derneği de bu sürece dahil olmuştur. Bu amaçla Dernek bünyesinde 2000 yılında bir araya gelen Dernek üyeleri ve doğaseverler tarafından bir Ekoturizm Grubu kurulmuştur. Grup Ankara ve çevresine doğa gezileri düzenlemekle işe başlamış ve amatör bir şekilde katılımcıları hem gezdirmiş hem de doğa konusunda eğitmiştir. İlerleyen yıllarda geziler yanında her türlü masrafı karşılanarak, ilköğretim öğrencileri ormana götürülmüş, orman ve orman ekosistemi tanıtılmış, doğa sevgisinin ve bilincinin gelişmesine katkıda bulunulmuştur.

Türkiye Ormancılar Derneği Ekoturizm Grubu (TODEG) bu etkinlikleri yaparken doğal olarak ekoturizm konusu da yaygınlaşmış ve pek çok kurum, kuruluş bu konuya ilgi duyarak etkinlikler yapar olmuştur. Bunun sonucu olarak da çok değişik anlayışlar gelişmiş ve pek çok etkinlik ekoturizm adı altında anılmaya başlanmıştır. Bu süreçte 10. yılını dolduran TODEG'in girişimi ile ekoturizm konusunda bir çalıştay düzenleme gereği duyulmuştur. Bu çalıştay ile de konuyla ilgili kurum ve kuruluşların yanısıra akademisyen, araştırmacı, uygulamacıların biraraya getirilmesi, kavramsal bir çerçeve çizilmesi, ekoturizm konusunun olabildiğince çok boyutlu tartışılması, ortaya konulan çıktıların kamuoyuna sunulması amaçlanmıştır. Elinizdeki "Orman Ekosistemlerinde Ekoturizm Çalıştayı ve 10. Yılında TODEG" adlı kitapta 6 bölüm halinde Derneğimizin katkılarıyla yapılan çalıştayı çıktılarını bulabilirsiniz. Bunun yanında konu ile ilgili uzmanların görüşleri ve TODEG'e ilişkin bazı bilgiler yer almaktadır. Kitap, konunun uluslararası yönü de düşünülerek İngilizce olarak da basılmıştır.

Türkiye Ormancılar Derneği Yönetim Kurulu olarak bu kitap içindeki bilgilerin ekoturizm konusunda önemli bir boşluğu dolduracağına inanıyoruz. Çalıştayı düzenlenmesi, çalıştay çıktıları ile uzman görüşlerinin kamuoyuna aktarılması yanında yaygınlaştırılmasına da hizmet eden böyle bir kitabın hazırlanmasına ve yayınlanmasına katkısı olan her kişi, kurum ve kuruluşu teşekkür ederiz.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	2
1. ÇALIŞMA GRUBU RAPORU: EKOTURİZMDE STRATEJİ, YASAL ÇERÇEVE VE EKOTURİZM POLİTİKASI NASIL OLMALIDIR?	5
2. ÇALIŞMA GRUBU RAPORU: EKOTURİZMİN ORMAN EKOSİSTEMLERİNE ETKİLERİ NELERDİR? EKOTURİZM PLANLAMASI VE DENETİMİ NASIL YAPILMALIDIR?	9
3. ÇALIŞMA GRUBU RAPORU: KORUNAN ALANLARDA VE ORMAN EKOSİSTEMLERİNDE EKOTURİZMİ KİMLER, NASIL YAPMALIDIR? EKOTURİZMLE İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLARIN EKOTURİZMİ ALGILAMASI NASILDIR, NASIL OLMALIDIR?	15
4. ÇALIŞMA GRUBU RAPORU: TÜRKİYE'DEKİ EKOTURİZM UYGULAMALARININ -SOSYAL, EKONOMİK, KÜLTÜREL, SİYASAL VB- ELEŞTİRİSİ; EKOTURİZMDE İLKELER VE STANDARTLAR NELER OLMALIDIR?	21
5. ÇALIŞMA GRUBU RAPORU: EKOLOJİK TARIM, DOĞAL YAŞAM VE "EKOLOJİK ÇÖZÜMLER" SUNAN EKOLOJİK YERLEŞİMLERİN EKOTURİZM İLE İLİŞKİSİ NEDİR?	29
6. ÇALIŞMA GRUBU RAPORU: EKOTURİZMİN, ULUSAL TURİZM STRATEJİSİNDEKİ YERİ NE OLMALIDIR? EKOTURİZMDE REHBERLERİN VE SEYAHAT ACENTELERİNİN KONUMU NEDİR, NE OLMALIDIR?	35
EKOTURİZM VE DOĞA TEMELLİ TURİZMİN GELDİKLERİ NOKTADAKİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE Yrd. Doç. Dr. Nazmiye ERDOĞAN	41
TÜRKİYE ORMANCILIK SEKTÖRÜ AÇISINDAN EKOTURİZM Doç. Dr. Kenan Ok	53
EKOTURİZM PARADİGMASI Hasan Basri AVCI	61
EKOTURİZMİN ELEŞTİREL BİR DEĞERLENDİRMESİ İrfan ERDOĞAN	65
BAŞKA BİR KARAGÖL Süleyman ALKAN	83
TODEG'LE GEÇEN 10 YILDAN KALAN ANI KIRINTILARI Ercan VELİOĞLU	87
DOĞADA AMATÖRLÜK VE GÖNÜLÜLÜK Filiz SÖNMEZ	91
TODEG GEZİLERİNE KATILANLARDAN İZLENİMLER Derleme: Dr. Murat ALAN	95

SUNUŞ

TODEG ve EKOTURİZM

Kubilay ÖZYALÇIN
TODEG Başkanı

Şehirleşme ve sanayileşme kırsal alanlar ve orman ekosistemleri üzerinde baskı yaratmakta,

Türkiye'deki orman alanlarına yasal saldırılar yapılmaktadır.

Türkiye'nin en fakir kesimini oluşturan "Orman Köylüsü", geçinebilmek için köyünü terk etmek zorunda bırakılmakta,

toplum, orman yangınları, erozyonla mücadele, milli parklar, yaban yaşamı, orman planlama, ağaçlandırma çalışmaları konularında ilgili kurumlar tarafından kimi zaman yanlış bilgilendirilmektedir.

Ülkemizin bu gerçekleri birlikte değerlendirildiğinde, hem kırsal kalkınmaya katkı sağlama yolu olması hem de kent yaşamının ağırlığını üzerinde hisseden, doğayı kavrama dürtüsüyle hareket eden ve bu konuda bilinç geliştirmek isteyen pek çok insanın bilgilendirilmesi ve onlara ekosistemlerin tanıtılması bakımlarından ekoturizm kavramı öne çıkmaktadır.

Ekoturizm, doğa ile iç içe yaşayan nüfusun, içinde yaşadıkları ekosistemlerin öncelikle kendileri tarafından korunmasına yönelik farkındalık geliştirmeleri için de önemli bir araç olarak kullanılabilir. Bu yöndeki gayretlerin, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin azaltılması, karbon tutma sığasının artırılması konularındaki yararları da ayrıca değerlendirilebilir.

Kırsal kalkınmaya katkıda bulunabilmek düşüncesiyle, birkaç Türkiye Ormanlılar Derneği gönüllüsü, "uzaklarda değil" diyerek 2000 yılında TOD Ekoturizm Grubu, TODEG' i kurdular. Bu gönüllüler, kâr amaçlamaksızın düzenleyecekleri gezilerle orman ekosistemlerine yönelik kamuoyu oluşturmaya çalışacaklar, katılımcılara bilimsel verilerle açıklamalar yapacaklardı. Önceliği, kabaca Türkiye'nin 20 milyon hektarlık bir alanını kaplayan ve uzmanlık alanları orman ekosistemlerine ve koruma statüsü bulunan alanlara vermişlerdi. Yürüyüş rotalarının çok uzun ve yorucu olmaması, dinlenme ve yemek molaları için uygun altyapı bulunmasının yanı sıra gezi alanlarının resmi sorumlularının tanıdık olması da ilk gezilerde belirleyici ölçütlerden olmuştu. 2001 yılında geziler başladı, planlanan beş geziden dördü gerçekleştirildi. Bu gezilerde görüldü ki yalnızca gidilecek yerin özelliklerinin dikkate alınması yeterli değildi; katılımcıların sağlık durumlarına, yürüyüşe uygun giyinip giyinmediklerine de dikkat edilmesi gerekiyordu. Bir yandan gezilen alanlardaki ekosistem özellikleri, yaban hayvanları, orman dışı ürünler, varsa yapılan ağaçlandırma çalışmaları, erozyon izleri ve diğer ormancılık etkinliklerine ilişkin bilgi veriliyor diğer yandan da çok farklı alanlarda birikimli ve farklı yaş grubundan insanların oluşturduğu bir grupta hareket etmenin güçlükleri tecrübe ediliyordu.

Edinilen deneyimler ışığında kurallar geliştirilip uygulanmaya başlandı; örneğin . Her gezi öncesi gezi etüdü yapılması bir kural olarak benimsendi. Ayrıca grup üyeleri ilk yardım kursu aldılar. TODEG'in Ankara merkezli bir oluşum olması, gezi noktalarının Ankara yakınlarında seçilmesinde ve öncelikle Ankara halkının hedef kitle olarak belirlenmesinde etken olmuştu. Bu nedenle Soğuksu Milli Parkı, Karagöl, Beynam, Işık Dağı, Eğriova, Yünlü Yaylası, Kırmir Çayı, Mahkeme ağacı, Sivrihisar, Çamkoru, Beypazarı Kuşçenneti, Çamlıdere Fosil Ormanı, Hasanoğlan, Elmadağ gibi Ankara çevresindeki birçok orman ekosistemine gidildi. Türkiye'deki toplam 41 milli parktan 14'üne gezi düzenlendi ve katılımcılara, bu alanlara ilişkin bilgi verildi. Tabiat Parkları ve Tabiatı Koruma Alanları yanında Doğu Karadeniz, Çatacık, Yenice, Pınarbaşı örneklerinde olduğu gibi

orman ekosistemlerinden kaynak değerleri yüksek olan alanlar programa alındı. Her gezide seçilen alana uygun uzman bulundurularak konunun uzmanı tarafından anlatılmasına özen gösterilmiş, katılımcıların bilgi, bilinç, sevgi, koruma ve merak yönünden gelişmesine katkıda bulunularak doğal kaynakların farkında ve tarafında olmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmalar sırasında bilgi, güvenlik, sağlık ve asayiş konuları da dikkate alınarak gerekli önlemler alınmıştır. 2000 yılından bu yana yılda ortalama on gezi düzenleyen TODEG, gezilerinde yöre halkına gelir bırakmaya ne kadar özen gösterse de bu anlamda istenen düzeye ulaşamamıştır. Gezilen alanlardaki yöre halkının çoğunlukla böylesi bir etkinliğe hazır olmayışı bunda en önemli etken oldu. TODEG' e orman mühendisleri dışında farklı birikimlere sahip üyelerin katılımı, grubu zenginleştirdi ve daha da güçlendirdi. Gezi öncesi hazırlıklarının tartışıldığı, gezi sonrası deneyimlerin paylaşıldığı gezi değerlendirmelerinin yapıldığı TODEG toplantıları olağan hale geldi. Grubun deneyimi arttıkça gezi programlarının yarısı konaklamalı ve daha uzak noktalara yönelik hazırlandı, yıllık gezi sayısı arttı. Tescilli logosu ve TIES üyeliğiyle TODEG'in kurumsal niteliği biraz daha ileri taşındı.

Bugüne dek gerçekleştirebildiklerimiz gerçekten de uzaklarda değilmiş. Henüz yapamadıklarımız çok ama onlar da uzaklarda değil... Söz gelimi, Antalya'daki "Giden Gelmez Ormanı"nın ya da toplam büyüklüğü 1000 ha' a kadar inmiş endemik ve relikt sığla ormanımızın değerini ve önemini de anlatmak istiyoruz. Ekoturizmin onlarca tanımının sesletildiği günümüzde, birbirinden çok farklı uygulamalar ekoturizm adı altında tanıtılmakta ve pazarlanmaktadır. Bu uygulamaların her biri, doğaya insandan kaynaklanan olumsuz etkilerin azaltılması, çevresel ve kültürel farkındalığın artırılması, korumaya yönelik olarak doğrudan katkı sağlanması, yöre halkına doğrudan maddi destek olunması bakımlarından sorgulanmaya muhtaçtır. Türkiye'de ekoturizm denince nelerin anlaşıldığını ve aslında anlaşılması gerekeni tanımlamaya katkıda bulunabilmek adına, kuruluşumuzun 10. yılında "Orman Ekosistemlerinde Ekoturizm" adlı bir çalıştay düzenleme gereğini hissettik. Başta çalıştay düzenleme kurulu, Ercan VELİOĞLU, Filiz SÖNMEZ, Mehtap ÖZTEKİN, Selim AHIRLI ve Murat ALAN ile birlikte ve bütün TODEG üyelerinin desteğiyle bir yılı aşkın bir hazırlık çalışmasının ürünü olarak, 20-22 Mayıs 2010 tarihinde "Orman Ekosistemlerinde Ekoturizm Çalıştayı" nı gerçekleştirdik. Bu çalıştayın gerçekleştirilmesi sürecinde bizden maddi ve manevi desteklerini eksik etmeyen Türkiye Ormancılar Derneği Yönetim Kurulu'na, katkıları için GEF-SGP Küçük Destek Programı Türkiye'ye ve elbette çalıştay çalışma gruplarını oluşturan tüm katılımcılara teşekkür etmek borcumuzdur.

Bu kitap ile 3 uluslararası kuruluş temsilcisi, 14 üniversiteden 20'yi aşkın akademisyen, 14 araştırmacı, 3 Bakanlık ve bunlara bağlı Genel Müdürlükleri temsil eden uzmanlar, demokratik kitle örgütü ve sivil toplum kuruluşları temsilcileri olmak üzere toplam 91 kişinin katılımı ile gerçekleştirmiş olduğumuz bu çalıştayın çıktılarını paylaşmayı amaçladık. Konuyla ilgilenenlere, dünyada da yeni bir kavram olan ekoturizme ilişkin olarak, ülkemizdeki güncel sürecin incelenebileceği ve geliştirilmesine katkıda bulunabileceği bir fırsat sunabildiğimizi umuyoruz.

Mayıs 2010 Ankara

Ekoturizm, ziyaret edilen alana en az olumsuz etki bırakmaktır...

---

1. ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

EKOTURİZMDE STRATEJİ, YASAL ÇERÇEVE VE EKOTURİZM POLİTİKASI NASIL OLMALIDIR?

Çalışma Grubu Üyeleri

Hüsrev ÖZKARA (Kolaylaştırıcı - Doğa Koruma ve Milli Parklar Eski Genel Müdürü)

Dr. Selim KAPLAN (Raportör - Ege Ormanlık Araştırma Müdürlüğü)

Doç. Dr. Gözde EMEKLİ (Ege Üniversitesi)

Doç. Dr. Erdoğlan ATMIŞ (Bartın Üniversitesi)

Yard. Doç. Dr. Düriye BOZOK (Balıkesir Üniversitesi)

Dr. Tuncay PORSUK (İç Anadolu Ormanlık Araştırma Müdürlüğü)

Araş. Gör. Sevgi GÖRMÜŞ (Kastamonu Üniversitesi)

Av. Selim AHIRLI (Türkiye Ormanlıklar Derneği Ekoturizm Grubu / TODEG)

Yasemin ÖZLÜK (Hasandede Belediyesi)

Kadir KILIÇ (Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü / ORKÖY)

Özge GÖKÇE (GEF – SGP)

İsmail MENTEŞ (Kastamonu İl Çevre ve Orman Müdürlüğü)

A. Yeşim ÇAĞLAYAN (Bölgesel Çevre Merkezi / REC Türkiye)

TÜRKİYE'DE GÜNCEL DURUM, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Ekoturizm ulusal mevzuatta doğrudan yer almamaktadır.
2. Ulusal turizm stratejileri içinde ekoturizm stratejisi bulunmamaktadır.
3. Ekoturizm yapılan alanların statüleri farklı (tarım alanları, ormanlar, korunan alanlar, doğal ve tarihi sitler vb.) olup bu statüler üzerinde yetki kullanan kurumlar da farklıdır
4. Benzer nitelikteki alanlarda (milli park, doğal sit, ÖÇK alanları) farklı kurumlar söz sahibidir.
5. Yerel otoriteler plan kararlarına saygılı davranmamaktadır. Koruma kullanmanın yerini kullanma koruma almış görünmektedir.
6. Yerel halkın ekoturizm uygulamalarında yer almada isteksizliği vardır.
7. Ekoturizme konu olan alanlar çoğunlukla hassas ekosistemler olup, kitle turizminde yapılan hataların bu alanlarda yapılmasının sonuçları çok ağır olabilecektir.
8. Seyahat acentelerinden alınarak ifade edilen ekoturizm faaliyet sayıları gerçeği yansıtmamaktadır. Bu faaliyetlerde (salcılık (rafting) v.b) çoğunlukla ekoturizm adına eleştirilen faaliyetlerdir. STK' lar, yerel örgütlenmeler, özel gruplar tarafından yapılan faaliyetler bu sayıların içinde gözükmemektedir.

Mevcut Mevzuat

1. 2634 Sayılı Turizm Teşvik Yasası ve Turizm Kanunu'nun 8. Maddesi'nin A fıkrasının 1 numaralı bendi ile C, D fıkralarında yapılan değişikliklerle 6831 sayılı Orman kanununa göre orman sayılan yerlerle ilgili yapılan değişikliklerden d ve f fıkraları, ekoturizm ile ilişkilidir.
2. 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu'nda öngörülen Uzun Devreli Gelişim Planları (UDGP) ve bu planların kullanım ve koruma kararları ekoturizm uygulamalarına ilişkin hükümler içermektedir.
3. Korunan alanlar alan kılavuzu yönetmeliğinde, ekoturizm uygulamalarına ilişkin hükümler bulunmaktadır.
4. 7.12.2004 tarih 5272 Sayılı Belediye Kanunu ile yapılan son değişikliklerle belediyelere verilen görev ve yetkiler içinde ekoturizm uygulamalarına ilişkin hükümler bulunmaktadır.

Bunların dışında aşağıda verilen mevzuat da bir şekilde ekoturizm ile ilişkilendirilebilir.

- Anayasanın Seyahat özgürlüğünü düzenleyen 23. maddesi
- 6831 sayılı orman kanunu
- 4721 sayılı medeni kanun
- 4856 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilatı ve Görevleri Hakkında Kanun
- 2872 sayılı Çevre Kanunu
- 383 sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname
- 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu
- 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
- 5286 sayılı Köy Kanunu,
- 2924 sayılı Orman Köylerinin Kalkınmasının Desteklenmesi Hakkında Kanun,
- 3194 sayılı İmar Kanunu,
- 5634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu,
- 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu,
- 5394 sayılı Belediye Kanunu,
- 5216 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu,
- 1618 sayılı Seyahat Acenteleri ve Birliği Kanunu

ÖNERİLER

1. Uygun bir ekoturizm tanımı yapılmalıdır.

Bu konuda yapılan tartışmalarda; kanunu hangi kurumun hazırlaması gerektiği tartışıldığı gibi kanunla yapılacak bir tanımın olası gelişme ve değişimlerde sıkıntı yaratabileceği ifade edilmekle birlikte, Turizm ile ilgili kanunda ekoturizmin unsurlarını (doğal çevre, ekolojik ve kültürel sürdürülebilirlik, eğitim ve konunun açıklanması, yerel düzeyde ekonomik fayda) içeren bir tanımın yapılmasının yararlı olacağı üzerinde görüş birliğine varılmıştır.

2. Diğer ilgili kurumların da görüşü alınarak Ulusal turizm stratejisinde ekoturizmin hak ettiği yeri alması sağlanmalıdır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı eşgüdümünde, turizm işkolunca hazırlanan Ulusal Turizm Stratejisinde ekoturizm başlığının altının doldurulması, uygulamalara ilişkin farklı kurum ve kuruluşların görüş ve önerilerini yansıtılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Ayrıca bir ulusal ekoturizm stratejisi oluşturulmalıdır.

3. Ekoturizm yapılan benzer nitelikli (Milli Parklar, Doğal Sit Alanları, Özel Çevre Koruma Alanları (ÖÇK)) alanlar ortak bir yönetim altında birleştirmelidir.

Mevcut durumda ekoturizmin ağırlıklı olarak yapıldığı milli parklar, doğal sit alanları, ÖÇK' lar, yani korunan alan statüsü olan yerlerin ortak bir yönetim altında birleştirilmesi, ekoturizmin planlanmasında, uygulanmasında ve denetiminde yarar sağlayacak, olumsuzlukları en aza indirecektir.

4. Farklı kurumların yetki kullandığı farklı statüdeki alanlardaki ekoturizm uygulamalarına yönelik kurallar belirlenmelidir.

Mevcut durumda Ekoturizmin ağırlıklı olarak yapıldığı (tarım alanları, ormanlar, korunan alanlar, doğal ve tarihi sit alanları vb.) alanlarda her kurumun, kendi alanı ile ilgili olarak ekoturizm kurallarını belirlemesi gereklidir. Söz gelimi ekoturizm etkinliklerinin sıkça yapıldığı orman alanları için 6831 sayılı orman kanununun konuya ilişkin 25. maddesinde gerekli geliştirmelerin yapılması gereklidir.

5. Tüm ülke düzeyinde potansiyel ekoturizm alanlarının dökümü ve bu alanlar arasında bir önceliklendirme yapılmalıdır.

6. Öncelikle kullanılan ekoturizm alanlarından başlamak üzere bir ağ kurularak, alanların izlenmesi yapıp belli dönemlerde bu ağın güncellemeleri yapılmalıdır.

7. Yurtdışındaki iyi örneklerden (Slovakya, Endonezya v.b.) yararlanılmalıdır.

İşkolunda sorumluluk alan tüm kesimler bu konudaki deneyimlerini çeşitli iletişim kanalları ile paylaşmalı, deneyimler kamuoyuna sunulmalıdır.

8. Kırsal kalkınma ile ilgili çalışma yapan kurumların ekoturizm konusundaki yatırımlara yeterli bütçe ayırması sağlanmalıdır.

Kırsal Kalkınma Genel Müdürlüğü, ORKÖY, ORKOOP, Vakıflar Genel Müdürlüğü vb. bu konuda bütçe kalemleri oluşturmalı var olanlar geliştirmelidir.

9. Kalkınma Ajanslarının stratejilerinde ve öncelikli konuları arasında ekoturizme yer verilmelidir.

Ekoturizm konusundaki yerel yönetimlerin ve yerelin önemi açıkken yeni gelişmekte olan Bölgesel Kalkınma Ajanslarının öncelik almaları için uyarılmaları ve teşvik edilmeleri yararlı olacaktır.

10. Ulusal ekoturizm birliği oluşturulmalıdır.

Turlar, STK' lar, yerel birlikler, sorumlu kurumlar vb işkolu temsilcilerinin bir araya gelerek ulusal düzeyde ekoturizm birliği oluşturması olumsuz uygulamaların önüne geçebilecektir. Bu birlik, ekoturizm ilkelerini belirleyerek akreditasyon da yapabilir.

11. Yöre halkının ve STK' ların ekoturizm uygulamalarında ve planlanmasında yer almasını sağlayacak uygulama ve düzenlemeler yapılmalıdır.

Ekoturizm unsurlarından olmazsa olmaz olan yerelin katılımı her aşamada dikkate alınmalı, kurumsal gelişmeleri sağlanmalı, eğitilmeleri sağlanmalı, ekonomik olarak teşvik edilmelidirler.

12. STK' lar, yerel örgütlenmeler, özel gruplar tarafından yapılan faaliyetler nitelikleri ile birlikte belirlenerek istatistiklere dâhil edilmelidir.

2. ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

EKOTURİZMİN ORMAN EKOSİSTEMLERİNE ETKİLERİ NELERDİR? EKOTURİZM PLANLAMASI VE DENETİMİ NASIL YAPILMALIDIR?

Çalışma Grubu Üyeleri

Doç. Dr. Kenan OK (Kolaylaştırıcı - İstanbul Üniversitesi)

Yrd. Doç. Dr. Gül GÜNEŞ (Kolaylaştırıcı - Atılım Üniversitesi)

Yaşar DİNÇSOY (Raportör – TODEG)

Mehmet ÇALIKOĞLU (Batı Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü)

Zerrin AY (Batı Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü)

Erdoğan ERTÜRK (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü / DKMPGM)

Dr. Süleyman ALKAN (Doğu Karadeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü)

Özgür KIRACIOĞLU (Ege Ormancılık Araştırma Müdürlüğü)

Mustafa BEKTAŞ (Nallıhan Turizm Gönüllüleri Derneği)

Gökmen YALÇIN (Küresel Çevre Fonu)

Mustafa BAYRAK (ORKÖY)

Hülya KILIÇ (Orman Genel Müdürlüğü)

Hakan OLGUN (Orman Genel Müdürlüğü)

Mehmet Emin ASLAN (Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü)

TÜRKİYE'DE GÜNCEL DURUM, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Ekoturizmin Orman Ekosistemlerine Etkileri

Ekoturizmin gerçekleştirildiği bir alanda kaynak kullanımına müdahale edilmezse, hayvan davranışlarından sosyal değerlere kadar pek çok alanda bozulmalar meydana geldiği bilinmektedir. Kullanımın taşıma kapasitesinin üzerine çıkması sonucunda, dağ yürüyüşü rotalarında toprak sıkışması, dağlık ve yokuş güzergâhlarda heyelan ve toprak kaymaları, bitki ve hayvan türlerinin alandan uzaklaştırılması, davranış bozuklukları, üreme kayıpları; katı ve sıvı atık, gürültü sorunları, gibi birçok tehdit sürdürülebilir bir anlayış içinde ele alınmadığında ekoturizmin olumsuz etkileri olarak ortaya çıkmaktadır.

Uluslararası Ekoturizm Topluluğu (TIES), "Ekoturizmi yerel halkın refahının sürekliliğini sağlama ve çevre koruma amacıyla doğal alanlara yapılan sorumlu bir seyahattir" şeklinde tanımlamıştır. Bununla birlikte, ekoturizmin kırsal kalkınma boyutunun da bir sorun olarak ortaya çıkabildiği görülmektedir. Bazen kırsal kalkınma her amacın önüne geçmekte, bazen hiç dikkate alınmamakta bazen ise yeni sosyal çatışma alanları haline gelebilmektedir. Ekoturizmin de sürdürülebilir bir yaklaşım içinde yönetilmesi ve bir alanın kalkınmasında amaç değil araç olarak ele alınması oldukça önemlidir. Çünkü turizmin söz konusu olduğu diğer alanlarda olduğu gibi ekoturizm açısından da en büyük tehdit, "sürdürülebilir olmayan insan kullanımları"dır. Bu nedenle çalışma grubumuz, ekoturizmin sürdürülebilirlik anlayışıyla yapılabilmesinin "planlı" bir etkinlik haline getirilmesine bağlı olduğunu kabul etmiştir.

Ekoturizm Planlaması ve Denetimi Konusunda Türkiye'deki Güncel Durum

Tartışmalar, "ekoturizmin günümüzde planlaması yapılıyor mu, bunu planlayan ve denetleyen bir kurum var mı ve bu konuda örnek bir uygulama var mı?" sorularına yoğunlaşmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar:

- Ekoturizm planlaması konusunda şu ana kadar alınan kararlar makro ölçekte kalmakta, uygulamalar ve planlama gereksinimine yönelik talepler yetersiz durumdadır.
- Ekoturizm çalışmalarının en fazla yoğunlaştığı aşama, planlama aşamasıdır. Ekoturizm adına yapılan planlarda klasik bir planlama sürecinin aşamalarını dahi net bir şekilde görmek mümkün değildir.
- Ülkemizde farklı bölgelerin ekoturizm değerlerinin belirlenmesi isimli çalışmalar oldukça yaygınlaşmıştır. Buna rağmen, çalışma çıktıları planlama için gerekli yer, zaman, kural belirtebilecek içerikte değildir.
- Mevcut durum çıktıları plan izleme ve değerlendirme ölçütleri geliştirebilecek, karşılaştırma yapabilecek nitelikte değildir.
- Ülkemizde belirgin bir ekoturizm anlayışı ve bu konuda yeterli düzeyde farkındalık olmadığı gibi, buna yönelik bir politika da bulunmamaktadır.
- Ekoturizm adı altında gerçekleştirilen etkinliklerin birçoğunun ise ekoturizm olarak değerlendirilmesi tartışma konusu olmaktadır.
- Bu durumun ortaya çıkmasında, ülkemizde ekoturizm çalışmalarını gerçekleştiren farklı kurum ve kuruluşların farklı yaklaşımlarının olması etmendir. Her bir kurum ayrı bir plan yapmaktadır. Ülkemizde ayrıca ekoturizmin nerelerde yapılacağı ve sınırlarının ne şekilde belirleneceği konusunda da net bir durum

bulunmamaktadır. Ekoturizmin söz konusu olduğu alanlar farklı arazi kullanım sınıflarını içermekte ve farklı kurum ve kuruluşların çalışma alanları içinde yer almaktadır.

- Ulusal ölçekte ekoturizm politikası üretmek adına yetkili bir kuruluşun olmayışı nedeniyle her kurum kendi dinamikleriyle bir plan ortaya koymakta, bu durum da kurum ve kuruluşlar arasında çatışmalara ve yetki karmaşasına neden olmaktadır.
- Ekoturizme ilişkin çalışmalarda halen yöre halkının görüşüne yeterince yer verilmemektedir. Ekoturizme yönelik durum analizinde genellikle sosyo-kültürel boyut yeterince ele alınmamaktadır.
- Ülkemizde ekoturizme ilişkin bugüne kadar alınan kararlar plan düzeyinde kalmış (beş yıllık kalkınma planında ve 2023 stratejisinde yer almış) ancak uygulama şekline geçememiştir.
- Ekoturizmin söz konusu olduğu orman alanlarında OGM fonksiyonel planlar yapmakta, korunan alanlarda ise DKMPGM uzun devreli gelişme planları, mesire alanı projeleri ortaya koymaktadır. Ancak bu planlar genellikle ekoturizm uygulama planları ile desteklenmemektedir.
- Söz konusu planlar genellikle tüm ilgi gruplarının planlama sürecine dâhil edildiği katılımcı bir anlayış içinde ele alınmamaktadır.
- Yerel halk için başlangıçta farkındalık yaratılmamaktadır.
- Olası plan kararlarına temel oluşturacak seçenekleri oluşturmak için gerekli ek verileri elde etmek üzere, mevcut durum analizleri geliştirilmemekte, tek aşamalı bir değerlendirme tercih edilmektedir.
- Envanter çalışmalarının yönetimi konusunda ciddi eksiklikler söz konusudur. Alan envanterleri çoğunlukla genel bilgilere dayalı kalmaktadır. Envanter çalışmalarına yönelik formlar geliştirilmektedir ancak söz konusu formların doldurulması konusunda eksiklikler gözlenmektedir. Ayrıca envanter yapılması konusunda ülkemizde hem donanımlı eleman sıkıntısı yaşanmaktadır hem de çok disiplinli çalışma anlayışı tam olarak yaygınlaşmamıştır.
- Ekoturizm planlaması yapılırken genellikle seçenekler ortaya konmamakta, ilk akla gelen seçenekler karar haline dönüştürülmektedir.

Klasik bir ekoturizm planında ifade edilen amaç "ekoturizmin geliştirilmesi" şeklinde olmakta, amaç ve hedefler izleme ve değerlendirme yapılabilecek nitelikte belirlenmemektedir. İzleme ve denetim için gerekli nitelikte mevcut durum ortaya konmamaktadır.

ÖNERİLEN PAYDAŞLAR

- Planlama, izleme ve değerlendirme konusunda ilgi grupları, ulusal ve bölgesel düzeyde ayrı ayrı ele alınmalıdır. Ulusal düzeyde anahtar ilgi grupları, Çevre ve Orman Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile Ulusal Sivil Toplum Örgütleri (STÖ) ve Üniversitelerdir.
- Bölgesel veya yerel düzeyde anahtar ilgi grupları, ulusal ilgi gruplarının yerel teşkilatlarına ek olarak, mahalli idareler, yerel STÖ'ler ve yerinde yapılacak analizlerle saptanması gereken sosyal gruplardır. Bu nedenlerden dolayı, her uygulama için yerel ölçekte belirlenmiş ilgi grupları analizlerinin yapılması tercih edilmelidir.

MEVZUAT, İLKE, KURAL, STANDART ÖNERİLERİ

- Ekoturizme konu olan doğal ve kültürel kaynaklar, "kıtlığı en üst seviyede" varlıklardır. Ekoturizm yapılan yerlerde değerlerin yok olma, sosyal çatışmalar yaşama, ekonomik kayıplara katlanma sonuçları doğabilir. Ekoturizm değerleri "yok olduktan sonra" yapılabilecekler çok sınırlıdır. Bu nedenle istenmeyen sonuçlar oluşmadan önlenmelidir. **Ekoturizmin planlı bir faaliyet haline gelmesi zorunludur**
- Ekoturizm planı yapılmasını ve uygulanmasını teşvik edecek bir mevzuatın geliştirilmesi gerekmektedir.
- Ülkemiz kalkınma planlarında ulusal ekoturizm stratejilerini kimin, ne şekilde, hangi ilkelere uygun olarak ve hangi sıklıkta belirleyeceği açıklanmalıdır. Ülkemizde ulusal stratejileri belirleyen, katılımcıları tanımlanmış bir ulusal ekoturizm konseyi olmalıdır.
- Her genel müdürlük kendi yetki alanındaki alanlar için ekoturizm planlarını ilgili kurumlarla işbirliği sağlayarak yapmalıdır. Ortak yetkinin söz konusu olduğu alanlarda ise ekoturizme kaynak teşkil eden değerler çoğunlukla hangi kuruma aitse o kurum, ekoturizm planını diğer kurumlarla iletişim halinde gerçekleştirmelidir.
- Ekoturizm planları yöreye özgü olmalı, her bölgenin kendi dinamikleri göz önüne alınmalıdır. Buna yerel halkın ekoturizmi kabullenme durumu ve ekoturizme bakış açısı da dâhildir. Bu nedenle yerel halkın ve tüm ilgi gruplarının planlama ve yönetime aktif katılımı sağlanmalıdır.
- Gerek ekoturizm planlamasında gerekse yönetiminde katılımcı yaklaşımın yanı sıra çok disiplinli bir yaklaşım içine girilmesi gerekmektedir. Envanter çalışmasını yapacak ekip farklı disiplinleri içermeli ve çalışmalar sonucunda söz konusu ekip ortak bir akıl ortaya koymalıdır.
- Ekoturizm planlamasında mevcut durumun ortaya konması amacıyla yapılan envanter çalışmaları ve bu çalışmaların analizi oldukça önemlidir. Bu anlamda ekoturizmin, kültürel, sosyal ve iktisadi boyutlarını da net bir şekilde ortaya koyabilecek envanter formlarının kullanılması gerekmektedir. Dolayısıyla sahaya özgü envanter formları geliştirilmeli ve kullanılmalıdır. Envanter çalışmaları uzun sürebilir ancak söz konusu çalışmaların aksatılmadan ve sürekli bir şekilde yapılması önemlidir. Envanter çalışmalarında envanter formları yön gösterici olmalıdır. Ancak daha sonra uzmanların bu çalışmalarını alanda envantere altlık oluşturacak şekilde geliştirmeleri gerekmektedir. Bu çalışmalar sayesinde ortaya çıkacak olan ekoturizm potansiyeli oldukça yönlendirici nitelikte olacaktır.
- Ekoturizm planlamasında amaç yalnızca ekonomik kalkınma olmamalı, yöre halkının koruma konusunda farkındalığının artırılmasına yönelik de hedefler belirlenmelidir.
- Bir ekoturizm planlamasında, ekonomik, ekolojik ve sosyal ölçütler net bir şekilde ortaya konmalı ve bu üç boyutun da ölçüleceği sahaya özgü kriterler belirlenmelidir.
- Ekoturizm planları yapılırken sorun analizinin de gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Yapılan envanter çalışmaları sonucunda ise alternatifler ortaya konmalı ve ekosistem, ekonomi ve sosyal ortama olası etkileri ölçülebilecek şekilde belirlenen ölçütler değerlendirilerek bu alternatiflerden seçim yapılmalıdır.
- Bir ekoturizm planında teknik, kurumsal ve finansal sorunların çözülmesi gereklidir. Ayrıca planlama o yörenin yaşantısını değiştirmeyecek şekilde ortaya konmalı, ekonomik, sosyal ve bölgesel boyutlar da dikkate alınmalıdır.
- Başarılı bir planlama veya projelendirme aşaması, başarılı izleme ve değerlendirmenin ön koşuludur. İzleme; turizm gelişimi ve turizm faaliyetlerinin etkilerini kontrol etmeye yarayan, dışlanmaması gereken bir yöntemdir.
- İzleme yöntem gerektirir, ölçüt/gösterge gerektirir, kıyaslama gerektirir. Planlama aşamasında yapılan analizler, oluşturulan amaçlar, hedefler, ölçütler, kullanılan karar modelleri gerekli yöntem, ölçüt ve standartları oluşturur. Ekoturizm planlaması sonrasında uygulamada izleme için başarı göstergeleri ortaya konmalıdır.
- İzleme, bağımsız bir birim tarafından yapılmalı ve katılımcı bir anlayışla farklı ilgi gruplarından kişilerle ele alınmalıdır. İzleme sonucunda plan kararlarına uygun olmayan durumlarda ceza uygulaması yerine, örnek olaylarda teşvik yaklaşımının tercih edilmesi daha doğrudur.
- Ekoturizm planlarında, izleme ve değerlendirme ile ilgili bir yönetim modeli olmalıdır. Burada planın uygulama safhası ile ilgili plan izlemenin ne zaman, hangi göstergelerle ve kim tarafından yapılacağı ortaya konmalıdır.
- Ekoturizm uygulamaları mutlaka değerlendirilmeli, belirli etkinlikler için belirli zamanlarda mutlaka değerlendirme yapılarak ilerleyiş kontrol edilmelidir.
- İzleme ve değerlendirmede kullanılacak göstergelerin tanımları, ölçüm yöntemi, doğrulama araçları, kabul edilebilir standartlar ve yetkili kişi ve kurumlar üzerinde uzlaşa sağlanmalıdır.
- Gerek DKMPGM yönetimindeki korunan alanlarda gerekse Orman Genel Müdürlüğü'nün yönetimindeki ormanlarda yapılacak ekoturizm uygulama planları ile diğer planların (Milli park gelişim planları, işlevsel orman yönetim planları vb) bütünlüğü sağlanmalıdır.

İzleme Değerlendirme

- Plan ve projelerin hedeflerinden ayrı olarak ulusal, sektörel, bölgesel plan ve programların belirlediği ekoturizm politikaları, ekoturizm stratejileri ile ilgili gelişimleri ortaya koyabilecek ayrı bir izleme ve değerlendirme sistemi kurulmalıdır. Bu sistem kurulurken izleme ve değerlendirmeyi yapacak kişi ve kurumlar, izleme-değerlendirme zamanı ve göstergeler net bir şekilde ortaya konmalıdır.
- Her bir ekoturizm planının plan amaçları, hedefleri, başarı göstergeleriyle ilgili izlemesi yapılmalıdır. İzleme sorumluluğunun kimde olduğu planlama aşamasında açıklığa kavuşturulmalı, izlemede kullanılacak göstergelerin doğrulama araçları, ölçüm yöntemleri açıkça belirtilmelidir.
- Belirli ekoturizm etkinlikleri için uygulamayı izleyen belirli zamanlarda "değerlendirme" yapılmalıdır. Bu değerlendirmenin bağımsız ekiplerce yapılması, uygulama öncesi durum analizlerinde yer bulan göstergeleri kullanması ve bu göstergelere yönelik saptamaların bilimsel yöntemlere dayalı doğrulama araçlarıyla yapılması sağlanmalıdır.

3. ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

KORUNAN ALANLARDA VE ORMAN
EKOSİSTEMLERİNDE EKOTURİZMİ
KİMLER, NASIL YAPMALIDIR?
EKOTURİZMLE İLGİLİ KURUM VE
KURULUŞLARIN EKOTURİZMİ ALGILAMASI
NASILDIR, NASIL OLMALIDIR?

Çalışma Grubu Üyeleri

Yrd. Doç. Dr. Nuray TÜRKER (Kolaylaştırıcı - Karabük Üniversitesi)

Ülkü İŞSEVER (Raportör - TODEG)

Doç. Dr. Atilla GÜL (Süleyman Demirel Üniversitesi)

Yrd. Doç. Dr. Füsün ERDURAN (Çanakkale 18 Mart Üniversitesi)

Arş. Gör. Sevgi ÖZTÜRK (Kastamonu Üniversitesi)

Dr. Murat ALAN (TODEG)

Mustafa YILMAZ (Doğa Koruma ve Milli Parklar G. M.)

Hasan Basri AVCI (Orman Mühendisleri Odası)

Cemal KEÇELİ (Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü)

Sibel DEMİRTAŞ (Orman Genel Müdürlüğü)

Sevim ŞALLI (İşletmeci)

Ozan ÇEKİÇ (Türkiye Ormanlılar Derneği)

Duygun BASTANLAR (WWF Türkiye)

Olgun Haydar POLAT (TODEG)

TÜRKİYE'DE GÜNCEL DURUM, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Korunan alanlar ve orman ekosistemlerinde ekoturizm etkinlikleri ile ilgili olarak "Türkiye'nin güncel durumu ve sorunları", "ekoturizmi kimler, nasıl yapıyor?" ve "ekoturizmin algılanış biçimi nasıldır?" sorularının ardından yönetsel, yasal, sosyo-ekonomik durum adları altında üç ana başlıkta irdelenmiştir.

Kimler Yapıyor?

Korunan alanlarda ekoturizmi, ekoturizmi pazarlayan kuruluşlar (seyahat acenteleri ve tur operatörleri), girişimci yöre halkı, doğayla ilgili sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler, bilimsel destek sağlayan kuruluşlar (TÜBİTAK) gerçekleştirmektedir.

Nasıl Yapılıyor?

Ekoturizm ülkemizde iki ayrı anlayışta yürütülmektedir. Birinci anlayışta ekoturizm daha çok orman ekosistemlerinde ve korunan alanlarda yürüyüşler, doğayı sevdirmeye, doğayla iç içe yaşam ve çadırlı kamplar olarak gerçekleştirilmektedir.

Ormanlık alanların turizme açılması anlayışı da son yıllarda "ekoturizm" adı altında oldukça sözü edilen ve uygulanan ancak tehlikeli ikinci bir yaklaşımdır. Safari turlar, motor ve cip turları, ormanlık alanlarda piknik, ekoturizm kavramı içinde adı geçen ve uygulanan etkinlikler olarak algılanmaya başlanmış durumdadır. Turizm şirketleri doğal alanlara yapılan bu gezileri ya da ziyaretleri kitlesel hale dönüştürmekte, çekim merkezi haline gelen bu doğal alanlara turizm yatırımcılarının yatırım yapması da özendirilmektedir. Etkinlikler ve hizmetler, alanların özelliklerine yönelik değil ziyaretçilerin taleplerine ve alanın kullanımına göre yönlendirilmektedir.

YÖNETSEL DURUM

- Genellikle korunan alanlarında yapılan faaliyetler ekoturizm etkinliği olarak algılanmaktadır.
- Ekoturizm, korunan alanlarda kontrolsüz bir şekilde yapılmaktadır.
- Korunan alanlarda özellikle milli park alanlarında yapılan bölgeleme çalışmasına uygun olarak, ziyaretçi yönetimi sağlanamamakta, ziyaretçiler her alana rahatlıkla girmektedirler.
- Türkiye'de ekoturizme yönelik bir yönetim planı bulunmamaktadır.
- Korunan alanlara ilişkin etkin yönetim planları bulunmadığı için (alanda eğer ekoturizm faaliyeti yapılıyorsa) bir alt plan olan ekoturizm planı da bulunmamaktadır.
- Ülkemizde ekoturizm ürünü pazarlayan ve bu seyahatleri gerçekleştiren seyahat acentelerinin ekonomik getirilere daha fazla önem vermeleri, koruma kavramının 2. plana itilmesine sebep olmaktadır.

- Korunan alanlarda ekosistemin bozulmasına sebep olacak turizm etkinlikleri (jip, safari turları, motorkros, piknikler vs.) yapılmaktadır.
- Korunan alanlardaki planlamalar kaynak değerlerini koruma anlayışından ziyade turizm faaliyetlerine göre planlanmaktadır (Abant, Uludağ, Ilgaz örneği)
- Korunan alanların birçoğunda bulunan kamu kurumları tesisleri, kampları korunan alanlar için tehdit oluşturmaktadır.
- Birden fazla il sınırı içinde kalan korunan alanlarda yetki karmaşası yaşanmakta, koordinasyon tam anlamıyla sağlanamamaktadır.
- Mevcut yönetimin örgütsel yapısının yetersiz olması, uzman eleman eksikliği, alanda denetimin yeterince yapılamamasına neden olmaktadır.

YASAL DURUM

Çalışma Grubu çalışma konu başlığında ekoturizm için kullanılan alanlar ikiye ayrılmış durumdadır. Korunan Alanlar ve Orman Ekosistemleri. Bu alanların yönetim ve kullanım biçimleri ve kuralları ayrı yasalarla belirlenmektedir. Korunan alan dendiğinde ilk akla gelenler 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu ile ayrılmış alanlardır. Orman Ekosistemleri ise 6831 Sayılı Orman Kanunu'na tabi yerlerdir. 2873 Sayılı Kanun kapsamında kalan alanlar, ayrıldıkları andan itibaren çekim merkezleri haline gelmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2863 Sayılı Kanun kapsamında korumaya ayırdığı yerler de gerek korunan alanlar ve gerekse orman ekosistemleri içinde yer alan ve çekim oluşturan alanlardır. Söz konusu yasalarda "ekoturizm" ile ilgili herhangi bir düzenleme bulunmamakla birlikte bu alanlarda uygulamada ekoturizm etkinliklerini teşvik eden çalışmalar yapılmaktadır. Alanların birçoğunun yönetim planı bulunmamaktadır.

SOSYO-EKONOMİK DURUM

- Korunan alanlarda ve civarında yaşayan yerli halkın geçim sıkıntısı çekmesi ve yaşam kalitesinin düşük olması, yerli halkın ve özellikle genç nüfusun göç etmesine neden olmaktadır.
- Alanın ekonomik olarak gelişmesini sağlamak için turizm/ekoturizm alternatif bir faaliyet olarak görülmektedir.
- Buna rağmen yöre halkı ekoturizm faaliyetlerinde yeterince yer alamamaktadır.
- Devlet kurumları ve dış kaynaklı projelerin bu alanlarda yaşayan halka yönelik kredi destekleri ile yerel halkın turizm sayesinde gelişmesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Ancak "ekolojik turizm" adı ile başlayarak yürütülen çalışmalarda girilen doğal alanlarda her türlü kullanıma izin verilmekte ve yerel hayata yönelik davranışlar alışkanlıklar da dönüştürülmektedir.

SORUNLAR

- Yerel halkın, tur operatörlerinin, özel sektörün ekoturizm konusundaki bilgi eksiklikleri ekoturizm kavramındaki algı farklılıkları,
- Gelen ziyaretçilerin sayıları arttıkça zamanla yerel halkın kültürünün değişime uğraması ve yozlaşması,
- Bu alanlarda gelir düzeyinin de artışıyla geleneksel yaşamdan, geleneksel mimari tarzından vazgeçilerek daha konforlu bir yaşamın tercih edilmesi ihtimali,
- Korunan alanlarda taşıma kapasitesi hesaplamasının yapılmadan alanların kullanıma açılması,
- Korunan alanlarda eğitim ve tanıtım eksikliği (alana gelen ziyaretçilere yönelik), ziyaretçi merkezlerinin olmaması ya da yetersiz olması, kullanım kavramının yanlış algılanması,
- Kılavuzluk hizmetinin ve kontrolün yetersiz olması,
- Ekoturizm organizatörleri ve organizasyonlarının doğa merkezli değil kâr amaçlı davranmaları,
- Kurumların birbirinden bağımsız çalışması, korunan alanlarda yetki karmaşası, eşgüdüm eksikliği, konuyla ilgili uzman kurumların yetkisizleştirilmesi,
- Doğal alanlar ve koruma konusunda makro düzeyde ulusal bir politikasının olmaması ve doğa koruma konusunda çalışan kurumların konu hakkında samimi olmaması,
- Korunan alanların altyapı yetersizlikleri, gezi alanlarının, yönlendirici tabelaların olmaması, haritaların, müze, botanik parkı v.b.gibi alanı tanıtıcı birimlerin ve materyallerin eksik olması,
- Milli parkların alan büyüklükleri ve sınırlarının belirlenmesinde bilimsel veriler kullanılmamaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

- Korunan alanlardaki etkinliklerin adı “ziyaret” olmalı.
- Talebe göre değil alana göre düzenleme ve hizmet yapılmalı.
- Ziyaretçiler hizmete razı olmalı.
- Alana gelen ziyaretçilerin profili alanın özelliklerinden faydalanmaya uygun olmalı.
- Günümüz koşullarında korunan alanlarda yapılan ekoturizm faaliyetlerinin kitle turizminin yaratacağı olumsuz koşulları taşıması ihtimali nedeniyle planlamalar koruma öncelikli olmalıdır.
- Uzun devreli gelişim planları makro düzeyde yapılmaktadır ancak alt planlamalarının (Ziyaretçi yönetim planı, habitat yönetim planı, bu alanlarda ekoturizm yapılacaksa turizm geliştirme stratejileri vb) yapılması planın uygulanabilirliği için önemlidir.
- Korunan alanlarda gerekli donanım olmaksızın, kılavuz alınmaksızın etkinlik yapılmasına izin verilmemelidir.
- Korunan alanlar, uzun devreli gelişme planını uygulayacak uzman personel ve donanım açısından desteklenmelidir.
- Ekoturizm etkinliği alanın ve biyoçeşitliliğin imkân verdiği zaman dilimlerinde (yaban hayatı izleme, foto-safari) yapılmalıdır.
- Bölgesel bazda yerel halk, üniversiteler, özel sektör, STK ve yerel idareciler ile ortak çalışma yapılmalıdır.
- Ekoturizm faaliyetlerinde izleme ve denetleme çalışmaları bu alanlarda yetki sahibi kurumlar tarafından mutlaka yapılmalıdır.
- Yönetimde etkinliğin en önemli ögesi olan katılımcılığın (yöre halkı, özel sektör vb) sağlanması için ilgi gruplarının yeterince bilgilendirilmesi gerekir.

ÖNERİLEN PAYDAŞLAR

- Yöre halkı
- Ziyaretçiler, ekoturizm pazarlayan kuruluşlar
- Üniversiteler, ilgili kamu kurumları, STK'lar)

MEVZUAT, İLKE, KURAL, STANDART ÖNERİLERİ

- Korunan alanlarla ilgili mevzuat, kural ve düzenlemeler yeterli olmasına rağmen uygulamadaki kısıtlar sorun yaratmaktadır (örn; siyasi ve idari baskılar)
- Kurumlar arası eşgüdümün sağlanması,
- Korunan alanlarda sertifikasyon ve akreditasyon sistemlerinin geliştirilmesi,
- Devlet kurumlarının korunan alanlarda ekoturizmin nasıl yapılacağı konusunda kuralları olmalı.
- Planlamaların ülke turizm stratejisine göre değil, alanın özelliklerine göre yapılmalı ve bu noktadan turizm yönlendirilmelidir.
- Ülke olarak doğal alanlara yönelik güçlü bir doğa koruma politikasının olması.

4. ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

TÜRKİYE'DEKİ EKOTURİZM UYGULAMALARININ -SOSYAL, EKONOMİK, KÜLTÜREL, SİYASAL VB- ELEŞTİRİSİ; EKOTURİZMDE İLKELER VE STANDARTLAR NELER OLMALIDIR?

Çalışma Grubu Üyeleri

Prof. Dr. İrfan ERDOĞAN (Kolaylaştırıcı - Gazi Üniversitesi)

Doç. Dr. Mehmet SOMUNCU (Kolaylaştırıcı - Ankara Üniversitesi)

Ercan VELİOĞLU (Raportör – TODEG)

Erdal ÖRTEL (Batı Akdeniz Ormanlık Araştırma Müdürlüğü)

Ufuk ÇOŞKUN (Batı Akdeniz Ormanlık Araştırma Müdürlüğü)

Mustafa ÖZER (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü)

Hüseyin TANİN (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü)

Mutlu GÜRLER (Doğa ve Çevre Derneği)

İsmail ŞAFAK (Ege Ormanlık Araştırma Müdürlüğü)

Mehmet KILIÇ (Orman Genel Müdürlüğü)

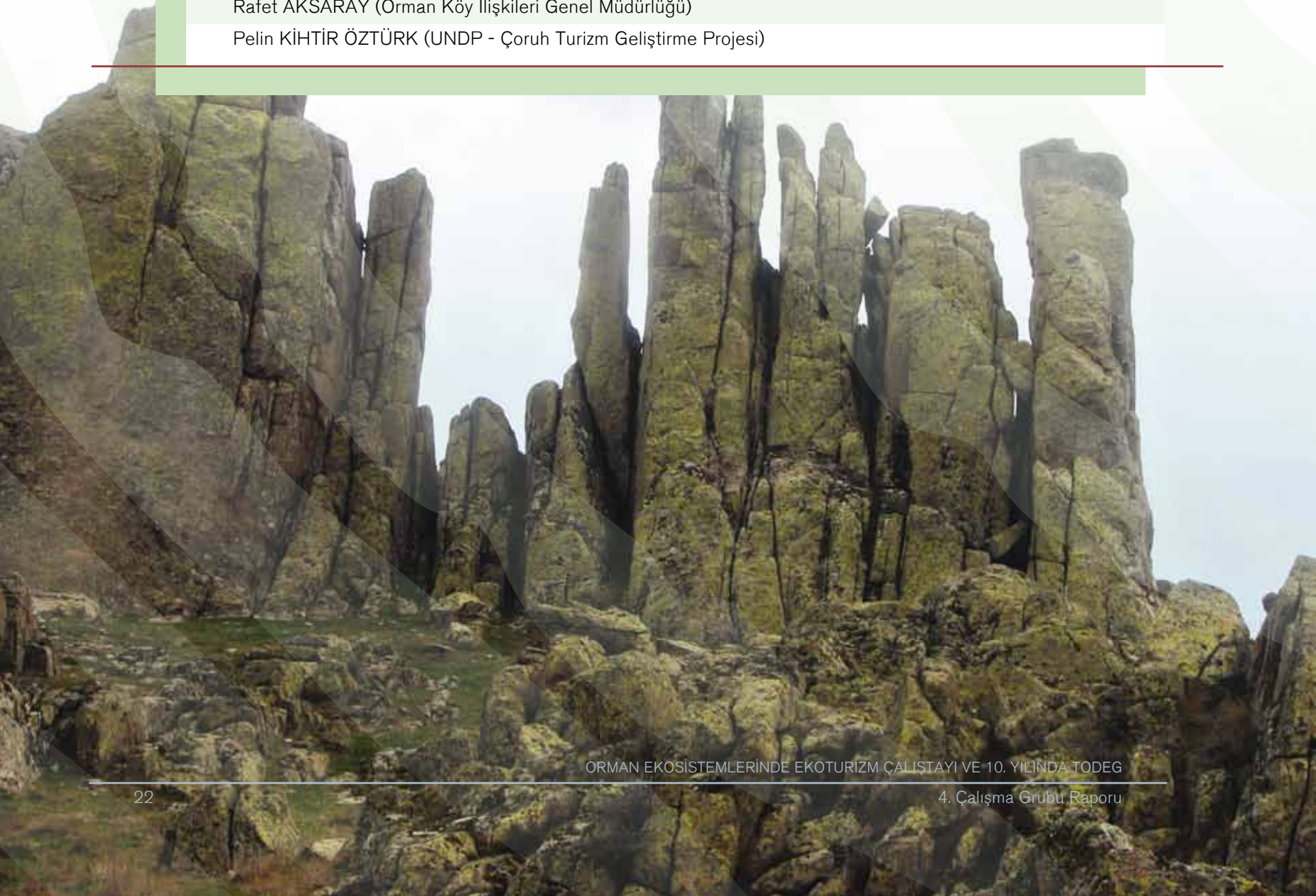
Özlem ŞENEL ARSLAN (Orman Genel Müdürlüğü)

Ferruh Fatih ALBAYRAK (OGM - Camili Orman İşletme Şefi)

Turgay EZEN (Orman Ağaçları ve Tohumları Islah Araştırma Müdürlüğü)

Rafet AKSARAY (Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü)

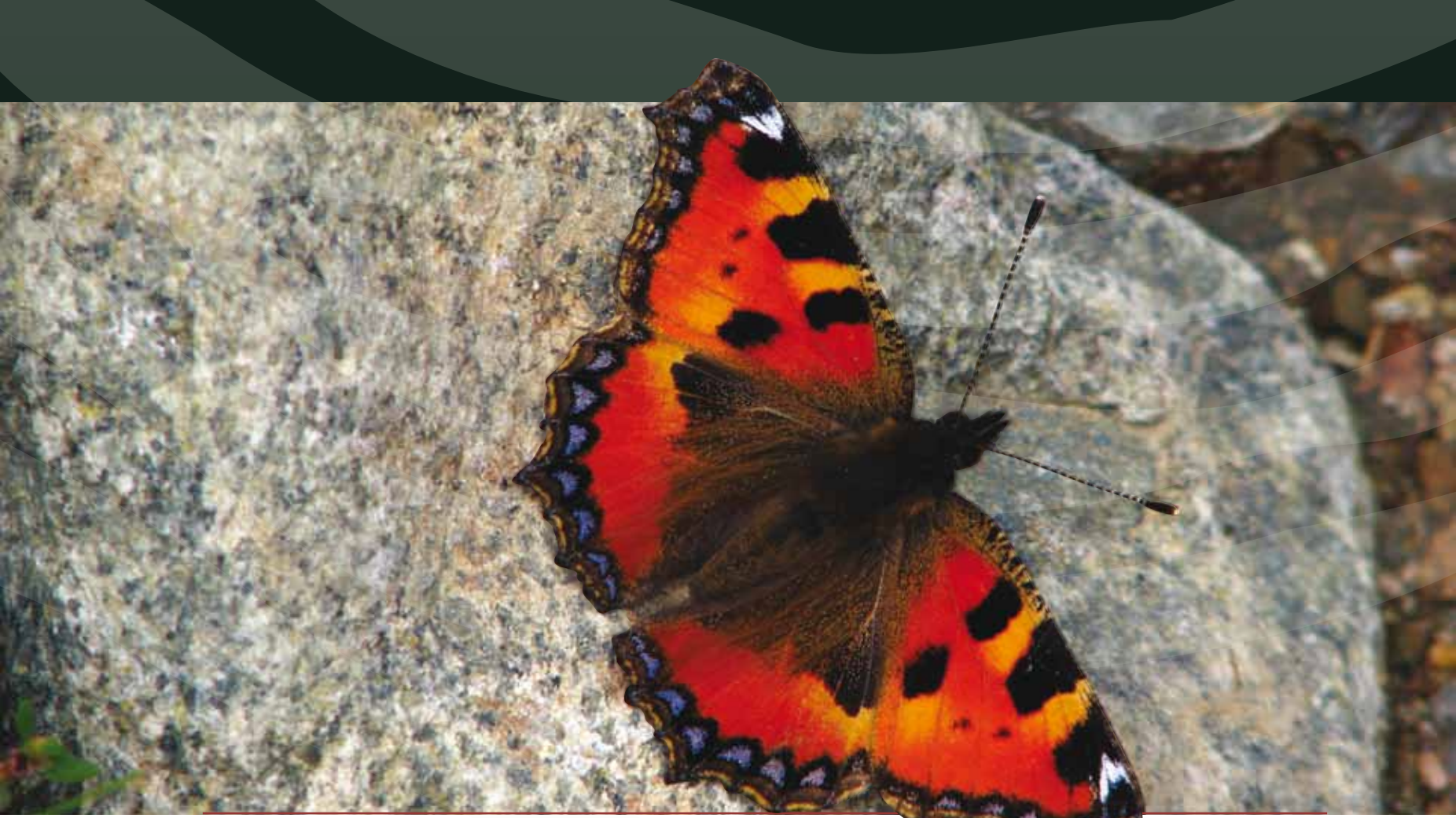
Pelin KIHTİR ÖZTÜRK (UNDP - Çoruh Turizm Geliştirme Projesi)

TÜRKİYE'DE GÜNCEL DURUM, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Ekonomik Eleştiriler

- Ekonomik bir etkinlik olarak ekoturizm pazarlanabilecek yeni bir ürün niteliği ile, yeni bir gelir kaynağı olmaktadır. Ekoturizmin sürekliliğini sağlamanın gerektirdiği ekonomik, sosyal ve ekolojik dengeler kurulmalıdır.
- Ekoturizm amaçlı etkinliklerin yarattığı faydalardan yerelden çok bölge dışı ve hatta uluslararası turizm kurumlarının, taşıma şirketlerinin ve diğer ilgili endüstrilerin yararlandığı görülmektedir. Toplam değer üzerinden kazanılan paylar oranlandığında; yöre halkına emek/hizmet karşılığında küçük bir değer kalmaktadır. Bu durum ekoturizmin hem sosyal hem ekonomik açılardan sürekliliğini tehdit etmektedir.
- Kırsal yörelerde ekoturizm amaçlı yatırım yapabilecek ekonomik güç, zaten yörenin ekonomik olarak güçlü olan aileleri ve/veya işletmelerince gerçekleştirilebilmektedir. Bu durumda ekoturizm beklenildiği gibi yöresel geliri artırmaktan uzak bir nitelik taşımakta, yöresel gelir farklılıkları yaratma ve/veya bu farklılıkları derinleştirme aracı olabilmektedir. Bu nedenle ekoturizm geliştirme projelerinin öncelikli grupları destekleyen programlarla desteklenmesi gerekmektedir.
- Yasalar yoluyla sunulan desteklerden yararlanabilme olanakları da belirli ölçütlere bağlı bulunmaktadır. Bu alanın ekonomik olarak gelişmesinde sivil toplum kuruluşlarının da rolü olacaktır. Fakat uygulamada şirketler haline gelen sivil toplum örgütlerinin oluştuğu gözlemlenmektedir.
- Ekoturizmin yaygın uygulamalarıyla mevsimlik hizmet endüstri ekonomisinin egemenliği hâkim kılınmakta, popüler alanlar arz edilmektedir. Böylece, yerel tarihsel/diyalektik sürece dayanan ekonomik gelişme yok edilmektedir. Yöresel üretimler azalmakta, sadece hizmet sürecine yönelik üretimler oluşmaktadır. Bu yapı giderek üretim çeşitliliğinin azalmasına ve üretimde kısır döngülerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Oysa öğrenmek ve keşfetmek isteyen ekoturistlerin gerçekten talep ettikleri otantik ve yöreye özgü mal ve hizmetlerdir. Bu nedenle yerel değerlerin öncelikle saptanması ve ekoturizmle bütünleşmesinin sağlanması gereklidir.
- Tanıtım ve promosyon ağırlıklı yaklaşımlar, ekoturizmin bağımlı gelişmesine ve/veya kontrollü gelişmesine neden olmaktadır. Böylece hizmet sunan kırsal yöreler sürekli bağımlı ve gelirden sürekli düşük pay almak durumunda kalmaktadırlar. Kısa, orta ve uzun dönemli planlamaların ve özellikle alt yapı yoksunlukları sektörü bağımlı kılmaktadır.
- Kırsal alanda yaratılan üretim sığasının ekoturizm amaçlı yatırıma dönüştürülebilmesi yaklaşımları göz ardı edilmektedir. Özellikle ülkemizde ekoturizme konu orman köylerindeki tarımsal yapının ağırlıkla öz tüketim amaçlı Asya tipi küçük meta üretimi niteliği taşıması yapının dönüşümünün sağlanabilmesinde bir avantaj olarak kullanılabilir.
- Ekoturizmin ekonomik nitelik kazanması ve yörede tabana yayılması ancak kırsal alandaki kooperatiflerin gelişmesiyle olanaklı olmasına karşın, bu alanda kooperatifçilik göz ardı edilmektedir.
- Ekoturizm tek bir kişi veya kurumun yapabileceği bir etkinlik değildir. Bu etkinliğin çeşitli aşamalarında seyahat acentelerinden, konaklama tesislerine, tur operatörlerinden, çantacılar kadar pek çok kişi görev almak durumundadır. Ancak bu kişilerin birbirleriyle rekabet etmekten çok, birbirlerini destekleyen bir ilişki içerisine girmesi sağlanmalıdır. Bu nedenle ekoturizm yönetiminde bütünleşme eksikliği giderilmelidir.

Kültürel ve Çevresel Eleştiriler

- Ekoturizmle yerel yaşam biçimi kültürü değişmektedir. Ancak ekoturistler için ortaya konulan hizmetler, giderek bu hizmeti sunan yöre halkının da kültürü haline gelmektedir. Sorun değişimde değil, değişimin doğasında yani; göturdükleri ve getirdiklerindedir.
- Başarılı ekoturizm uygulamaları için ayrıntılı yerel doğa bilgileri kadar yerel kültür bilgileri de gereklidir. Söylentilere dayalı yerel kültür bilgileri ekoturizm için yeterli değildir. Bu nedenle yerel kültür araştırmaları teşvik edilmeli, yerel kültür elçilerinin oluşması desteklenmeli, yerel rehberlere yönelik eğitim çalışmaları düzenli olarak yapılmalıdır.
- Ekoturizm uygulamalarıyla eğitim ve kültür düzeyi daha geri olan kırsal alandaki yöre halkının sahip olduğu kültürel değerlerden biri olan geleneksel muhafazakârlık ortadan kalkmaktadır. Bunu yerine "hoşgörü ve anlayış" gelmekte ve ciddi bir kültür sömürüsü ortaya çıkmaktadır. Yani insanlar kendilerinde değer görememekte ve değerler başkaları tarafından işlenmiş değerler haline dönüşmektedir. Örneğin dil (şive, lehçe) ciddi bir kültürel ürün olmasına karşın, hızlı bir dönüşüm/değişim yaşanmaktadır.
- Yöredeki tarihsel mimariye ve doğaya uygun yapılanmalar başlangıçta korunmaktadır. Fakat ekoturizmden gelir sağlanmasıyla gereksinimlerin daha kentsel nitelik kazanmakta, bu ise daha fazla dinlenme tesisleri, alt yapı gereksinimi ortaya çıkarmaktadır. Daha fazla ziyaretçi ise doğanın da fazla kullanılmasına neden olmaktadır. Böylece tarihsel kültürel yapı ve doğa tahribi başlamaktadır.
- Tarihsel yerel kültürel pratiklerin yerini, endüstriyel kültürün "karşısındakini para torbası" olarak niteleyen bir "Satış Kültürü" almaktadır.
- Ekoturizmin ekosisteme duyarlı, çevreyi koruyan ve geliştiren bir kültüre dayandığı benimsenmektedir. Aslında, sermaye karını sürdürebilmek amacıyla, doğayı kültürel mirasları koruduğu imajını verebilmek için "kullanma ve koruma dengesi, akıllı kullanım, taşıma kapasitesi" gibi meşrulaştırma mekanizmalarına gereksinim duymaktadır.
- Ekoturizm uygulamalarının çevresel ortamda, kültürel değerlerde ve ekonomik yapıda yarattığı etkiler, nesnel göstergelere ve tanımlanmış yöntemlere bağlı olarak izlenmemektedir. Uygulamaların kişisel tercih ve sevgilere dayalı değerlendirildiği görülmektedir. Ekoturizm izleme ve değerlendirme düzeni hızla geliştirilmelidir.

Ekoturizm Politikalarının Eleştirisi

- Ekoturizmin genel olarak nasıl algılandığı, ne tür aktivitelerin ekoturizm kapsamında olduğu ve/veya olabileceği vb. ile yasal çerçeveleri hakkında ve önemlisi dünyada geçirilen ekoturizm süreci hakkında yeterli bilgi ve deneyim alt yapısına sahip olmadığımız görülmektedir.
- Ekoturizm sürecine yönelik pratik ve bilgi yoksunluğu ülke genelinde politika üretilememesinin de temelini oluşturmaktadır. Ekoturizme ilişkin politika yoksunluğunda önemli bir boyutu da kamu, üniversite ve uygulama arasındaki yapısal iletişim eksikliği oluşturmaktadır. Bu yapısal eksiklikler gelişmekte olan sektörün sorunlarını süreç içerisinde kendi olanaklarıyla aşma pratiğini doğurmaktadır. Pratiğin bu yönde işlemesi ise ekoturizm yörelerindeki tarihsel kültürel mirasın ve doğanın sermayenin insafına bırakılmasını sağlamaktadır.
- Ekoturizm uygulamaları sonucu ortaya çıkacak toplumsal değişimin karakterinin; yoğunluğunun ve yönünün belirlenmemesi sorunu önem kazanmaktadır. Tüm bu süreç için ortaya çıkarılacak yasa ve yönetmeliklerin karakterlerinde değişime yönelik ön görülerin süreç içerisinde gerçekleşebilmesi için de, uygulamalara ilişkin “Denetim ve İzleme Mekanizmalarının” dinamik bir yapıyla işlemesinin sağlanması gerekmektedir.
- Ekoturizm politikalarında tarihsel ve kültürel miras ile doğa ve çevresel ürünlerin korunmasına yönelik yaklaşımlara yer verilmemektedir.
- Ekoturizm turizm, doğa ve kültür alanlarında yapılan çalışmalardan etkilenen, bu alanları etkileyebilen bir etkinliktir. Bunlara ek olarak eğitim, spor ve sağlık alanlarıyla ilişkisi bulunmaktadır. Bu nedenle ekoturizm alanında farklı sektörlerin politikaları olabilir. Ancak bu politikaların birbirleriyle çatışmaması, üstelik desteklemesi gereklidir. Bu nedenle ulusal ekoturizm politikaları oluşturma ve uyum konusunda eşgüdüm gereksinimi bir an önce giderilmelidir.

ÖNERİLEN PAYDAŞLAR

1. Kültür ve Turizm Bakanlığı
2. TÜRSAB (Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği)
3. TUREB (Turist Rehberleri Birliği)
4. TÜROFED (Türkiye Otelciler Federasyonu)
5. Çevre ve Orman Bakanlığı / Doğa Koruma ve MPGM / ORKÖY / OGM / ÇED GM
6. İçişleri Bakanlığı
7. Belediyeler
8. Valilikler
9. Halk Eğitim Müdürlükleri
10. ORKOOP
11. İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri
12. Köylere Hizmet Götürme Birlikleri
13. Belediyeler Birliği
14. Üniversiteler
15. Köy Muhtarlığı
16. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı
17. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı
18. Kırsal Kalkınma Genel Müdürlüğü
19. Çevre, Doğa ve Turizm ile ilgili Sivil Toplum Kuruluşları
20. Bölge Kalkınma Ajansları
21. İlgili Meslek Odaları
22. Milli Eğitim Bakanlığı
23. Araştırma Enstitüleri/Müdürlükleri

MEVZUAT, İLKE, KURAL, STANDART ÖNERİLERİ

EKONOMİK

- Ekoturizm; turizm endüstrisinde bu sektöre yönelik pazarda piyasa işleyişine katılan yeni bir mekanizma olmaktan çıkarılmalıdır.
- Ekoturizm yöresel gelir farklılıkları yaratma ve/veya bu farklılıkları derinleştirme aracı olmaktan çıkarılmalıdır. Paydaşların elde edilen gelir içerisindeki gelir bölüşüm oranlarının ve/veya gelir paylaşımının daha adil olmasına yönelik mekanizmalar oluşturulmalıdır. Bu paylaşımında yöre halkının daha ön plana çıkması sağlanmalıdır.
- Yasalar yoluyla sunulan desteklerden yararlanabilme olanakları da belirli ölçütlere bağlı bulunmaktadır. Bu yapı gerçekte kırsal alanda varsıllık uçurumlarının derinleştirilmesini sağlamaktadır. Uygulanacak destekler gelir uçurumlarını azaltıcı niteliklerde olmalıdır.
- Ekoturizm ile hizmet endüstrisindeki mevsimlik ekonominin egemenliğini hakim kılabilecek uygulamalar önlenecek şekilde, ekoturizmin tüm yılı kapsayacak nitelik ve nicelikte üretim ve/veya hizmet sunum planlamalarına öncelik verilmelidir.
- Tanıtım ve promosyona dayanan bağımlı ekoturizmin gelişimi desteklenmemelidir.
- Ekoturizm hizmeti sunacak yöre köylerinde yaşayan halkın etkin ve verimli bir kooperatifçilik yapmasına olanak sağlayacak mekanizmayla sunulması; ekoturizmden elde edilebilecek gelirdeki yöre halkı payını arttırabilecek ve sağlanan geliri tabana yayabilecek kırsal yörelerdeki gelir farklılıkları azaltılabilecek bir yapı/model ortaya çıkaracaktır. Bu anlayışın yerleşmesinde ORKÖY, ORKOOP ve Halk Eğitim Müdürlükleri birer araç olarak kullanılmalıdır.

KÜLTÜREL ve ÇEVRESEL

- Ekoturizmle yerel yaşam biçimi kültürünün değişimini engelleyecek önlemler mutlaka ortaya konulmalıdır. Tarihsel kültürel miraslar ile doğa korumanın önemi, dildeki ve diğer toplumsal yapıya ilişkin değerlerin korunmasının önemi ve gerekliliği ekoturizmden önce yöreye girmeli ve yerleşmesine yönelik çeşitli bilinçlendirme programları yaşama geçirilmelidir. Ulusal değerler ve bunun önemine yönelik yaklaşımları koruyacak eğitim ve kültür programları öncelikle bu yörelerde yaş grupları ve cinsiyete dayalı eğitimler şeklinde uygulanmalıdır.
- Ekosisteme duyarlı, doğayı koruyan bir ekoturizm anlayışının yaşama geçirilebilmesi için; “pazar için koruma” anlayışı yerine “var olmak için koruma” anlayışının temel alındığı bir algılama sistemi yörelere ekoturizmle eş zamanlı olarak hâkim olmasını sağlayacak mekanizmalar oluşturulmalıdır.

EKOTURİZM POLİTİKALARI

- Ekoturizm uygulamalarında belirli bir noktaya gelmiş ülkelerdeki ekoturizm sürecindeki kazanımları ve/veya kaybettikleri konusundaki verilerin kamu, üniversite ve uygulayıcılar arasında eşgüdümlü bir şekilde paylaşarak ortaya konulabilecek mekanizmaların oluşturulması gerekmektedir.
- Sürdürülebilir turizmi gerçekleştirmeye yönelik politika ve stratejilerin ve ilgili teknolojilerin hayata geçirilmesinde gerekli mevzuat, düzenleme, öncelikler ve teşvikler dikkate alınmalıdır
- Ekoturizm konusunda politikalar oluşturulabilmesi; kamu, üniversite, sivil toplum örgütleri ve uygulayıcıların bir araya gelebileceği dinamik, tabandan tavana ulaşan bir iletişim olanağının şeffaf ve demokratik paylaşım ilkesine dayanan bir anlayışla kurulması gerekmektedir.
- Öngörme-önleme yaklaşımıyla doğal kaynakların yok edilmesinde kaynakta mücadeleyi, gelişme projeleri yardımıyla yanlış politikaların olabilecek kötü sonuçlarının önceden önlenmesi sağlanmalıdır
- Ekoturizm yerel halkın karar vermesine ve yerel kapasitelere dayalı yenilenebilir ve sürdürülebilir bir kaynak endüstrisi olarak planlanmalı ve yönetilmelidir
- Ekoturizm politikalarının ulusal, bölgesel ve yöresel düzeyde organik bir bağla bağlı tümleşik bir yapıda olması gerekmektedir. Böyle bir bağla bağlı yapı; ekoturizm uygulamaları sonucu ortaya çıkacak toplumsal değişimin karakterinin, yoğunluğunun ve yönünün belirlenebilmesini sağlayacaktır.
- Ekoturizmle ortaya çıkacak değişimin karakterinin ve yoğunluğunun belirlenen öngörüler çerçevesinde gelişebilmesi için de dinamik bir şekilde işleyen ve uygulanabilir havza yönetim planları ile İzleme ve değerlendirme mekanizması oluşturulmalıdır.
- Turizmle bağlantılı diğer sektörlerle ortak proje ve aktiviteler geliştirilmelidir
- Ekoturizm bölge ve/veya yörelerindeki kültürel ve tarihi miras ile doğa ve çevresel ürünler; yöre, bölge, ülke ve uluslararası standartlara kavuşturulacak bir sertifikasyon sistemiyle bütünleştirilmelidir.
- Ekoturizmin ekonomik niteliği, tarihi ve kültürel değerlerle doğa üzerine olası etkilerinin bir bütün olarak irdelenemediği toplumlarda, ekoturizmle ciddi yıkımlar ortaya çıkabilecektir. Bu yıkımların salt doğa ve çevre üzerinde olumsuz etkiler şeklinde olabilecek şekilde değil, toplumsal yapıyı yıkabilecek niteliğe dönüşebilme potansiyeline sahip olduğu bilincinde olunmalıdır.
- Ekoturizm konusunda yapılacak etüt, envanter ve bilimsel araştırmaların yapılması, sonuçlarının kamuoyu ile paylaşılması sağlanmalıdır.
- Doğal değerlerin korunmasından sorumlu kurumların, ekoturizm etkinliklerinde yaratılan farkındalık ile çok yakından ilgilenmesi sağlanmalıdır. Her ekoturist eğitilmeye istekli bir doğa dostu olarak kabul edilmeli ve oluşan doğa koruma fırsatı mutlaka değerlendirilmelidir.

Ekoturizm doğal ve kültürel çevreye saygı duymaktır...

5. ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

EKOLOJİK TARIM, DOĞAL YAŞAM VE “EKOLOJİK ÇÖZÜMLER” SUNAN EKOLOJİK YERLEŞİMLERİN EKOTURİZM İLE İLİŞKİSİ NEDİR?

Çalışma Grubu Üyeleri

Prof. Dr. Nilgöl KARADENİZ (Kolaylaştırıcı - Ankara Üniversitesi)

Yrd. Doç. Selahattin AKŞİT (Kolaylaştırıcı - Erciyes Üniversitesi)

Huriye KARA (Raportör - Organik Tarım Uzmanı)

Dr. Burcu ÇENGEL (Raportör – TODEG)

Ege KASKA (Ankara Üniversitesi)

Deniz DİNÇEL (Ekoköy Uzmanı)

Yrd. Doç. Dr. Eriman TOPBAŞ (Gazi Üniversitesi)

Fatma AKYOL (Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü)

Gülçin ŞAHİN (Buğday Ekolojik Yaşam Derneği)

Prof. Dr. Mehmet Emin BARIŞ (Ankara Üniversitesi)

Muhittin TEKEŞ (Ekolojik Tarım Organizasyonu)

Sabiha ÜNAL (Koruma Kontrol Genel Müdürlüğü)

Dursun KEPENEK (Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü)

Ertan ÜŞÜMÜŞ (Ekolojik Tarım Organizasyonu)

Filiz PEZİKOĞLU (Yalova Merkez Araştırma Müdürlüğü)

Doç. Dr. Meral GÜRER (Emekli Öğretim Üyesi)

Önder CIRIK (Kuzeydoğu Derneği)

Yener ATASEVEN (Ziraat Mühendisleri Odası)

Ceyda KURTAR (Ankara Üniversitesi)

TÜRKİYE'DE GÜNCEL DURUM, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Ekoturizm, tarım turizmi, eko-organik turizm gibi sürdürülebilir kalkınma ve turizm hizmet alanı altında yer alan kavramlar ülkemizde henüz tam olarak netleşmediğinden bir kavram karmaşası yaşanmaktadır. Bu karmaşa, ekoturizm kavramının gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında farklı anlamlar taşımasından kaynaklanmaktadır.
2. Bu konularda hem üreticiler, hem tüketiciler hem de politika üreticilerin bilgi eksikliği.
3. Ülkemizde organik tarımda belli bir mesafe alınmış olmasına rağmen üretici ve tüketici bilinci tam oluşmamıştır. Bu nedenle, köy ürünleri ve organik ürünler çoğu zaman aynı sınıflamada algılanmaktadır.
4. Ekoturizm ve organik tarımın ilkeleri belirlidir. Organik tarımda bu ilkeler kanun ve yönetmelikle güvence altına alınmıştır. Ancak, ekoturizm konusunda henüz düzenleme yapılmamıştır. Bu düzenlemeler bir an önce tamamlanarak, destek ve yaptırımlar uygulanmalıdır. Ekoturizm taraflarının neyi, ne kadar, ne zaman paylaşacağı belirli olmadığından biyolojik çeşitlilik ve ekosistemlerimizi korumak yerine onlara zarar verebilir.
5. Proje alanları seçilirken sosyal ve kültürel alt yapının incelenmesi projenin uygulanabilirliği açısından çok önemlidir. Örneğin bazı köylerde genç nüfusun çok azalmış olması insan gücüne gereksinim duyulan ekolojik yaklaşımlı projelerin kabul edilebilirliğini zorlaştırmaktadır.
6. Hem kamu hem de özel kurumların ekoturizme, sadece gelir arttırılmasını öngören bir anlayışla yaklaşması problem teşkil etmektedir.
7. Avrupa'da kalkınma hamleleri sonucunda gelenen sürdürülemezlik noktasından sonra bilinçli bir doğaya dönüş ve kırsal kültür oluşturma gayreti başlamıştır. Ekoköyler ve organik tarım iç içedir. Ekoturizm ve tarım turizmi faaliyeti çoğu zaman birlikte yürütülmektedir. Ülkemizde bu anlamda eko-köy yoktur ama geleneksel yaşam sürdüren ve tarımını geniş bir biyolojik zenginlik içerisinde, kimyasallara doğrudan dayandırmamış köylerimiz çoğunluktadır. Adı konulamayan ekolojik, ekonomik, ya da sosyal değerler kaybedildikten sonra fark edilmektedir. Ülkemizde iyi örnekler de bulunmaktadır. Örneğin Buğday Derneği tarafından yürütülen TaTuTa (Tarım-Turizm-Takas) Projesi bu bağlamda atılmış önemli bir adımdır.
8. Bir bölgede organik tarım uygulanıyor diye oraya ekoturizm götürmeli miyiz? Ekoturizm yapılırca organik üretim mi yapılmalı? Bu sorular üzerinde henüz bilimsel, sektörel ve uygulama aşamalarında yanıt arama yönünde çabalar başlamamıştır.

Çözüm Önerileri:

1. Ekolojik yerleşim yeri, ekoköy, ekolojik tarım, tarım turizmi ve ekoturist tanımları yapılmalıdır.
2. Organik tarım ve ekoturizm; ekonomik etkinlikler olarak, doğal tarihi ve kültürel değerleri, küresel ve yerel olarak koruma adına çıkış felsefeleriyle ekolojik yaşamı sağlayacak ayrılmaz bir bütündür. Program, plan ve projelerde bu gerçek öncelikle göz önünde bulundurulmalıdır.
3. Türkiye farklı ve geniş coğrafyasıyla, zengin biyolojik çeşitliliğiyle, bozulmamış halk kültürüyle ekoturizmde önemli bir yere sahip olmayı hedeflerken öncelikle değerlerini korumayı garanti altına almalıdır.
4. Turizm Bakanlığı çatısı altında tüm paydaşlarla oluşturulacak bir kurulda yasal boyutta kesin tanımlamalar yapılmalı, politikalar belirlenmeli, yönetmelik ve gerekirse kanun hazırlanmalıdır. Organik tarımda olduğu gibi ekoturizm için de "denetim ve sertifikasyon" gereklidir. Bu konuda ölçütler belirlenmelidir.
5. Vasıflı insan iş gücü, bilinçlendirme ve alt yapı oluşturmak için gerekli akademik ve sahaya dönük uygulamalı eğitim faaliyetleri için özel programlar oluşturulmalıdır. Kültür ve Turizm Bakanlığı çatısı altında bir birim oluşturulup, ekoturizm yapmak isteyen kurumlara bu birim tarafından eğitim verilebilir.
6. Ekoturizm acenteleri diğer turizm acentelerinden farklı yapıda çalışmalıdır. Ekoturizm uygulanacak köylerdeki kalkınma kooperatifleri eğitilip geliştirilerek ekoturizm acenteleriyle eşgüdümlü çalışacak şekilde devreye sokulabilir.
7. Uzman ekipler tarafından, her alan için mevcut durum profili ve sürdürülebilirlik kuralları oluşturulmalıdır. Örneğin sulak alan ekosistemi için doğal taşıma kapasitesi en önemli kural olurken, tarih dokusunun önem kazandığı alanlarda yerel halk, bu doğrultuda eğitilmelidir. Ulusal ve yerel rehberler gerekli eğitimi tamamlamış olmalıdır.
8. Korunan alan ve havzaların çevresinde yapılacak tarım uygulamaları organik tarım olmalıdır. Bu alanlarda organik tarım projeleri hazırlanırken ekoturizm projeleriyle bütünleştirilebilir.
9. Pilot projelerle seçilen geleneksel köyler bilinçlenme ve bilgilenme sürecini tamamladıktan sonra sertifikalı ekoyaşam merkezlerine dönüştürülebilir.
10. Ekoturizm yapılacak alanlarda yerel mimariye uygunluk önemlidir. Mevcut yapıların da restore edilmesi gerekmektedir.
11. Ekoturizm alanlarının yönetim planlarının yapılması ve denetimlerinin sağlanmasına yönelik düzenlemelerin yapılması gerekir. Örneğin, ekoturizm alanları, havza olarak bütüncül değerlendirilmelidir; ekoturistlerin doğal yapıyı bozmasına izin verilmemelidir; bu alanlara gelen turist sayısına kota konulmalıdır.

ÖNERİLEN PAYDAŞLAR

1. Turizm ve kültürel değerlerimizi ilgilendiren hususlarda, planlama, uygulama ve denetim mercii Kültür ve Turizm Bakanlığı olmalıdır.
  2. Organik tarım ve ekolojik yaklaşımlı tarım faaliyetlerinin planlama, uygulama ve denetim mercii Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı olmalıdır.
  3. Başta ormanlarımız olmak üzere doğal ekosistemlerin ve bunlara bağlı farklı statüdeki korunmuş alanların yönetiminin planlama, uygulama ve denetim mercii Çevre ve Orman Bakanlığı olmalıdır.
  4. Ekolojik yaşama hizmet edecek; ekoturizm, doğal ve tarımsal biyoçeşitlilik, organik tarım, doğal ve kırsal peyzaj, yerel mimari, yerel mutfak, gibi özelleşmiş konuları içeren sürdürülebilir kırsal kalkınma ve doğa koruma konularında araştırma yapan akademik çevreler.
  5. Tur düzenleyiciler.
  6. Ekolojik yaşam ve organik tarım, turizm, doğa koruma, kültürel ve tarih mirasını koruma, uygulama, geliştirme yönünde faaliyet gösteren ulusal ve yerel sivil toplum kuruluşları.
  7. Yerel yönetimler.
  8. Ekoturizm faaliyet alanı içerisindeki yerel toplum, köy halkı.
-

Ekoturizm, hem ziyaretçi hem de yöre halkı için olumlu bir deneyimdir...

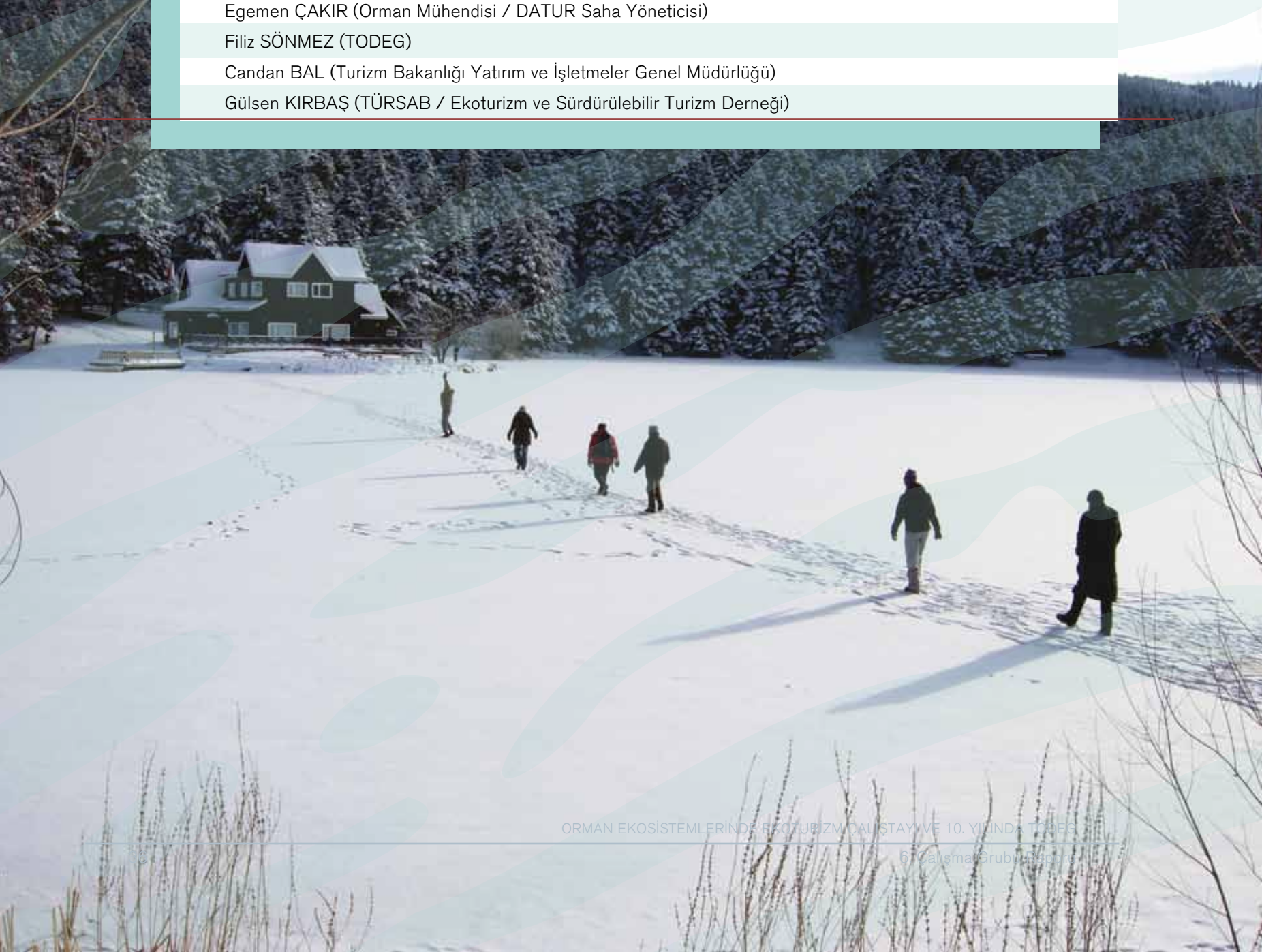
6. ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

EKOTURİZMİN, ULUSAL TURİZM
STRATEJİSİNDEKİ YERİ NE OLMALIDIR?
EKOTURİZMDE REHBERLERİN VE
SEYAHAT ACENTELERİNİN KONUMU
NEDİR, NE OLMALIDIR?

Çalışma Grubu Üyeleri

- Prof. Dr. Cevat TOSUN (Kolaylaştırıcı - Mustafa Kemal Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Nazmiye ERDOĞAN (Kolaylaştırıcı - Başkent Üniversitesi)
Kubilay ÖZYALÇIN (Raportör - TODEG)
Doç. Dr. Abdullah SOYKAN (Balıkesir Üniversitesi)
Yrd.Doç. Esin ÖZKAN YÜRİK (Ege Üniversitesi)
Sema KALYONCU (Gazi Üniversitesi - Doktora Öğrencisi)
Ali Kamil ÜÇBAŞ (Doğa Sporları Yazarı)
Sinan DURU (İzci Lideri)
Ziya ŞEKER (TODEG)
Yusuf KURT (Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü)
Egemen ÇAKIR (Orman Mühendisi / DATUR Saha Yöneticisi)
Filiz SÖNMEZ (TODEG)
Candan BAL (Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü)
Gülşen KIRBAŞ (TÜRSAB / Ekoturizm ve Sürdürülebilir Turizm Derneği)

TÜRKİYE'DE GÜNCEL DURUM, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Ekoturizmin ulusal turizm stratejisindeki yeri ne olmalıdır?

1. Ekoturizm, doğal ve kültürel kaynakların korunmasında bir koruma stratejisi olarak benimsenmelidir.
2. Ekoturizm kırsal yerel kalkınmanın ve katılımcı kalkınma modelinin önemli bir uygulama aracı olarak geliştirilmelidir.
3. Ekoturizmin gelişmesini sağlamaya yönelik bir strateji olarak ekoturizm gelişme bölgelerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda ekoturizm teşvikleri de oluşturulmalıdır.

Seyahat acentelerine yönelik:

1. Türkiye'deki seyahat acentelerinde belli bir turizm etkinliğinde özellikle ekoturizm etkinliklerinde uzmanlaşma yok; acenteler genel olarak her tür turizm konusunda etkinlik göstermektedir. Bu da seyahat acentelerinin değişen turist profili ve turizm olgusu çerçevesinde genişleyen turizm pazarına girmek ve bu pazardan pay alabilmek için bu etkinliklere yer verdiğini göstermektedir.
2. Seyahat acentelerinin ekoturizm olgusuna ticari bakarak ekoturizm ve çevre koruma ilkelerini göz ardı ettikleri düşünülmektedir.
3. Doğa turizmi kapsamında yapılan etkinliklerin birçoğunun hassas ekosistemlere sahip alanların doğal özellikleri ve taşıma kapasiteleri dikkate alınmadan planlanmaktadır.

Rehberlere yönelik:

1. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından rehberlik kokartı verilmeyen kişiler yasa dışı olarak rehberlik yapıyor, yürürlükteki mevzuata göre değerlendirildiğinde halen Türkiye'de çok fazla sayıda yasa dışı rehber bulunmaktadır.
2. Alan kılavuzluğu korunan alanlarla sınırlı olup pilot uygulamaları devam etmektedir; bu bağlamda kokartlı turist rehberlerinin alternatifi değildir. Ancak alan kılavuzu olma ölçütleri yeniden gözden geçirilmelidir.
3. İhtisas rehberliği konusu 1993 yılında başlatılmış ancak henüz bir sonuca bağlanamamış, bu konuda uygulanabilir mevzuat sıkıntısı bulunmaktadır.
4. Kokartlı Rehberlik, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından organize edilmektedir. Su altı rehberliği, orman ekosistemi rehberliği benzeri "ihtisas rehberlikleri" konusu bu tanım dışında bulunmaktadır. Bu konunun da ayrıca mevzuata girmesi gerekmektedir.
5. Kokartlı rehberlik eğitimlerinin konu ve içerik olarak tamamen kültür turizmine yönelik olarak yapılması, bu bağlamda sürdürülebilir turizm kapsamında rehberlerin doğa koruma konularında bilgili ve bilinçli olmasını sağlayacak konulara da yer verilmesi gerekmektedir.
6. Günümüzde rehberlik sisteminin denetim mekanizmaları istenen ve/veya beklenen düzeyde bulunmamaktadır. İlgili kurumların bu konuda çok daha hassas olması gerekmektedir.
7. Türkçe rehberlik konusu ilgili kamuoyunda tartışmaya açılmalıdır.
8. Ekoturizm olgusunun geliştirilebilmesi için yöreden, yerel rehberlerden yararlanılmalıdır.

ÖNERİLEN PAYDAŞLAR

1. Kültür ve Turizm Bakanlığı
2. TÜRSAB (Türkiye Seyahat Acentaları Birliği)
3. TUREB (Turist Rehberleri Birliği)
4. TÜROFED (Türkiye Otelciler Federasyonu)
5. Çevre ve Orman Bakanlığı / Doğa Koruma ve MPGM / ORKÖY GM / OGM / ÇED GM /
6. Belediyeler
7. Valilikler
8. İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri
9. Köylere Hizmet Götürme Birlikleri
10. Belediyeler Birliği
11. Üniversiteler
12. Köy Muhtarlığı
13. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı
14. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı
15. Kırsal Kalkınma Genel Müdürlüğü
16. Çevre, Doğa ve Turizm ile ilgili Sivil Toplum Kuruluşları
17. Bölge Kalkınma Ajansları
18. İlgili Meslek Odaları
19. Milli Eğitim Bakanlığı

MEVZUAT, İLKE, KURAL, STANDART ÖNERİLERİ

Seyahat acentelerine yönelik:

1. Seyahat acentelerinde uzmanlaşmaya yönelik mevzuat ve ekoturizm etkinliklerinin uygulanmasına yönelik yönerge geliştirilmelidir.
2. Yöre halkına, kendi yaşam biçimlerinin ekoturizmin kaynağı olduğu bilinci verilmelidir. Ekoturizm hiçbir zaman yerel kaynak yararlanıcılarının geleneksel yaşam biçimini değiştirecek bir nitelik kazanmamalıdır. Bu konuda acenteler de bilinçli olmalıdır.
3. Seyahat acentelerinde hizmette uzmanlaşma ayırımı, hizmet türünde akreditasyon programı ve standartlaşma gerekmektedir.
4. Sürdürülebilir turizmi ve ekoturizmi dikkate alarak ve sektör içindeki mevcut çevresel faaliyetlerde seyahat acenteleri arasındaki bilinç seviyesini yükseltecek eğitimler olmalıdır.
5. Sürdürülebilirlik ilkelerini günlük faaliyetlerine uydurabilmek için seyahat acentelerine teşvik edici unsurlar yaratılmalıdır.
6. Ekoturizm stratejilerinin belirlenmesi aşamasında bu sektörde önemli bir yere sahip olan seyahat acentelerinin, doğal kaynakların ve kültürel bütünlüğün korunmasına aktif katkıda bulunacak, turistlerin doğa ve kültür mirasının korunmasına yönelik bilinçlerini yükseltecek ekonomik yararlanmanın artmasına turizm endüstrisinin daha sürdürülebilir olmasına katkıda bulunacak biçimde yeniden yapılanmaları gerekmektedir.
7. Acentelerin sürdürülebilirlik bağlamında ulusal ve uluslararası girişimlere katılması teşvik edilmelidir.

Rehberlere yönelik:

1. Ekoturizm bir eğitim biçimidir; rehberler akademik, bilimsel, ekolojik ve pedagojik anlamda donanımlı olmalıdır.
2. Ekoturizm rehberi, öncelikle ekosistemi, ekolojiyi ve coğrafyayı çok iyi bilmeli ve yöreyle ilgili geniş bilgiye sahip olmalıdır.
3. Ekoturistlere yönelik olarak turlar düzenleyecek uzmanlaşmış seyahat acenteleri, uzman rehberleri kullanmalıdır.
4. Rehberler doğa koruma konularında bilgili ve bilinçli olmalıdır.
5. Akademik (Üniversitelerde) anlamda rehberlik eğitimi ve seyahat acenteciliği eğitimi gereksinimi bulunmaktadır.

Ekoturizm, ziyaret edilen alanın korunmasına katkı sağlamaktır...

Yrd. Doç. Dr. Nazmiye ERDOĞAN
Başkent Üniversitesi
SBMYO Bağlıca Kampusu Ankara
nerdogan@baskent.edu.tr

EKOTURİZM VE DOĞA TEMELLİ TURİZMİN GELDİKLERİ NOKTADAKİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE

GİRİŞ

Geçmişte turizm yatırımcıları, turizmi sadece ekonomik fayda olarak görmüşlerdir. Bugün ise, olumsuz gelişmeler nedeniyle, ekonomik faktörlerin ötesinde turizmin çevresel ve sosyokültürel yapısına da bakılmaktadır. Son araştırmalar, turizmin sürdürülebilir kalkınmada pozitif bir yer alabilmesi için çevre korumaya önem vermesi üzerinde durmaktadır. Bu nedenle, turizm, artık yalnızca ekonomik yararları açısından değil, özellikle toplumsal ve fiziki çevre üzerindeki etkileri yönünden de bilimsel araştırmalara konu olmakta, hatta araştırmalarda ekonomik yararlar ve etkilerin gerçekte yarara dönüşüp dönüşmediği sorgulanmaktadır. 1987 yılında Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun yayınladığı Bruhtland Raporu'nda ilk kez gündeme getirilen "Sürdürülebilir Kalkınma" kavramı bir anlamda bundan sonraki anlaşmalara bir temel oluşturmuş, ekonomik ve sosyal kalkınma ile çevre arasında yaşanan çelişki ve ilişkilerin değerlendirmesinde hareket noktası olmuştur. Turizm faaliyetlerinin doğal ve kültürel kaynaklar üzerindeki olumsuz etkileri ve bu etkilerin turizmin kendi geleceğini tehlikeye attığının anlaşılmasına başlanması ile sürdürülebilirlik konsepti turizme de yansımış ve "sürdürülebilir turizm" konusu gündeme gelmiştir. Buna bağlı olarak ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde sürdürülebilir turizm bağlamında çeşitli boyutlarda anlaşmalar ve toplantılar yapılmıştır. Bu tür girişimlerin temel nedenlerinden biri, turizm endüstrisinde sürekliliğin turizm amaçlı kullanılan kaynakların korunmasına ve geliştirilmesine bağlı olduğunun farkına varılmaya başlanmasıdır. Bunun yanında, turizm sektöründe pazarı büyütme ve yeni kar alanları açmak gereği ortaya çıktı. Bu amaçla alternatif turizm, ekoturizm, doğa turizmi ve bilinç turizmi, sorumlu turizm, yeşil turizm gibi turizm türleri yaratıldı. Böylece turizme, en azından söylem seviyesinde, çevrecilik boyutu yüklendi. Bu çevreci turizm söylemine göre, doğayı değiştirmeden, bozmadan ve kaynakları tüketmeden kullanan yeni turizm türleri çıktı. Fakat herkesin bildiği gibi kullanmak demek, dönüştürmek, değiştirmek, etkilemek demektir. Dolayısıyla bozmadan, kaynakları tüketmeden kullanım olasılığı yoktur. Bu çevreci söylemin gerisinde, turizm sermayesi için kırsal ve doğal alanlarda yeni yatırım, mal ve hizmet satışı yapmak, pazar genişlemesini sağlamak, dolayısıyla yeni kar alanlarına yönelmek gerçeği yatmaktadır. Bu nedenle, turizm yatırımları son yıllarda kırsal kesimde ve yeşil doku içerisinde yoğunlaşmaya da başladı.

Bu çalışma kapsamında, Türkiye'de turizm uygulamalarından kaynaklanan temel sorunların tespiti yapılmaya çalışılmış, ekoturizmin kavramsal tanımlaması, uygulamaları ve mevcut durumu değerlendirmek amaçlanmıştır.

EKOTURİZM

Ekoturizm denince akla öncelikle bir endüstriyel faaliyet gelmelidir. Ekoturizm kendine özgü belli karakterlere sahip, yoğun bir şekilde pazarlanan ve promosyonu yapılan kompleks endüstriyel faaliyetler ağından oluşur. Ekoturizm bazılarında göre koruma için finans sağlama, bilimsel araştırma, girilmemiş ve hassas ekosistemleri koruma, kırsal alanda yaşayan insanlara fayda, fakir ülkelerde gelişmeyi teşvik, ekolojik ve kültürel duyarlılığı geliştirme, turizm endüstrisinde sosyal sorumluluğu ve çevresel bilinci işleme, turistleri eğitime ve tatmin etme ve dünya barışını kurma yolu olarak nitelenir (Honey, 1999, Blamey, 2001).

Ekoturizm, doğa temelli turizm endüstrisi içinde hızla büyüyen bir bölümdür ve sürdürülebilir turizmin bir biçimi olduğuna inanılır. Ekoturizm Topluluğu (Ecotourism Society) ekoturizmi, çevreyi koruyan ve yerel halkın refahını sürdüren, doğal alanlara doğru olan sorumlu turizm olarak tanımlar (Leung ve diğerleri 2001). Zaman içerisinde ekoturizm farklı şekillerde ifade edilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır: Doğaya dayalı turizm, yumuşak turizm, özel ilgi turizmi, yeşil turizm, sorumlu turizm, bilinçli turizm. Günümüzde, uluslararası anlaşmalar ve toplantılar başta olmak üzere ulusal ve bölgesel boyutta en yaygın olarak kullanılan ise ekoturizm terimidir.

Ekoturizmin teriminin orijini tam olarak net olmamasına rağmen ilk kullananlardan biri olarak kabul edilen Hetzer (1965) ekoturizmin 4 temel ilkesini tanımlamıştır:

- Çevresel etkileri en aza indirmek
- Ev sahibi ülkenin kültürüne saygı duymak
- Yerel topluma faydaları maksimuma çıkarmak
- Turist tatminini maksimuma çıkarmak

Bu ilkelerden birincisi ekoturizmin en ayırt edici özelliği olarak tutuldu. Miller, 1978 yılında Latin Amerika'da eko-kalkınma için milli park planlaması üzerinde bir araştırma yaptı. 1970'lerin ortasından 1980'lerin başlarına doğru geliştirdikleri ekoturizmle ilgili bilgiler Environmental Canada tarafından oluşturulan dokümanlarda geçmektedir.

Ekoturizm 1970'lerde ve 1980'lerde çevre hareketinin içinde gelişti. Kitle turizmi ile ilgili memnuniyetsizliğin ortaya çıkmasıyla çevresel ilginin artışı ikiye katlandı. Bu durum alternatif doğal alanlarda doğaya dayalı tecrübelerle olan talebi artırdı. 1980'lerin ortalarına kadar az gelişmiş ülkeler ekoturizmi hem koruma hem de kalkınma hedeflerini başarma aracı olarak tanımladı (Blamey 2001).

Kanada Çevre Danışmanlığı Komisyonu ekoturizmi *"yerel toplumun bütünlüğüne saygı gösterirken, ekosistemin korunmasına katkıda bulunan aydınlatıcı doğa seyahati"* olarak tanımladı. Tanıma doğa temelli, çevreye duyarlı, yaşama saygılı, akılcı ve ölçülü gibi çeşitli anlamlar da yüklendi. Ekoturizmin itimat edilen ilk tanımı Cabellos-Lascurain'e aittir: *"Ekoturizm bir yerdeki geçmiş ve şimdi var olan kültürel ifadeler kadar, doğayı, yaban hayatını ve doğal bitkisini inceleme, doğa hayranlığı, görünüşünden zevk alma gibi belli amaçlarla kısmen bozulmamış veya kirletilmemiş doğal alanlara yapılan seyahattir."*

Dikkat edilirse, bu tanımda ekoturizm bilmek, anlamak ve tecrübelemek için yapılan bir faaliyet olarak sunulmaktadır. Özellikle 1992 Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesinden sonra, ekoturizmin tanımına sürdürülebilir kalkınmayla ilgili ilkeler de eklendi. Bu ilkeler devletler ve ilgili endüstriler tarafından doğa temelli turizmin uzun dönemli sürdürülebilirliğinin ancak ilkeli ve arza göre planlanmış yaklaşım benimsenirse olabileceğini anlamasıyla anlam kazanmaya başladı. 2000'lerde de yapılan eklemelerle ekoturizmin birçok tanımı ortaya çıktı. Bu tanımlardaki ortak faktörler şunlardır:

- (1) Ekoturizm doğa temelli (gidilen yerin doğa olması): Koruma işlevi
- (2) Ekoturizmde çevresel eğitim: Eğitimsel işlevi
- (3) Sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi: Yerel katılımçılık işlevi

Dolayısıyla, ekoturizm başlangıçtan beri çevre eğitiminin vurgulandığı, bozulmamış doğal alanlarda doğaya dayalı seyahat olarak sunulmaktadır. Eğer ekoturizm faaliyetlerini düzenleyen, yöneten ve belirleyen güç çevre bilinciyle hareket eden turistin kendisi olsaydı, bu tanımlama yeterince geçerli olabilirdi. Bu ve farklı nedenlerden dolayı, ekoturizmin üzerinde anlaşılacak tek bir tanımı yoktur. Kavramın hem anlam hem de kullanımında karmaşa ve anlaşmazlık sürmektedir.

Ekoturizmin doğaya yönelik olması, doğal ve kültürel kaynakları takdir etme bağlamında, ekoturizm sürdürülebilir turizm karakteri taşımaktadır. Ekoturizmin ne olduğu bu üç öğeyi içeren ve bunlara eklenen yerel ekonomiye fayda gibi diğer karakterler de kullanarak açıklanır. Bu öğeler birbirini destekleyen bir şekilde kullanılarak, ekoturizme doğayı tanıma ve doğayı anlama, doğadan zevk alma ve doğayı gözetme karakteri verilir; ekoturizm doğa turizmi olarak nitelenir ve kitle turizmine çevreci bir alternatif olarak sunulur. Böylece, ekoturizmin tanımlarında gidilen yerlerde doğanın değişmeyeceği, doğaya saygı, bozmadan kullanım, bilgili kullanım, aydınlatıcılık, çevreye uygun tesis kurma vurgulanır (Erdoğan ve Erdoğan, 2005). Masberg (1999) ekoturizmi doğal ve kültürel kaynakların korunmasına katkıda bulunmaya odaklanan yerel halka ekonomik katkıyı teşvik eden turizm biçimi olarak tanımlamıştır.

Ekoturizmin eski ve yeni bütün tanımlarında doğaya yönelik olmasının nedeni olarak, örneğin doğaya geri dönme arzusu, doğayı deneyimleme isteği, günlük yaşamın baskılarında kaçma, doğayı yok olmadan görme isteği ve trekking, kuş gözlemciliği, rafting, kanyonculuk, kayakçılık gibi çok daha özel ilgi ve faaliyetler verilir. Bu arada tanımla ilgili cevaplandırılmayan bazı sorular da ortaya çıkmıştır: Doğa içinden arabasıyla geçen biri doğayı deneyimliyor mu yoksa durup gezmesi mi gerekir (yani deneyim tanımlanmış bir faaliyeti mi gerektirir)? Eğer geziyorsa, ne kadar gezmeli ki bu geziyle o doğa temelli turist olsun (yani bu tür turist olmanın faaliyet yanında zamansal ölçüsü ne?). Yakınından geçmek veya uzaktan seyretmek (yani fiziksel mesafe faktörü) bu faaliyeti doğa temelli turizm yapar mı? Ayrıca, neden ekoturizm denince bazılarının aklına hemen "korunan alanlar" geliyor? Ekoturizm denildiğinde korunan alanların akla getirilmesindeki amaç, söylenenin tam aksine, bu alanları ekoturizme ve yaygın kullanıma açmayı meşrulaştırmak için mi yapılıyor? Korunan alanlar dışındaki doğal alanlara gitme ekoturizm değil mi? Bu alanların da korunması gerekmez mi? Kitle turizmiyle veya herhangi bir diğer endüstriyel faaliyetle tahrip edilmiş bir alan neden korunma altına alınmasın ki? Tahrip edilmiş koruma altında olmayan alanlarda korunma teşvik edilmesi gerekmez mi. Bütün bu sorular ve sorunlar doğa temelli veya ekoturizmin ne olduğu, amacı, sonuçları ve sınırları üzerinde bir anlaşma olmadığını göstermektedir. Ryel ve Grasse (1991) yerel halkın ekonomik faydalarını maksimuma çıkarma ve ülke ekonomisine katkı bakımından, ekoturizmdeki "eko" önekinin "ekoloji" kadar "ekonomiye" de karşılık gelmesi gerektiğini ifade etmektedir. Burada kullanım ve koruma arasındaki çelişki ve hatta bunların birbirini desteklemeyen doğası göz ardı edilmektedir. Kullanım daima her hangi bir tüketmeyi veya etkiyi ortaya çıkarır. Bu kaçınılmazdır. Bu kaçınılmazlık ekoturizm veya herhangi bir turizm türünde ilk gereksinimle birlikte başlar. Bu gereksinim turistin geleceği yerde veya yakın çevresinde kalma, yeme içme ve eğlenme gibi ihtiyaçları karşılayan tesislerin kurulmasını beraberinde getirir. Bu da doğal peyzajın teknoloji kullanarak yeniden biçimlendirilmesi demektir (Erdoğan, 2003).

Karşıt görüşlere göre yukarıda sunulan tanım, amaç ve ilkelerde olduğu gibi yakalayıcı ve çekici sözler kullanılarak, ekoturizmin gerçek amacı idealleştirilmiş tanımlamalar ve betimlemeler içine indirgenmiştir. Ekoturizmin amacı, turistin istekleri bağlamında ele alındığında tanımlamalarda görülen bilme, görme, yardım, doğaya saygı, doğanın kıymetini takdir etme gibi amaçlar doğru görünür. Ulusal ve uluslararası sermaye bağlamında ele alındığında ekoturizmin amacı yeni kazanç alanları demektir. Ekoturizm endüstrisinin varlığı, kullanılacak doğanın ve doğayı kullanacak insanların varlığına bağlıdır. Fakat ekoturizmin egemen amaç yapısını belirleyen ne doğadır ne de turistler. Ekoturizmin ikincil amacı, dikkatleri sürdürülebilirlik sorunları olan kitle turizminden alıp daha az zararlı görünen ekoturizm gündemine kaydırma çabası olmaktadır.

Yukarıdaki tanımlar ve değerlendirmelerden hareketle araştırılması gereken çeşitli sorular gündeme gelmektedir:

1. Kitle turizminin gittiği yerler doğa değil miydi ve şimdi ne tür bir doğa?
2. Neden birden bire “çevreyi düşünme” ile turizm birleştiriliyor ve ekoturizm çıkıyor?
3. Ekoturizm, doğayı tahrip eden kitle turizm endüstrisinden farklı bir endüstri mi?

Ekoturizmin belirtilen amaçlarına bağlı olarak ziyaretçiler, yerel halk ve yerel iş yerlerinin etkinliklerini içeren ekoturizmin tanımı, genel ayırt edici doğası ve sonuçları hakkında çeşitli ilkeler sunulur. Ekoturizmin ilkeleri ekoturizmin yapıldığı bir alanda değerlendirme ölçüsü olarak kullanılabilir. Bunun için her ilke açıkça belirtilmeli; her ilkeyi oluşturan faktörler saptanmalı; her faktörün işlevsel tanımlaması yapılmalı; böylece ölçülebilir hale getirilerek ölçmeler yapılmalı ve sonuçlar değerlendirilmelidir.

TEMEL SORUNLAR

Turizm sektöründeki yukarıda söz edilen gelişmeler kaçınılmaz olarak, akademik çevrelerdeki tartışmalardan kamu politikalarına kadar geniş bir alanı kapsayacak biçimde Türkiye'ye de yansımıştır. Türkiye, ekoturizm etkinliklerinin uygulanması açısından zengin doğal ve kültürel kaynak değerlerine sahiptir. Turizm faaliyetlerinde yaşanan gelişme ve çeşitlilik Türk turizm sektörüne de yansımış ve özellikle doğaya dayalı turizm faaliyetlerinden yayla turizmi, botanik turizmi, kuş gözlemciliği, foto-safari, rafting vb. etkinliklere talep artmıştır. Son yıllarda ekoturizm kavramının gelişmesiyle beraber ortaya çıkan yeni turist profilinin beklentilerine uygun olarak seyahat acentelerinin çoğu doğanın içinde, aktif, macera ağırlıklı turlar düzenlemeye başlamışlardır (Küçük ve diğerleri, 2004; Erdoğan, 2004).

Ancak ekoturizm kavramının çok iyi anlaşılabilmesi ya da ülkemizdeki mevcut ekonomik ilişkiler nedeniyle yeterli ekoturizm bilincine sahip olmayan turizm sektörü tarafından taşıma kapasiteleri dikkate alınmadan turların düzenlenmesi ekoturizm potansiyeli olan alanlarda denetimsiz ve doğayla bağdaşmayan yapılaşmalara, flora ve fauna üzerinde çok yönlü olumsuz etkilere neden olabilmektedir.

Bu bağlamda ortaya çıkan başlıca sorunlar aşağıdaki gibidir:

1. Tanımlama ve uygulamada farklılık
2. Doğayı değiştiren yapı ve kullanma
3. Doğal ve kültürel kaynaklarda tehlike
4. Kısa dönemli ekonomik getiri

Neyişi'de aynı konuda (2002) Türk turizminin 2002 Dünya Ekoturizm Yılına çok hazırlıksız, ulusal ekoturizm konseyini kuramamış, ekoturizm uygulamalarını düzenleyecek yasal, teknik ve yönetsel altyapıyı hazırlamadan

girmiş olduğunu ifade etmiş ve bu durumun Anadolu'nun çok zengin ekoturizm değerlerini yanlış kullanma ve ziyan etme riskinin de arttığı yönündeki endişelerini belirtmiştir.

Bu nedenle ekoturizm etkinliklerinin yürütülmesinde turizm sektörünün bilinçlenmesi ve konuya ilişkin planlama ve denetim mekanizmalarının geliştirilmesi turizm etkinlikleri sonucunda ortaya çıkabilecek çok yönlü zararların en aza indirgenmesinde büyük önem taşımaktadır (Duffy, 2002; Erdoğan, 2003). Sonuç olarak sürdürülebilir turizm kalkınmasını sağlamak için turizm sektörünün temel cazibe unsurlarını korumak ve geliştirmek bilincinde olmak gerekir.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen gene de, 1990'lardan beri gelişmesi hızla ön plana çıkan çevre konusuyla birlikte, turizm sektörü de çevre konusunu göz ardı edemez duruma gelmiştir. Bu bağlamda çevreye yönelimin başlıca nedenleri:

- Kitle turizmiyle gelen çevresel bozulmaların getirdiği sonuçlar
- Kırsal alanlara yayılan çevresel bozulmalar
- Artan çevre yasalarının baskısı
- Çevre korumaya gerçek veya imaj yaratma bağlamında eğilerek rekabet ve kar avantajı kazanmak
- Doğaya yönelik turist tercihiyle gelen talebin artması
- Bu tür turistlerin doğaya olan duyarlılığı (çevre bilinci)

Doğa turizmine yönelen turist profili ülkemizde karşılık buluyor mu?

Doğa turizmine yönelen bir turist kitlesi var. Bunları doğa turisti olarak nitelendirebilir miyiz? Fakat bunların doğa turizmi etkinliklerini yaparken doğa turisti niteliklerine sahip olduğunu iddia edebilir miyiz?

Doğa turizmi yapmak ekoturizm yapmak mı? Doğaya dayalı turizm faaliyetleri ekoturizm olarak tanımlanamaz.

Bu alanda trekking yapılır, kuş gözlemciliği vb. yapılır, ekoturizm potansiyeli var! Bu da alanın ekoturizm potansiyelinin belirlenmesi oluyor. Bu nedenle öncelikle kavramsal karışıklıkların düzeltilmesi gerekiyor. Ya da kavramlar üzerinde durmak bu kadar önemli mi?

Doğa turizmi kapsamında sadece bölgelerin doğa turizmi potansiyeli belirleniyor ve sadece bir turizm etkinliği olarak değerlendiriliyor. Doğa turizmi de ekoturizm kadar olmasa bile koruma ilkeleri olan bir turizm türü. Özellikle de hassas ekosistemlere sahip alanların kullanıldığı düşünülürse daha dikkatli bir turizm planlamasının yapılması gerektiği ortaya çıkar.

Doğa (Temelli) Turizmi ve Ekoturizm

Ülkemizde tam anlamıyla doğa turizmi tanımı ve bunun diğer turizm türlerinden uygulama bakımından farklılıkları ortaya konmuş değil.

Ekoturizm yapılan veya yapıldığı iddia edilen veya uygulamaya çalışıldığı belirtilen alanlarının hemen hepsi orman ekosistemlerindeki milli parklardır. Bu nedenle bu alanlarda öncelik olarak korumayı vurgulayarak ardından koruyarak nasıl kullanabiliriz? Bunu yaparken de; Ekoturizmi orman ekosistemlerini kurtarıcı bir araç olarak görebiliriz. Fakat sonuçlarına baktığımızda bunun başarısız olduğunu ve bunu başarmak için neler yapılabilir öncelikli olarak bunun üzerinde durmamız gerekir.

Bazı sorulara cevap bulmamız gerekiyor:

1. Ekoturizm ilkelerine göre hizmetimizi değiştiriyor muyuz?
2. Turistleri değiştirebilir miyiz?
3. O zaman hizmet edeceğimiz kitleyi nasıl belirleyeceğiz?

Altanlar ve Kesim'in (T.Y.) vurguladığı gibi Çevresel planlama ve turizm planlamasına yönelik çok sayıda çalışma olmasına rağmen çok az ekoturizm planlaması örneği var. Bunun nedeni, Ekoturizmin tam anlamıyla ne olduğu ve ne yapmak istediği konusunda ortak bir karar birliğine varılamamasıdır.

Gündemdeki Sorular

Tüm bu ilkelere rağmen, ekoturizmde bazı ciddi sorular gündemde kalmaya devam etmektedir.

- Ekolojik olarak sürdürülebilir bir turizm mi?
- Dışarıdan gelen tahriplere karşı koyabilir mi?
- Çevreye daha az etki eden, yüksek değeri olan, yerel halk tarafından istenen bir turizm çeşidi mi?
- Gerçekten yerel halkın kalkınmasına katkıda bulunmakta mı?
- Yerelin kalkınması sadece turizme bağlanabilir mi?

Uygulamadaki Sorunlar

- İlke ve yasaların ne ölçüde uygulandığı bilinmemekte ve denetim büyük ölçüde yapılmamaktadır,
- Çevre korumayla ilgili yasaların, anlaşmaların getirdiği koruma tedbirlerinin uygulanabilmesi için fon gerekliliği bulunmaktadır.

Son yıllarda ekoturizmin popülerliği artarken sürdürülebilirlik bağlamında destekleyici görüşler yanında eleştirel görüşler de olmaktadır. Eleştirilere göre, ekoturizm tanımlarında kullanılan yakalayıcı ve çekici sözlerle ekoturizmin gerçek amacı idealleştirilmiş tanımlamalar ve betimlemelerle gizlenmektedir: Turistin istekleri bağlamında ele alındığında ekoturizmin amacı, bilme, görme, yardım, doğaya saygı, doğanın kıymetini takdir etme gibi niteliklemlerle açıklanır. Bu açıklama dikkatleri sürdürülebilirlik sorunları olan kitle turizminden alıp daha az zararlı görünen ekoturizm gündemine kaydırma çabası olarak eleştirilir. Turizm endüstrisinin ve akademisyenlerin turizmdeki sürdürülebilirlik iddiaları gerçeği yansıtmayan geçersiz iddialar ve teoriler olarak nitelenir. Daha kötüsü eleştirel çevreler tarafından "bilinç yönetimi" olarak nitelenir (Erdoğan, 2002).

Ekoturizmin kitle turizmine sürdürülebilir alternatif olarak sunulması da soruşturulmaktadır (Walpole ve Goodwin, 2000): Kitle turizminin nesine alternatiftir? Sayısal çokluğa ve bir yere yığılmaya mı? Ya da kitle turizminde önemli yerlerde yabancı veya yabancı ortaklığında büyük sermayenin egemen olmasına mı alternatiftir? Değildir, çünkü benzer sermaye kar olasılığı yüksek olan her yere gidecektir.

Ekoturizm "alternatif turizmin doğa temelli ve doğaya yönelik bir biçimidir" diye tanımlanmaktadır (Mieczkowski 1995). Bu tanımlamanın da geçersiz olduğu öne sürülmektedir: Kitle turizmi doğaya yönelik değil mi? Aslında kitle turizmi en gözde kıyılara ve yerlere yönelen bir hareketlilik ve etkinliktir. O zaman, ikisi de doğaya yönelik olduğuna göre ayırıcı öge veya öğeler nelerdir?

Doğa Temelli Turizm Ekoturizm Akreditasyon Programı

Avustralya turizm endüstrisinin hızla büyüyen parçası ve önemli alt kategorisi, giderek popülerleşen bir sektör olan ekoturizm ve doğa temelli turizmdir. Avustralya Ekoturizm Örgütü (EAA) doğa temelli turizmi "öncelikli odak noktası doğal alanları tecrübe etmek olan ekolojik sürdürülebilir turizm" ve ekoturizmi de "öncelikli odak noktası çevresel ve kültürel anlayışı, takdiri ve korumayı teşvik eden doğal alanları tecrübe etme olan ekolojik sürdürülebilir turizm" olarak belirtmiştir (EAA, 2000).

Ekoturizm akreditasyonu, aşağıdaki hedeflere ulaşmak için verimli bir süreç olarak da bilinmektedir (WWF, 2000):

- Eko-verimlilik ve doğal alan koruması,
- Biyoçeşitlilik koruması ve ekolojik ayak izlerinin azaltılması,
- Turizm kalkınmasının sosyal noktaları,
- Turizm kalkınmasının ekonomik noktaları,

Doğa temelli turizm ve ekoturizm piyasasındaki hızlı artış ve talebe bağlı olarak, çevresel konular ve sorunlara karşı artan bir küresel bilinçle, turizmin bu sektörüne uygulanacak düzenleyici mekanizmalar için güçlü bir itici güç oluşmuştur. Akreditasyon gibi düzenleyici mekanizmalar, endüstrinin amacını yukarıya taşımak ve onu geliştirmek için doğa temelli turizm ve ekoturizm prensiplerini mümkün kılmak üzere önerilmiştir. Doğa temelli turizm ve ekoturizm akreditasyonu, yöneticileri uluslararası, ulusal ve bölgesel kabul görmüş prensipler ve kriterlere göre akredite ederek; çevreyle uyumlu, sosyal yarar sağlayan ve ekonomik olarak uygulanabilir yönetime ulaştırmaya çabalamaktadır (Richardson,1994). Ayrıca, akreditasyon süreci, doğa temelli turizm ve ekoturizm ürünlerinin pazarlanmasında standartları koymak ve rekabetçi bir alan sağlamak için bir araç sunmaktadır.

Doğa Turizmi ve Ekoturizm Ürünleri	Doğa Turizmi	İleri Ekoturizm	Ekoturizm
Direk olarak ve kişisel olarak doğayı tecrübe etme üzerinde odaklanır	V	V	V
Daha fazla anlama, takdir etme ve hoşlanmayı sağlama yoluyla doğayı tecrübe etme için fırsatlar yaratır	Zorunlu olmayan isteğe bağlı	Zorunlu, fakat tecrübe için ana eleman değil	Tecrübe için ana eleman
Çevresel sürdürülebilir turizm için en iyi uygulamaları görünür hale getirmek	V	V	V
Doğal alanların korunması için olumlu katkı sağlar		V	V
Yöre halkına yapıcı katkılar sağlar		V	V
Farklı kültürleri içine alır ve onlara karşı hassastır, özellikle yöre halkına		V	V
Her zaman için devamlı olarak müşteri beklentilerini karşılar	V	V	V
Gerçekçi beklentilere önderlik eder, doğru olarak pazarlar	V	V	V

Uluslararası Ekoturizm Topluluğu'na göre doğa turizmi:

"Doğal alanları tecrübe etmeye yönelik olan ekolojik olarak sürdürülebilir turizm"

"Doğa turizmi, doğa ve doğayla ilgili olguların, bu alanları ziyaret etmek için temel güdülenme olduğu doğal alanlara yapılan seyahattir".

"Doğa turizmi, doğal kaynakların uygun bir şekilde, zarar görmeden kullanımını amaçlarken ziyaretçilerin bu şekilde eğlenme-dinlenme ve yenilenmelerine olanak sağlar".

Ekoturizm ;

"Doğal alanları tecrübe etmeye yönelik olan ekolojik olarak sürdürülebilir turizm olarak nitelenmekte çevre ve kültürel anlayışa değer verme ve koruma" olarak tanımlanmaktadır.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Dünya Turizm Örgütü (WTO) ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) gibi uluslararası büyük kuruluşlar, yabancı yatırımlar, tur operatörleri girişimleri, Dünya Bankası, Avrupa Topluluğu ekoturizm hareketini özellikle geliştirmekte olan ülkelerde teşvik etmekte ve katkıda bulunmaktadır. Bu hareketle geliştirmekte olan ülkeler, öncelikli olarak ekoturizmi bir kalkınma aracı olarak görmekte ve ekonomilerine katkı sağlamak için benimsemektedirler. Doğal kaynakları kendi çıkarları doğrultusunda satın almak isteyen yabancı yatırımlar, yerel toplumun kalkınması için ekoturizmin zorunlu olduğu konusunda birleşmektedir. Böylesine gelişmenin sadece tüm yerel toplum boyunca yayılması değil aynı zamanda çevresel konuların en yüksek öncelikte olması gerekmektedir. Böylece çevre eğitimi yoluyla yerel halk ve hükümetin tutumlarını değiştirerek, toplumun gelişimi ve politik öncelikleri değiştirme yoluyla doğa korumayı geliştirmek ve doğa korumaya neden olmak için ekoturizm kullanılır. Eğer, ulusal ve yerel stratejinin bir parçası olarak ekoturizm planlanacaksa, ekoturizm endüstrisinin yönlendirdiği etkinlikler ve bu etkinliklere katılan turistlerin etkilerini izleyecek ve kontrol edecek yasaların oluşturulması gerekmektedir. Bir işletmenin tesislerinin kurulması ve geliştirmesi aşamalarında çevre kaynakları üzerindeki etkilerinin rutin olarak izlenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir (Erdoğan 2003).

Kuruluşların kendi başlarına tek bir amaç doğrultusunda, promosyonunu yaptığı ekoturizm, doğru işlemeyen stratejilere ve sonuçlara neden olmaktadır. Ekoturizmin gelişmesinde hükümetin rolü, gelişmenin planlı bir şekilde yürütülmesine izin veren, yasal bir ortam sağlamaktır. Ekoturizm planları ile ilgili her sektörü, grubu, yerel kuruluş üyelerini, yerel yönetimleri, devlet kurumlarını, yerel halkı, ziyaretçileri, sivil toplum kuruluşlarını, eğitim kuruluşlarını, seyahat acentalarını vb. içine katan bir planlama yaklaşımı ile gerçekleştirilecek projeler daha başarılı olacaktır. Özellikle de korunan alanlarda yapılan turizm etkinliklerinde alanların taşıma kapasiteleri de dikkate alınarak, ekonomik, çevresel ve sosyal faydaları maksimuma çıkaran, olumsuz etkileri en aza indiren bir planlama yaklaşımının benimsenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde sahip olduğu kaynak değerleri nedeni ile koruma altına alınmış olan alanlar ekonomik katkı sağlanması uğruna büyük zararlara uğrayacaktır ki çoğu ülkede özellikle geliştirmekte olan ülkelerde bunun örnekleri görülmektedir. Küçük ve diğerlerinin de belirttiği (2040) gibi korunan alanlarda yapılan faaliyetlerin büyük çoğunluğu yapılaş ve uygulanış amaçlarına bakıldığında ekoturizm faaliyeti olarak değil, doğaya dayalı turizm faaliyeti olarak adlandırılabilir. Nedeni; bu faaliyetlerin uygulanmasında koruma, ziyaretçi eğitimi, doğaya karşı sorumluluk öncelikli amaç olarak görülmekle birlikte ekoturizm uygulamalarında gerekli diğer bir ön koşul olan alanlarda yaşayan yöre insanının faaliyetlere katılımının yeterince sağlanamamış olması, sosyo-kültürel boyutunun eksik kalmasıdır.

Çevresel sorunlar insandan kaynaklandığı için, çözüm de ancak insana bağlıdır. İnsanın söylediği, fakat uygulamadığı çözüm, çözüm karakterini yitirir. Çevreye ve insan sağlığına önem veren, uzun dönemli düşünme, karar vermeye yönelik bir iş yapma çalışma kültürünün geliştirilmesi Bu güçler arasında dengelerin kurulması koordinasyonun sağlanmasıyla gerçekleşme olasılığına sahiptir. Doğal alan, ziyaretçi, yerel halk, akademisyenler, devlet kurumları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, medya, ortak işbirliği ve koordinasyonun sağlanması gerekmektedir (Erdoğan, 2002). Tüm bu eleştirel ve destekleyici görüşler doğrultusunda, tanımlar ve içerikleri üzerinde fazla durmadan, hangi turizm türü olursa olsun, adı ne olursa olsun, ister doğa temelli, ister ekoturizm olsun ana başlığımız olan sürdürülebilir bir turizm ancak;

- (a) çevresel ve ekolojik anlamda sürdürülebilir,
- (b) ekonomik anlamda uygulanabilir,
- (c) sosyal anlamda kabul edilebilir özelliklere bağlı olarak, çevreci bir yönetim ve planlamalarla gerçekleşme olasılığına sahiptir.

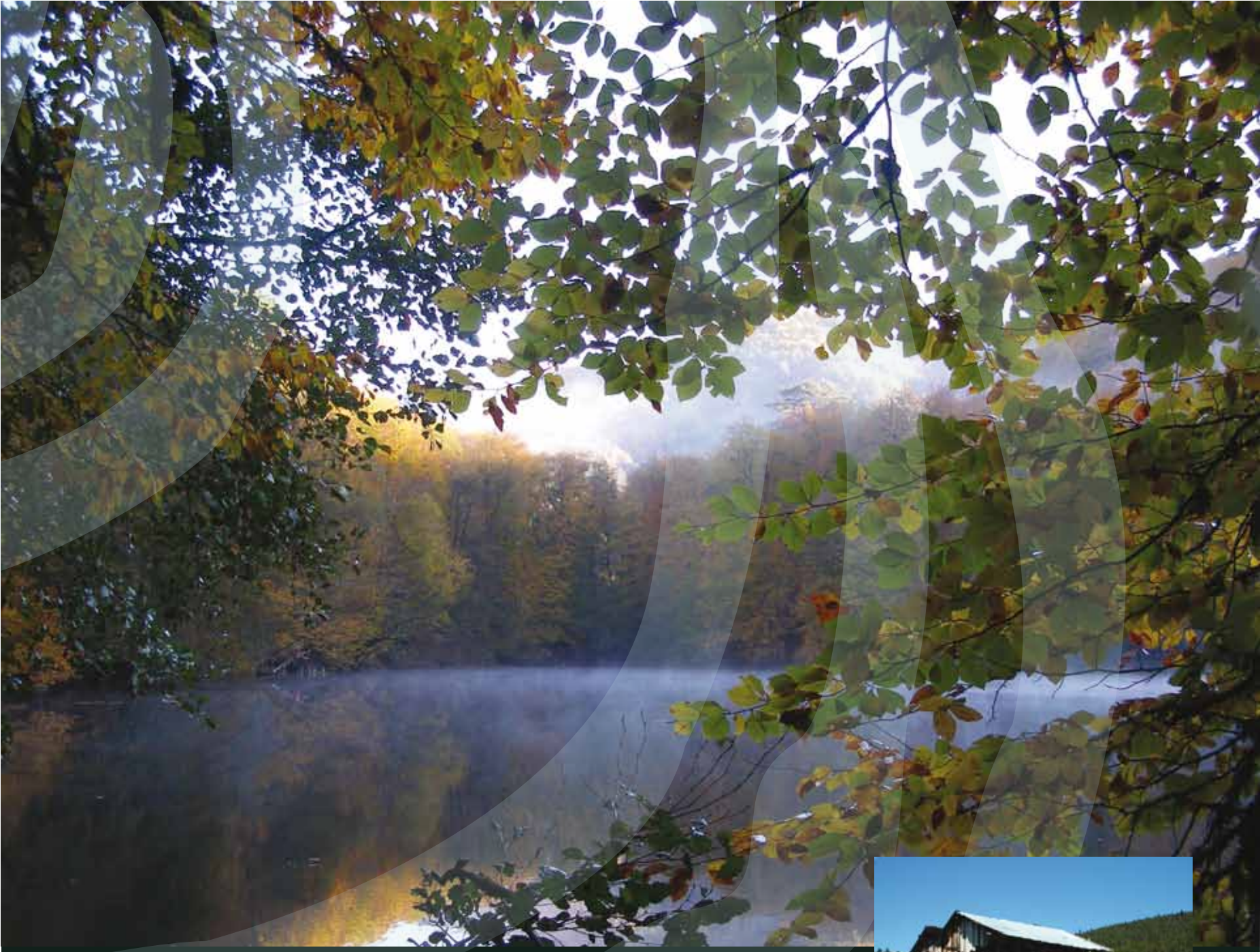

KAYNAKLAR

- Ayala, H. (1996). Resort Ecotourism: A Master Plan For Experience Managemnt. The Cornel Hotel And RestaurantAdministration Quarterly, Volume 37, Issue 5, October 1996, Pp 46-53,
- Altanlar A. ve Akıncı Kesim G.(T.B.D.) "Akçakoca İlçesinin Ekoturizm Olanaklarının Değerlendirilmesi" Ormanlık Dergisi.
- Honey, M., Rome, A., (2001). Protecting Paradise: Certification Programs for Sustainable Tourism and Ecotourism, Institute for Policy Studies, Washington DC, pp: 1-115.
- Blamey, R. K., Principles of Ecotourism, The Encyclopedia of Ecotourism, ed: Weaver D. B., CABI Publishing, New York, (2001).
- Duffy, R. A., Trip Too Far: Ecotourism, Politics and Exploitation, Earthscan Publications, London, (2002).
- Ecotourism Association of Australia (EAA), Nature and Ecotourism Accreditation Program, Second Edition, Red Hill, Australia, (2000).
- Erdoğan N. (2003). Çevre ve (Eko)turizm, Erk Yayıncılık, Ankara.
- Erdoğan, N. ve E. Barış, (2005). "The Nature of Ecotourism Activities of Travel Agencies in Turkey", International Congress Coastal and Marine Tourism, Development, Impacts and Management, 235-242, İzmir, Turkey, 2005.
- Erdoğan, N. (2004). "Ecotourism and Tour Operators: An Evaluation of Principles and Activities", II. International Tourism, Environment and Culture Symposium, 37-48, İzmir, Turkey,
- Erdoğan, N., Erdoğan, İ., (2005). Ekoturizm Betimlemeleriyle İletilenlerin Doğası, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 20,1, 55-82,
- Erdoğan, N., Barış, E., (2007). Environmental Protection Programs and Conservation Practices of Hotels in Ankara, Turkey, Tourism Management, 28, 604-614).
- Erdoğan, N., (2009). Turkey's Tourism Policy and Environmental Performance of Tourism Enterprises, Tourism Enterprises and Sustainable Development, International Perspectives on Responses to the Sustainability Agenda, ed: Leslie D., Routhledge, UK,
- Erdoğan, N. (2002). Sürdürülebilirlik Bağlamında Ekoturizmin Sosyal, Ekonomik ve Çevresel Etkiler Bakımından Değerlendirilmesi. First Tourism Congress of Mediterranean Countries, April 17-21 Antalya.
- Leung, Y. ve Diğerleri (2001) The Role of Recreation Ecology in Sustainable Tourism and Ecotourism, içinde McCool, S. ve R. N. Moisey (eds) (2001). Tourism, Recreation, and Sustainability: Linking Culture and the Environment. NY: CAB International
- Nepal, K. S. (2000) Tourism in Protected Areas The Nepalese Himalaya, Annals of Tourism Research, 27(3): 661-681.
- Neyişçi, T., (2002), Orient Ekspreste Harem-Selam, First Tourism Congress of Mediterranean Countries, Akdeniz University, Antalya, s: 397-404.
- Weaver, D. B. (1999) Magnitude of Ecotourism in Costa Rica and Kenya, Annals of Tourism Research. 26(4): 792-816. Griffith University, Australia.
- Küçük ve Diğerleri (2004). Türkiye'de Doğa Koruma Çalışmaları, Kaynak Değerlerini Etkileyen Faktörler ve Ekoturizm, II. Uluslararası Turizm Çevre ve Kültür Sempozyumu, İzmir.
- <http://www.ecotourism.org.au/neap.asp>

Ekoturizm, yöre halkına ekonomik katkı sağlamaktır...

Doç. Dr. Kenan Ok

İ.Ü. Orman Fakültesi

Ormanlık Ekonomisi Anabilim Dalı

kenanok@istanbul.edu.tr

TÜRKİYE ORMANCILIK SEKTÖRÜ AÇISINDAN EKOTURİZM

Ekoturizme Kavramsal Yaklaşım

Ekoturizme yönelik hızlı ilgi artışı, kavramın içeriğine yönelik tartışmaların da hızla artmasına neden olmuştur. Gerçekten de, 2001 yılında yapılan bir çalışmada turizm yazınında yer almış seksen ayrı ekoturizm tanımı (Fennell, Dowling 2003) belirlenmiştir.

Kavramdan yola çıkarak etkinlikleri tanımlamak yaklaşımı yanında, etkinliklerden kavrama ulaşmaya çalışmak da mümkündür. Örneğin Rahemtulla ve Wellstead (2001) çalışmalarında bir yandan tanımları açıklarken, diğer yandan ekoturizm ile ilgili, ilgili değil ve nötr olarak adlandırdıkları etkinlik listeleri vermişlerdir. Bu çalışmada; yaban hayatı gözlem, kano binmek, uzun kır yürüyüşleri yapmak, yerlileri veya aborjinleri ziyaret etmek, kuzey ışıklarını izlemek, fotoğrafçılık ve botanik çalışmaları ekoturizmle ilgili tatil ve boş zaman etkinlikleri olarak gösterilmişken, balıkçılık, avcılık, kar motosikleti sürmek, buz kırarak balıkçılık yapmak ekoturizmle ilgisi olmayan etkinlikler olarak tanımlanmıştır. Buna karşılık, botçuluk, kampçılık, ata binme, çiftlik tatilleri, rafting, köpek kızılcılığı, yüzme, fosil avcılığı, tut bırak balıkçılığı ekoturizm açısından nötr etkinlikler (Rahemtulla, Wellstead 2001) olarak gösterilmiştir.

Bu çalışmanın amacı ekoturizm kavramını tartışmak değildir. Ancak, ormancılık sektörü açısından değerlendirilen bir kavramdan ne anlaşıldığının bilinmesi, sektör için yapılan değerlendirmelerin mantıksal kaynağının anlaşılması için de gereklidir. Bu nedenle ormancılık açısından dikkat çekici bazı tanımların verilmesi yeterli ve zorunludur.

Uluslararası Ekoturizm Topluluğu'nun (TIES) 1990 yılında yapmış olduğu tanıma göre ekoturizm, "yerel halkın varlığını geliştiren, çevreyi koruyan, doğal alanlara yönelik sorumlu bir seyahat"tir. TIES'e göre ekoturizm; etkileri en aza indirmek, **çevresel ve kültürel bilinç ve saygı oluşturmak**, ziyaretçilere ve ev sahiplerine olumlu deneyimler yaşatmak, koruma işleri için doğrudan finansal destek oluşturmak, yerel halka yetkiler, finansal faydalar sağlamak, ev sahibinin politik, çevresel ve sosyal iklimine duyarlılığı artırmak (TIES, 2010) ilkelerine göre yapılması gereken bir turizm biçimidir.

Weaver'ın tanımına göre "ekoturizm öğrenme deneyimlerini destekleyen, doğal çevrenin ilişkili kültürel kapsamıyla birlikte değerini artıran bir turizm şeklidir" (Fennell, Dowling 2003). Bu çalışmada da ekoturizmin eğitici yanı, sürekliliği ve kırsal hayat ile bağı özellikle dikkate alınarak Türkiye ormancılığının farklı yönetsel birimleri açılarından ekoturizm kavramı irdelenmiştir.

Ulusal Ormanlık Programında Ekoturizm

Bilindiği gibi, Türkiye ormancılığı için bir yol gösterici olmak üzere, 2004- 2023 yılları için Ulusal Ormanlık Programı hazırlanmıştır. Bu program ormancılık sektörünün geleceğine yönelik anlayışların resmi bir kanıtı olarak önemlidir. Ulusal Ormanlık Programı'nın dört yerinde ekoturizm kelimesi geçmektedir. Ekoturizm kelimesinin geçtiği bu yerler sektörün konuyla ilgili kurumsal ve resmi yaklaşımını temsil etmesi açısından önemlidir.

Ulusal Ormanlık Programı'nın Ormanların sosyal ve kültürel hizmetlerinden faydalanma ile ilgili politikaları arasında yer alan 3.3.2.1. numaralı politikası "Toplumun ormanların sosyal ve kültürel hizmetlerinden (rekreasyon, ekoturizm, peyzaj, av-yaban hayatı, avcılık, eğitim, vb.) faydalanma ile ilgili mevcut ve gelecek dönemlerdeki talep ve beklentileri ile bu hizmetlerin yükselen değerleri, ülkenin sürdürülebilir kalkınmasına katkılarının önem ve potansiyelleri konusunda orman teşkilatında ve diğer ilgili kurumlarda ve ilgi gruplarında gerekli bilgilendirme ve bilinçlenmenin sağlanması" şeklindedir.

Politika 3.3.2.1. ile ilgili olarak, Ulusal Ormanlık Programında 3.2.1. numaralı strateji oluşturulmuştur. Strateji 3.2.1. "Toplumun ormanların sosyal ve kültürel hizmetlerinden (rekreasyon, ekoturizm, peyzaj, av-yaban hayatı, avcılık, eğitim, vb.) faydalanma ile ilgili mevcut ve gelecek dönemlerdeki talep ve beklentileri ile bu hizmetlerin yükselen değerleri, ülkenin sürdürülebilir kalkınmasına katkılarının önem ve potansiyelleri konularındaki yeterli bilgilerin elde edilmesi için araştırma ve değerlendirme çalışmalarının gerçekleştirilmesi. Orman teşkilatında, orman köylüleri arasında ve diğer ilgi gruplarında bilinçlendirme ve ilgi artırma çalışmalarının orman teşkilatı ile diğer ilgi grupları işbirliği ile gerçekleştirilmesi (2008 yılına kadar) ve sürdürülmesi" şeklindedir.

Ulusal Ormanlık Programı'nın 109 numaralı eylemi, 3.3.2.1 numaralı politika ve 3.2.1 numaralı stratejiyle ilgili ve içinde ekoturizm kelimesi geçen bir eylemdir. Eylem 109'a göre "Hızla kentleşen ve değişen toplumun ormanların sosyal ve kültürel hizmetleri (rekreasyon, kent ormanları, ekoturizm, peyzaj, avcılık, sportif balıkçılık, vb.) ile ilgili talep ve beklentiler ile bu hizmetlerin yerel ve ülke ekonomilerine potansiyel katkıları konusunda envanter, araştırma değerlendirme çalışmalarının gerçekleştirilmesi" Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nün koordinasyonunda, ilgi gruplarının katılımıyla başarılması gereken birinci öncelikli bir görevdir.

Ulusal Ormanlık programında ekoturizm kelimesinin geçtiği son yer, 3.4.3 numaralı stratejidir. Bu strateji, Yerel haklara saygı, orman köylülerinin yaşam şartlarının iyileştirilmesine ve yoksulluğun azaltılmasına katkı konulu politikanın bir parçasıdır. Strateji 3.4.3.'e göre "Orman köylülerinin ve örgütlerinin, ormanların ürünlerinden ve hizmetlerinden (odun ve odun dışı orman ürünlerinin yetiştirilmesi, hasadı, işlenmesi, pazarlanması, küçük su kaynaklarından faydalanma, uygun alanlarda çok amaçlı ağaçlandırmalar, hayvan yemi faydalanması, silvipastoral uygulamalar, ekoturizm, köy avlakları, balıkçılık, vb.) faydalanma kapasitelerinin güçlendirilmesine yönelik çalışmaların (eğitim, pilot çalışmalar, finans desteği, vb.), orman köy örgütleri, orman teşkilatı, sivil toplum örgütleri ve diğer ilgili kuruluşların ortak ve eşgüdümlü çalışmaları ile gerçekleştirilmesi" gerekmektedir. Strateji 3.4.3.'le ilgili eylemlerde ekoturizmin doğrudan yer almadığı, genelde kırsal kalkınma odaklı başkaca eylemlerden söz edildiği görülmektedir.

Ulusal Ormanlık Programında yer alan politika, strateji ve eylemlerden görüldüğü gibi, ormancılık sektörünün ekoturizmle ilgilenme niyeti "değişen toplumsal taleplere uygun üretimler yapabilmek, yerel halkların haklarına saygılı kırsal kalkınma" yapmaktır. Üstelik ekoturizm yönetiminin henüz ilk aşamaları olan, kavramın tanıtımı, toplumsallaştırılması, potansiyel belirlenmesi aşamalarıyla ilgilenildiği, etkinlik planlama, etkinlik uygulama, izleme ve değerlendirme aşamalarıyla ilgili politika ve strateji belirlenmediği görülmektedir.

Ekoturizmin doğa koruma boyutunun da programda yer almadığı anlaşılmaktadır. Ekoturizm tanımlarında özellikle belirtilen bu durumun ormancılık sektörü tarafından nasıl algılandığı, Ulusal Ormanlık Programından anlaşılabilir.

Orman Genel Müdürlüğü Sorumluluk Alanında Ekoturizm

Orman Genel Müdürlüğü (OGM), devlet ormanlarının yönetiminden, kamu ve özel ormanların denetiminden sorumlu ormancılık kurumudur. Bu kurumun 2010-2014 yılı Stratejik Planı incelendiğinde, dört kurumsal amaca sahip olduğu görülmektedir. Ekoturizm bu kurumsal amaçlar içerisinde “orman kaynaklarından faydalanma” amacı içerisinde yer bulmaktadır. Bu amaç kapsamında “ormanların ürettiği mal ve hizmetlerden toplumun gelişen ve değişen beklentilerini en üst düzeyde karşılamak, ormanlardan çok yönlü ve sürdürülebilir şekilde faydalanmak” kurumsal bir amaç olarak kabul edilmiştir.

Bu amaç kapsamında 117 521 ha orman alanının ekoturizm ve rekreasyon amaçlı olarak yönetildiği (OGM, 2009) kent ormanlarının kurulmaya başlandığı görülmektedir. Ormanlardan faydalanma amacıyla ilgili stratejiler içerisinde “orman kaynaklarının işlevsel planlanması çerçevesinde sosyal ve kültürel hizmetlere önem verileceği, toplumun artan talebini karşılamak üzere orman içi rekreasyon alanlarının yaygınlaştırılacağı” ifade edilmektedir. Bu amaç ve stratejiler kapsamında plan döneminde 250 kent ormanı ve mesire yerinin kurulması, 5 arboretumun altyapısının tamamlanması hedeflenmiştir (OGM 2009).

Bu amaç ve hedeflerin şüphesiz ekoturizm ile ilgisi bulunmaktadır. OGM'nin bu amaç ve hedefler doğrultusunda yapacağı çalışmalar ekoturizm olanaklarını geliştiren çalışmalardır. Ancak sürdürülebilir bir ekoturizm yönetimi, tatmin edici bir ekoturist faydalanması için başkaca kararların da alınması gereklidir.

Bu kararların başında OGM'nin söz konusu alanlarda sürdürülebilir bir hizmet verebilmesi için gerekli finansal kaynakları nasıl elde edeceği konusu gelmektedir. Şüphesiz odun hammaddesi satışlarından elde edilecek gelirlerle sosyal ve kültürel hizmet arzının sübvansede edilmesi düşünülebilir. Fakat bu seçeneğin odun piyasasındaki olumsuz gelişmelere çok bağımlı bir durum yaratma tehlikesi bulunmaktadır. Bu nedenle, sosyal ve kültürel hizmetlerin arzının daha sağlam ve bu hizmetlerle doğrudan ilişkilendirilmiş gelirlerle finansmanı düşünülmelidir. Ancak, OGM'nin mesire yerlerindeki performansı dikkate alındığında, ekoturizm hizmetlerinden gelir elde edebilme kapasitesinin zayıf olacağı hemen anlaşılmaktadır. Gerçekten de OGM, hizmetlerin sunumu konusunda giriş ücreti toplama, mekân kiralama dışındaki uygulamaları tanımamaktadır.

OGM'nin netleştirmesi gereken bir başka konu, hangi orman parçalarının, hangi miktarda ekoturizm ve benzeri amaçlara tahsis edileceğini kararlaştırma yöntemidir. OGM, 2008 yılında yeni bir Orman Amenajman Yönetmeliği kabul etmiştir. Bu yönetmeliğe göre orman fonksiyonları belirlenmekte, belirlenen fonksiyonun gerektirdiği plan yapılmaktadır. Ancak adı geçen yönetmelik incelendiğinde, işlevlerin ayrılmasında kullanılması gereken karar modelinden, ekoturizm veya rekreasyon amaçlı bir orman parçasının envanter yapma şekline kadar pek çok konuda açıklıkların bulunduğu görülmektedir. Bir orman parçasının herhangi bir amaca tahsis edilmesinin sosyal, ekonomik ve çevresel açılardan açıklanabilir gerekçelerinin olması gereklidir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, OGM ekoturizm ve rekreasyon amaçlı ormanlar ayırmaktadır. Ancak, bir orman parçasına herhangi bir işlev vermek, o orman parçasında kendiliğinden söz konusu amaç kapsamında en iyi sonuçları doğurmamaktadır. Ayrılan alanın amaçlanan işlev kapsamında taktik düzeyde planlanması gerekmektedir. Ekoturizm ve rekreasyon amaçlı ormanlarda planlamanın nasıl yapılacağı amenajman yönetmeliğinde açıklanmamış, bir başka deyişle planlanmadan yönetilmek durumunda bırakılmıştır.

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Sorumlulukları Çerçevesinde Ekoturizm

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (DKMP) milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı, tabiatı koruma alanı gibi ekoturizm bakımından diğer ormanlara göre daha çekici alanların yönetiminden sorumlu bir genel müdürlüktür. Bu genel müdürlük sorumluluk sahaları ekoturizm olanaklarını daha fazla taşımakta fakat ekoturizmin olası olumsuz etkileri açısından da daha büyük bir riski üstlenmektedir.

Ulusal Ormanlık Programındaki eylem 109'dan da görüleceği gibi, ekoturizm konusunda koordinasyon ve öncülük görevi Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nündür. Bu görevlendirme, işin doğası gereği doğru kabul edilmesi gereken bir görevlendirmedir. Gerçekten de turizm, ekoturizm, rekreasyon konularında sektörün lideri DKMP Genel Müdürlüğü olmalıdır.

Ancak, ekoturizm ve turizm yönetimi **hizmet** ağırlıklı faaliyetlerin yönetimi demektir. Hizmet, görünür bir mala bağlı olarak veya olmadan, değişime taraf gruplardan birine fayda sağlamak üzere teklif edilen soyut bir eylem veya etkinliktir (Kotler 1997). Hizmet; belirli derecelerde kullanıcıya doyum sağlarken, mülkiyet sahibi yapmayan ve esasen görünmeyen fakat tanımlanabilen bir etkinliktir (Kinneer, Bernhardt 1990). Hizmetler soyut olmaları, ayrılmazlıkları, değişkenlikleri veya standartlaştırılmalarındaki güçlüler ve dayanıksız olma özellikleriyle görünür mallardan ayrılır. Hizmetler satın alınmadan veya talep edilmeden önce görülemez, tadılamaz, işitilemez ve koklanamazlar, aynı anda üretilir ve tüketilirler. Depolanmaları söz konusu değildir. Bu nedenle hizmet sunan ile hizmeti talep edenin aynı yer ve zamanda bulunmaları gerekmektedir. Aynı hizmet farklı kişilerce sunulduğunda, fiziksel mallardaki gibi homojen özellikler elde edilememektedir. Dolayısıyla, hizmeti sağlayan değiştiğinde hizmetin niteliği de değişiklik göstermektedir (İlter, Ok, 2007).

Kinneer ve Bernhardt'a (1990) göre hizmetleri donanıma dayalı hizmetler ve insana dayalı hizmetler olarak ikiye ayırmak mümkündür. Donanıma dayalı hizmet denildiğinde, otomatik araba yıkama, kuru temizleme, hafriyat işleri gibi hizmetler akla gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında bazı ekoturizm etkinliklerinin donanıma dayalı hizmetler olduğu görülmektedir. Ancak hizmetlerin insana dayalı olarak adlandırılanları da ekoturizm ile ilgilidir. İnsana dayalı hizmetler, niteliksiz işgücü, nitelikli işgücü ve uzman hizmetleri olarak sınıflandırılmaktadır. Bazı ekoturizm etkinliklerinin yapılabilmesi için rehber, alan kılavuzu, çantacı, vb. insana dayalı hizmetler almak zorunludur. Uzun arazi yürüyüşlerinde çantacı hizmeti veya yeme içme sırasında garsonluk hizmeti yeterli olabilir. Ancak, biyolojik çeşitlilik açısından çok zengin bir korunan alanın keşfedilebilmesi için o alan ve konuda uzman rehberlere ihtiyaç vardır.

DKMP Genel Müdürlüğü'nün faaliyetleri ve ziyaretçilerin memnuniyet düzeyleri Memişoğlu (2009) tarafından Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı'nda incelenmiştir. Yapılan incelemede ziyaretçilerin tatmin düzeyleri; Alan kılavuzları ve rehberlik hizmetleri, Gezi düzenleyen organizasyonların sundukları hizmetler, Milli Park yönetim hizmetleri, Hediyelik eşya hizmetleri ve Milli parkta sunulan diğer hizmetler konularında ayrı ayrı ölçülmüş ve tüm alanlarda ziyaretçilerin "tatmin olmadıkları" tespit edilmiştir.

Gelibolu örneği göstermektedir ki DKMP Genel Müdürlüğü'nün hizmet yönetimi konusunda sıkıntıları bulunmaktadır. Ekoturist, tanımından da anlaşılacağı gibi, kitle turizmine katılan ziyaretçilere göre daha bilgili, daha öğrenme istekli ve daha özel hizmetlere ilgi duyan bir kişidir. Bu nedenle bir milli parkların sıradan ziyaretçileriyle ekoturistler karşılaştırıldığında daha ayrıntılı ve uzmanlık gerektiren bir hizmet sunumunun zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Genel coğrafi bilgilerle tanımlanmış, bitki ve hayvan listeleri dışında flora ve fauna bilgileri bulunmayan, yerel kültürün yüzeysel olarak bilindiği ortamlarda ekoturizm yapılabilmesi güçtür. Oysa pek çok korunan alan için bu bilgiler yeterince araştırılmamış ve faydalanabilir biçimlere dönüştürülmemiştir. Milli park kapılarına dahi eleman bulamayan, giriş ücreti toplama işini bir problem olarak gören bir kurumun, "eğitici" kılavuzluklar yapabilmesi olanaksızdır.

DKMP Genel Müdürlüğü sınırları içerisinde yapılacak ekoturizm etkinlikleri konusunda bir başka sıkıntı, korunan alan statülerine uygun planlama düzeni ile ekoturizm planlama ve yönetim çalışmalarının henüz uyumlu bir şekilde kavuşturulmamış olmasıdır. Milli parklar için gerekli gelişme planları ile ekoturizm planlarının uyumlu hale gelmesi gereklidir. Bu planlar sadece fiziki tesislere yönelik öneri, kısıt ve kararları içermemeli, korunan alanın misyonu, vizyonu, korunan alanın misyonu çerçevesinde plan dönemi içerisinde geçerli olacak, farklı yönetsel alanlar için belirlenmiş stratejik amaçları da içermelidir.

Ekoturizm faaliyetlerinin istense de istenmese de, öncelikli amaç haline getirilse de getirilmese de hem ticari, hem de ekonomik yönü bulunmaktadır. Bir kişi veya kurum ticari amaçlarla ekoturizm etkinliği düzenleyebilirken, bir başka kurum, kuruluş amacındaki hedefleri gerçekleştirmek için, kar amaçsız ekoturizm etkinlikleri düzenleyebilmektedir. DKMP Genel Müdürlüğü'nün ekoturizm etkinliğini düzenleyen amaçlarıyla uyumlu bir kurumsal politika geliştirmesi, kar amacıyla hareket edenlerden kurumsal gelirler elde ederken, kar amaçsız hareket edenlerle kurumsal amaçlarını gerçekleştirme yönünde ortaklıklar kurması gereklidir.

Orman Köyleri ve Kırsal Kalkınma Açısından Ekoturizm

Çeşitli ekoturizm tanımlarında vurgulandığı gibi, ekoturizmin yerel ekonomilere önemli etkileri bulunmaktadır. Ziyaretçilerin harcamaları, hizmet arz edenlerin gelirlerini oluşturmaktadır. Bu durum Ulusal Ormancılık Programı'nda da doğru bir şekilde ele alınmış ve ülkemiz kırsal kalkınma sorununda, ekoturizmin yaratabileceği olanaklardan faydalanmak istenmiştir. Gerçekten de Türkiye orman köylerinin ekoturizm alanında değerlendirebileceği hem doğal hem kültürel değerleri (üstünlük ve fırsatları) bulunmaktadır (Kahveci, Ok, Yılmaz, 2003).

Bununla birlikte, orman köylüleri ve ekoturizm konusunda var olan zayıflık ve tehditlerin de dikkate alınması gereklidir. Orman köylülerinin ekoturizm konusundaki bilgi eksikliği, yaşlanan köylü profili, sahip oldukları kültürel değerleri, olanakları ekoturistlerle paylaşma, onlara açma konusundaki isteksizlikleri, ekoturizm ile ilgili profesyonel kişi ve kurumlarla diyalog kurabilme deneyimsizliği en büyük zayıflıklar olarak dikkat çekmektedir.

Ekoturizm ve kırsal kalkınma konusunda en büyük tehdit, yaratılan kapasitelerin kırsal yaşam dışı kişi ve kurumlar tarafından doldurulmasıdır. Gerçekten de, iyi düzenlenmediği takdirde, alan kılavuzu yetiştirme kursların kırsal hayatın dışındaki kişilerce doldurulabildiğine yönelik deneyimler yaşanmıştır. Ekoturistlerin en büyük harcamaları arasında yer alan ve yerel ekonomi için en büyük gelir kapısı olan konaklama, yeme içme, ulaşım hizmetlerinin bölge dışı kişilerin geliri haline gelebildiği görülmüştür. Bu tehditler ayrıca bir sosyal çatışma tehdidini de doğurduğu için önemlidir.

ORKÖY Genel Müdürlüğü'nün sektör içerisindeki yeri ve rolü dikkate alındığında, ekoturizmin kırsal kalkınma boyutunu yönetmesi gerektiği kolaylıkla anlaşılmaktadır. Adı geçen genel müdürlük kırsal kalkınma amaçlı projelere destekler vermektedir. Bazen bu destekler karşılıksız dahi olabilmektedir. Ancak genelde proje bazlı kredi verme çalışmaları yapılmaktadır. ORKÖY'ün kredi verdiği alanlar içerisinde ekoturizm ve ilişkili konular da girmeye başlamıştır. Pansiyonculuk yapmak isteyenler, konaklama tesislerini iyileştirmek isteyenler desteklenmektedir. Ancak, köylünün zayıf olduğu alanlar sadece bu konular değildir. Üstelik bazı eksiklikler köylülerce talep edilecek projelerden çok, idarenin hazırladığı ve uyguladığı projeleri gerektirmektedir. Ekoturizm konusunda bilinç geliştirme çalışmaları, alan ve kültür ile ilgili deneyim kazandırma eğitimleri, kişisel iletişim, yabancı dil, servis yapma gibi sunum becerilerini artırıcı eğitimler bunlara örnektir. Orman köylülerinin profesyonel turizm aktörleriyle ilişkilerini geliştirme konusunda danışmanlığa ve himayeye ihtiyaçları bulunmaktadır. ORKÖY'ün kapasite geliştirme, bilinç oluşturma, beceri kazandırma, yönlendirme amaçlı projeleri ilgili kişi ve kurumlarla işbirliği halinde hazırlaması ve yürütmesi gereklidir. Bunlara ek olarak, ekoturizm yapabilecek köy ve köylüler için gerekli liderleri oluşturma, destekleme programları üretmelidir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Ekoturizmin ormancılık sektörü açısından “faydalanma” boyutuyla ele alındığı Ulusal Ormancılık Programı'nın içerdiği politika ve stratejilerden anlaşılmaktadır. Gerçekten de ekoturizm gelişen yapısıyla, toplumun ormanlardan farklı bir faydalanma biçimi, kırsal kesimin kalkınması için bir fırsat anlamına gelmektedir. Fakat bu kapsamla sınırlı bir değerlendirme, ormancılık sektörü için ekoturizm fırsatlarını yeterince değerlendirebilen bir yorum olamamaktadır.

Türk Ormancılık sektörü sık sık insandan çok ormanı düşünmekle, dağı taşı tel örgülerle çevirip insanları kısıtlamakla, köylüden çok ayıları sevmekle suçlanmış bir sektördür. Bu suçlamalar bazen devletin en üst kademelerine gelebilmiş kişiler tarafından dahi yapılabilmektedir. Söz konusu örnekler, ormancılık sektörünün bir varlığı neden koruduğunu topluma anlatamadığının göstergeleridir. Şüphesiz yapılan suçlamaların art niyetli olanları da olmuştur. Fakat mesleği ormancılık olmayan, uzmanlık alanı doğa ile ilgisiz kişilerin bir biyoçeşitlilik alanının önemini tam idrak etmesini beklemek akla uygun değildir. Bugün ormancılık eğitimi almış olmasına rağmen, ormanların seçenek veya miras değerinin ne olduğunu bilmeyenlerle karşılaşılabilirse, bir köylüden, bir doktordan, bir sanatçıdan kısacası ormancılık açısından sıradan bir vatandaştan bu değerleri geliştirmek üzere korunan alanları desteklemesini beklemek hayalciliktir.

Bir milli park ile bir tabiat parkının, bir tabiatı koruma alanı ile bir mesire yerinin farkını topluma öğretme, bu farklara uygun davranış gösteren bireyler yetiştirme sorumluluğu ormancılık sektörünündür. Ekoturistler, “öğrenmek” üzere seyahat eden kişilerdir. Ekoturistler yemek, içmek, tüketmekten çok, keşfetmek istemektedir. Bu amaç ve niyetler ormancılık sektörü için önemli bir fırsattır.

Ormancılık sektörü bir tabiat parkını ziyaret eden ekoturisti tatmin edebildiği zaman, sadece tabiat parkına zarar vermeden gerçekleştirilmiş bir etkinliği başarmamakta, tabiat parkına dost bir müttefik yaratmaktadır. Ekoturistler ziyaret ettiği, neden korunduğunu iyice öğrendiği, hayran kaldığı bir korunan alanın sürekli izleyicisi haline gelmekte, oranın yönetimi için bağışlar yapmakta, söz konusu alan çeşitli tehditlerle karşılaştığında, lobi faaliyetlerine katılarak koruyan kişi ve kurumları desteklemektedir. Ekoturistlerin ziyaret mekanlarında yaptıklarından çok, ziyaret sonrası etkileri önemlidir.

Ülkemiz ormancılık sektörü hızla artan nüfusun, çarpık kentleşmenin, plansız ekonominin sürekli mağdurudur ve öyle devam edeceği görülmektedir. Bu nedenle ormancılık hızla toplumsal desteğini artırmanın yollarını aramalıdır.

Bu nedenle, ekoturizm ve koruma denildiğinde, sadece olası ekoturizm faaliyetlerinin doğa üzerinde olumsuz etkilerinin giderilmesi anlaşılmamalıdır. Ekoturizm faaliyetleriyle korunan alan dostlarının oluşturularak, koruyucu insan topluluklarının, kitlelerinin oluşturulması hedeflenmelidir. Yukarıda belirtilen kurumların yayın, tanıtım ve eğitim birimlerinin sorumlulukları arasına, gelişen ekoturizmden sektörel eğitim çalışmalarında nasıl yararlanılabileceği sorunu da girmiştir. Ancak, bu birimlerin söz konusu soruna yönelik yaklaşımlarını açıklayan göstergeler henüz ortaya çıkmamış, tekil ekoturizm etkinlikleri düzenlemek, bu alanda yeterli çaba haline gelmiştir.

Diğer yandan, bazı kurumların toplumsal ilginin hızla arttığı kent ormanlarının, mesire yerlerinin yönetimlerini ormancı olmayan, örneğin belediyelere, devrettikleri gözlemlenmektedir. Bir belediyenin artan toplumsal ilgiyi kurumsal başarıya dönüştürme gayretiyle karşılaştırıldığında, bu devirlerin nedeni, haklılığı anlaşılmamaktadır. Ormancılık sektörünü yöneten bazı kişi ve kurumların odun hammaddesi dışındaki ormancılık değerlerinin nasıl toplumsallaştırılacağı sorununun halen farkında olmadıkları, kolaycı bir yol izledikleri görülmektedir. Ormancılık sektörü bu gelişimlere, değişimlere ya uyum sağlayacak ya da toplumdan daha da uzaklaşacak bir yol ayrımındadır.

KAYNAKLAR

- ÇOB, 2004: Ulusal Ormancılık Programı 2004-2023, Ankara.
- Fennell, D. A. Dowling, R. K. 2003: Ecotourism Policy and Planning, Pages: 379, Publisher: CABI Publishing, ISBN: 9780851996097 9780851997629
- İlter, E., Ok, K., 2007: Ormancılık ve Orman Endüstrisinde Pazarlama İlkeleri ve Yönetimi, II. Baskı., ISBN: 978-975-96967-4-0. 476 sayfa. Ankara.
- Kahveci, G., Ok, K., Yılmaz, E., 2003: Ecotourism and Sustainable Development of Forest Villagers in Turkey, XII. World Forestry Cong. Canada, <http://www.fao.org/DOCREP/ARTICLE/WFC/XII/0708-A1.HTM>
- Kinneer, T.C., Bernhardt, K., L., 1990: Principles of Marketing, Third Ed. USA. ISBN 0-673-38565-5.
- Kotler, P., 1997: Marketing Management, 9th ed., NJ. . USA.
- Memişoğlu, E., 2009: Kurumsal Pazarlama Yaklaşımıyla Milli Parklarda Kullanıcı Tatmin Düzeyinin Analizi (Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Örneği), İ.Ü. Fen Bilimleri Ens. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- OGM, 2009: 2010 – 2014 Orman Genel Müdürlüğü Stratejik Planı, Ankara.
- Rahemtulla, Y.G. Wellstead, A. M., 2001: Ecotourism: understanding expert and academic definitions. Northern forestry Cent. Inf. Report NOT-X-380 Kanada.
- TIES, 2010: The International Ecotourism Society resmi web sayfası, <http://www.ecotourism.org>, 02.06.2010.

Hasan Basri AVCI

Emekli Orman Mühendisi

hbavci@yahoo.com

EKOTURİZM PARADİGMASI

‘Aslanlar kendi tarihçilerine sahip olana kadar, avcılık öyküleri
her zaman avcıyı yüceltecektir’

Afrika Atasözü.

Fikret Başkaya’ nın kitabı: “Paradigmanın İflası” ndan

Kazdağı Milli Parkı ilan edilirken alanın doğal bir hazine niteliğindeki jeomorfolojik özelliklerinin korunması, doğudan batıya uzanan dağ kütlesini kuzey güney yönünde yaran derin vadi ve kanyonlar ve bu yapının ortaya çıkardığı farklı iklim koşullarının yarattığı zengin bitki ve hayvan varlığının devamının sağlanması, araştırılması ve gelecek kuşaklara aktarılması hedeflenmiştir.

Bütün bu özellikleri nedeniyle ve son yıllarda önemi giderek artan ekoturizm anlayışı, Kazdağı Milli Parkı'ndan bu çerçevede yararlanmak isteyenler için etkinliklerin belli esaslara göre yapılması zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır.

1995 yılında yapılan Uzun Devreli Gelişme Planı'nda ülkemiz korunan alanlarında ilk kez ekoturizme yönelik etkinlik güzergâh ve noktaları ayrıntılı olarak planlanmıştır [dağ yürüyüşü (trekking) güzergâhları, günübirlik kullanım alanları, çadırli kamp alanları, ekoturizm hatları] Ekoturizm etkinliklerinin saptanan esaslar çerçevesinde yapılabilmesi için, yine ülkemizde ilk kez yöre insanları arasından belli ölçütlere göre belirlenen adaylara milli parkın kaynak değerleri ve etkinlik esaslarını kapsayan eğitim verildi. Daha sonra yapılan sınavda başarılı olanlara ziyaretçi yönetimine katkı sağlamaları için "ekoturizm kılavuzu kimliği" verilmiş ve alanı ziyaret etmek isteyenlere kılavuzluk hizmeti alma zorunluluğu getirilmiştir. (Bugünkü uygulamada ve mevzuatta "ekoturizm kılavuzu" yerine "alan kılavuzu" kavramı kullanılmaktadır, ziyaretçi etkinliğinin korunan alan amaçlarına uygun olarak yapılmasını sağlamak amacıyla giderek yaygınlaştırılmaktadır.)

Yukarıdaki paragrafları 7-8 yıl önce yaptığım bir sunumda kullanmışım. O zamanlar "ekoturizm" kavramının özellikle korunan alanlar için uygun bir yaklaşım olduğuna nasıl da inanıyordum.

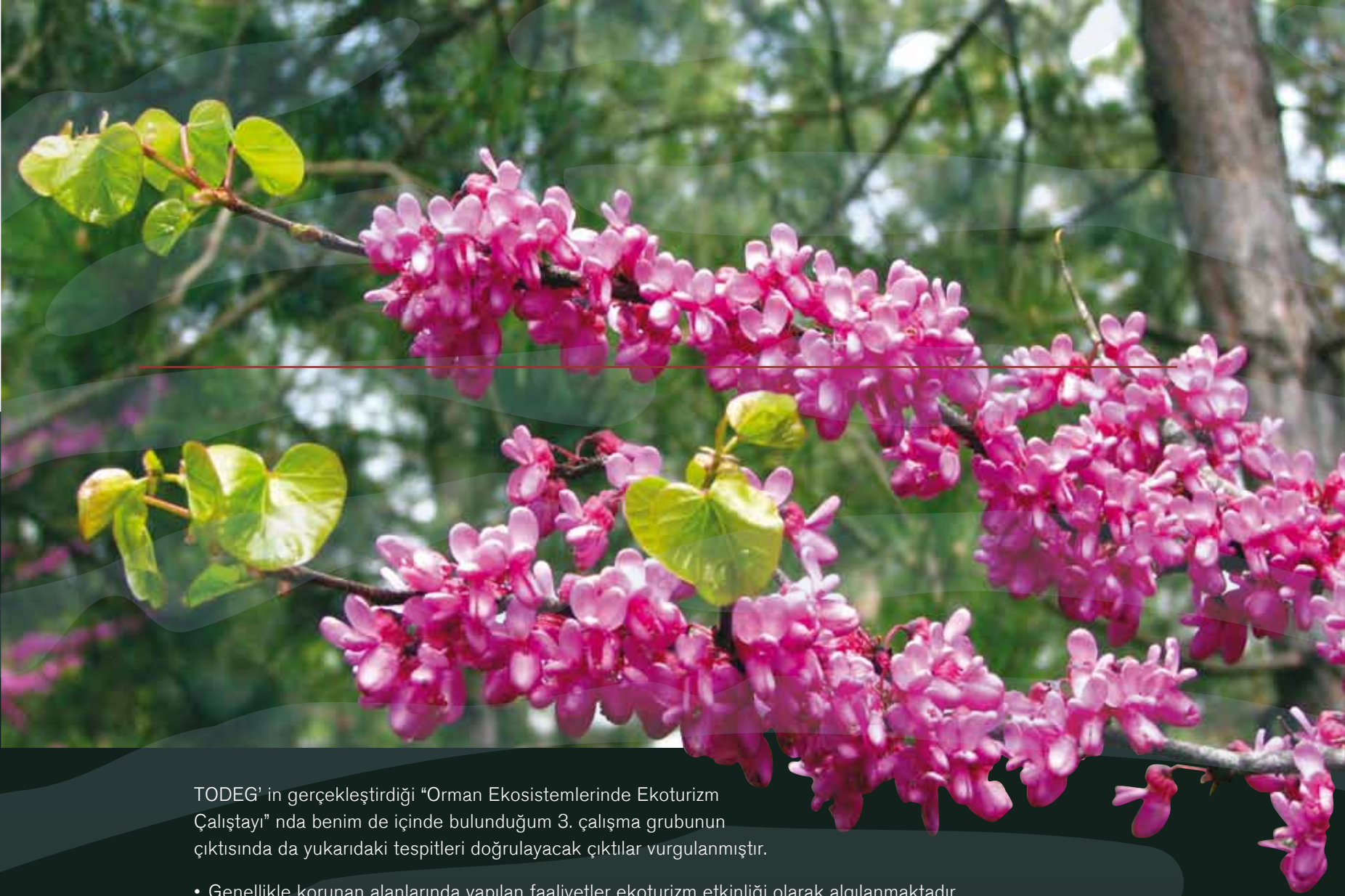
Çünkü o zamanlar ve hâlâ ekoturizm; "çevre duyarlılığının vurgulandığı, bozulmamış doğal alanlarda doğaya dayalı seyahat" olarak sunulmaktadır. Seyahat edenlerin önemli bir çoğunluğu için bu tanımlama doğru sayılabilirdi ancak seyahati düzenleyen kişi ve firmaların çevre duyarlılığı ya da doğal yapının korunarak bu etkinliklerin yapıldığı iddiası ticari amacı perdelemeye yarayan bir kandırmacaydı.

Yoğun kullanım talepleri, ekoturizm etkinliğinin genel olarak korunan alanlarda, özellikle de milli parklarda yapılan bir faaliyet gibi algılanması; doğal alanların hızla tahrip olması, yöre kültürünün olumsuz etkilenmesi, araç trafiği ve konaklama talepleri sonucunda olumsuz çevresel etkiler ortaya çıkmıştır.

Kitle turizmi yapan firma ve tur operatörleri, sektörün giderek krize girmesi nedeniyle aslında gene kitlesele müşteri sayısını hedefleyerek ama "ekoturizm" kavramının cazibesinden de yararlanarak; onları hem eski geleneksel ortamlara hem de hem de doğal ortamlara, her türlü araçlarla ve yoğunluğun ortaya çıkaracağı olumsuz sonuçları göz ardı ederek taşımaktadırlar.

Jeeplerin üzerine "Kazdağı Milli Parkı Safari Tour" yazdırabilmekte, yalnızca müşterileri istiyor iddiası ile "mutlak koruma alanı" bitişğinde ve yasa dışı olarak mangal yakma ısrarlarını dahi sürdürebilmektedirler.

Ekoturizm kapsamında yapıldığı iddia edilen doğal ortamlara uygun olmayan yapılaşmalar yaygınlaşmakta, yaban hayatı yaşama ortamları gelişigüzel kullanılmakta, bitki ve hayvan varlığı tanınmadan ve bölgenin taşıma kapasitesi bilinmeden turlar düzenlenmektedir. Bu yaklaşımlar günden güne de tehdit edici bir şekilde artmaktadır.

TODEG' in gerçekleştirdiği "Orman Ekosistemlerinde Ekoturizm Çalıştayı" nda benim de içinde bulunduğum 3. çalışma grubunun çıktısında da yukarıdaki tespitleri doğrulayacak çıktılar vurgulanmıştır.

- Genellikle korunan alanlarında yapılan faaliyetler ekoturizm etkinliği olarak algılanmaktadır.
- Ekoturizm, korunan alanlarda kontrolsüz bir şekilde yapılmaktadır.
- Korunan alanlarda özellikle milli park alanlarında yapılan bölgeleme çalışmasına uygun olarak, ziyaretçi yönetimi sağlanamamakta, ziyaretçiler her alana rahatlıkla girmektedirler.
- Ülkemizde ekoturizm ürünü pazarlayan ve bu seyahatleri gerçekleştiren seyahat acentelerinin ekonomik getirilere daha fazla önem vermeleri, koruma kavramının 2. plana itilmesine sebep olmaktadır.
- Korunan alanlarda ekosistemin bozulmasına sebep olacak turizm etkinlikleri (jip, safari turları, motorkros, piknikler vs.) yapılmaktadır.
- Korunan alanlardaki planlamalar kaynak değerlerini koruma anlayışından ziyade turizm faaliyetlerine göre planlanmaktadır.

Yukarıda belirttiğim kuşkular nedeniyle korunan alanlarda ve özellikle de "milli parklarda" yapılan etkinlikleri "ekoturizm" kavramıyla değil "ziyaret" kavramıyla tanımlamanın daha doğru olduğuna inanıyorum. Çünkü belli statüdeki alanları ziyaret edenlerin çevre konusunda duyarlı ve doğal varlıkların önemi konusunda bilgi birikimine sahip olduklarını kabul edebiliriz. Oysaki turistler genel olarak kendisine sunulanı kabul etme eğilimindedirler. Ya da doğal ortamın onlara sunduğundan çok verilen hizmetin kalitesi ile ilgilenirler. Yani ödedikleri paranın karşılığını isterler.

Sonuç olarak "ekoturizm" çıktıları parayla ölçülebilecek bir sektördür. Çalıştayı açılış konuşmalarında, uzun süre doğa koruma ve milli parklar kurumunda üst düzey yöneticilik yapmış bir bürokrat, turizmcilerin bile açıkça söyleyemeyeceği bir dille amaçlarının ; "kuş sesini para sesine çevirmek" olduğunu söyleyebilmiştir. Yani bu sektörün varlığı bir şeyleri satmanıza ve onları alacak birilerine gereksinim duyar. Turizmin son yıllarda daha belirgin olarak dünyada ve ülkemizde yarattığı tahribatlar nedeniyle de, benzer etkinlikleri başka bir kavramla açıklama ihtiyacı ortaya çıkmıştır. İşte bu sihirli ve cilalı kavramdır "ekoturizm".

Ekoturizm, sosyal ve kültürel farkındalık oluşturmaktır...

İrfan ERDOĞAN

Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi,
Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

irfan.erdogan@gazi.edu.tr

EKOTURİZMİN ELEŞTİREL BİR DEĞERLENDİRMESİ

Özet

Bu sunum, kasıtlı olarak ekoturizm olarak anılan uygulamalarla bağlantılandırılmış açıklayıcı kavramlar yaratmak yoluyla endüstriyel faaliyetleri meşrulaştırmaya, sürdürmeye ve genişletmeye yardımcı olan bir ideolojik söylem olarak ekoturizmin gerçekliğini ve yaygın açıklamalarını incelemektedir. Bunu yaparak, bu sunum aklın ve davranışların yönetimi için artan ihtiyacın ardında yatan gerekçeyi netliğe kavuşturmakta, çevre kavramı yoluyla ekonominin yeniden yorumunu açıklamakta, turizmin sürdürülebilir turizm olarak kalkınmaya dahil edilmesini ve ekoturizm olarak genişletilmesini izah etmekte ve ekoturizmle ilgili başat açıklamaları ve gerçek olguları tartışmaktadır. Sunum, ekoturizmle ilgili başat söylemlerin mitsel bir anlayış yolu sunduğu ve bu nedenle de ekoturizm denen bu birbiriyle ilişkili faaliyetler dizisinin doğasını bilimsel bir şekilde açıklamak konusunda başarısız olduğu sonucuna varmaktadır. Turizm ve ilgili endüstriler için işlevsel olan zihinsel (mental) ortamları oluşturmayı, sürdürmeyi ve genişletmeyi isteyen bunlar, kuramsal açıklamaları olgu olarak sunmakta, işlevsel istisnaları kural haline getirmekte, birçoğu erişilmez olan ancak pazarlama, tanıtım ve akıl yönetiminde işlevsel olan stratejik açıdan kuralcı ve normatif etik kurallar ve ilkeler sunmaktadırlar. Bunlar, baskın ekoturizm nosyonunun kurumsal faaliyetlerin ideolojik olarak normalleştirilmesine, meta üretimine ve ekonominin, siyasetin ve kültürel pazarların küresel yönetişimine derinden gömülü olduğu gerçeğini göz ardı etmektedir.

Giriş

Turizm, dünya ekonomisinde istikrarlı bir şekilde büyüyen bir sektör olmaya devam ediyor. Birçok gelişmekte olan ülke, turizmi ekonomik kalkınma için alternatif bir kaynak olarak görmektedir. Hükümetler, bürokratlar, akademisyenler ve iş çevreleri turizmi bir büyüme lokomotifini olarak ve yerel ekonomiyi canlandırarak bir döviz ve istihdam kaynağı olarak lanse etmektedir” (Sreekumar ve Parayıl 2002, 529). Asya, Afrika ve Latin Amerika, miktar ve kapsam olarak sürekli artan ekoturizm faaliyetleri için zengin doğal, tarihi ve kültürel kaynaklara sahiptir. Kaynaklar, uluslararası turizm pazarında kendi nişlerini yaratmak gayesiyle havaalanları, yerel ulaşım, altyapı, turizm cazibe alanları ve oteller inşa etmeye kanalize edilmektedir. Doğal ormanlar, yaygınlaşan kalkınma ve turizm faaliyetlerinin yükü altında ezilmektedir. Özellikle 1980'lerin ortalarından bu yana başlıca trend, kitle turizminden uzaklaşma ve ekoturizm de dahil olmak üzere çeşitli doğa temelli turizm türlerine kayma yönünde olmuştur (Rein, 2005). Örneğin, 1990'ların ortalarına gelindiğinde, ekoturizm seyahat ve turizm endüstrilerinin en hızlı büyüyen sektörü olarak görülüyordu.

Bu gelişmeler sırasında, doğa hakkında ve ekoturizmin faydaları hakkında çeşitli kuramsal ve tanıtıcı açıklama ve tartışmalar ortaya çıkmış ve yayılmıştır.

Mit Oluşturma İhtiyacı: Öze Dair İmgeler

İnsan toplumunun tarihi boyunca, akli yönetme sanatı ve ekonomik, siyasi ve kültürel pazaryerini yönetme sanatı her zaman kavramsal çerçeveler ve ritüel uygulamalar yoluyla mitlerin yaratılmasını gerektirdi. Mit oluşturma ihtiyacı, insanların kitlesel gösterilerle, ayaklanmalarla ve grevlerle demokratik haklarını aramaya başladığı 19'uncu yüzyılın ikinci yarısından bu yana büyük ivme kazandı. Demokrasiyi sıradan halkın demokratik talep ve katılımından korumak için, kamuoyu yaratma ve rıza üretme gibi planlı ve organize uygulamalar büyük önem kazandı. O zamandan beri, demokrasiyi demokratik talepler karşısında korumak adına, insanlar iktidar güçlerinin değer ve ilgilerine çekilmişlerdir; öyle ki, insanlar kendi maddi ve zihinsel yoksulluklarının günlük üretimine isteyerek katılmaktadır. Bu hakim uygulamalar, işsizlik korkusuyla ve baskıcı devlet araçlarıyla daha da pekiştirilmektedir.

Kitlesel hareketlerin yanında, akli yönetme ihtiyacını şekillendiren ve körüklediren, birbiriyle ilişkili iki gelişme meydana geldi. Bunlardan biri, seri üretimin yaygınlaşması ve sonucunda talebin (tüketicilerin) seri üretimi idi (hala da öyle). Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısı ve yirminci yüzyılın başları kapitalist sisteme talebin kendi başına bırakılamayacağını öğretti: Seri üretim için seri tüketime ve sürdürülen, sürekli genişleyen bir tüketici (ya da seçmen, turizm vb) talebine ihtiyaç vardı. Bu nedenle, kitleler halinde arzı sağlayanlar aynı zamanda talebi de kitleler halinde yaratma işine başladılar. Akli yönetme işi hızla yaygınlaştı ve karlı bir iş haline geldi. Örgütlü insan tarihinde uzun bir geçmişi olan propaganda, çok önemli hale geldi. Sistemi pazarlamak, psikolojik savaş, baskı, terör ve yerel ve bölgesel savaşlar için yerli ve uluslararası politikalar planlamak ve satmak için propaganda bakanlıkları, kamu ve özel kurum ve kuruluşlar oluşturuldu. Halkla ilişkiler ve reklam endüstrileri ortaya çıktı ve multimilyar dolarlık iş sektörleri haline geldi. Okullarda örgün eğitim ve medya ve kitle iletişim araçları yoluyla yaygın eğitim, baskın menfaatler için en etkili akıl ve davranış yönetme araçları olarak çalışmaya başladı.

İkincisi, toplu/seri olarak üretilen malların iç pazarda ve uluslararası pazarlarda pazarlanması ve reklamlarının yapılması yönündeki ihtiyaçtı (ve hala da öyle). Bu ihtiyaç, talep yaratma ve rıza yönetimi sektörlerini hızla büyüterek uluslararası platforma yaydı. İkinci Dünya Savaşından sonra, ABD'li akademisyenler, iş adamları ve politikacılar, seri olarak üretilen mal ve hizmetlerin kapitalist üretim, dağıtım ve tüketimi mantığı ile kontrol edilen modern yaşam biçimini yaratma, sürdürme ve genişletme işine girişti. Az gelişmişliğin kalkınmasını yaratmak ve sürdürmek için eksiksiz bir paket hazırlandı ve buna "modernleşme ve kalkınma" dendi. Bu paket "batı demokrasisini ve serbest pazarı" fena şekilde taklit eden bir politik ve ekonomik yapı içeriyordu. Doğu ve Güney, batının politik ve ekonomik kurumsal yapılarını ithal etti, birçok silah, televizyon, radyo, sinema filmi, müzik aleti, müzik kaseti ve ev aleti satın aldı. Ancak, bunlar henüz endüstrileşmiş değil. Genel kabul gören görüşün aksine, modernleşme ve kalkınma projeleri başarısız olmadı, çünkü amaç hiç bir zaman "bir ülkeyi kalkındırmak" değildi; amaç, bağımlılık (az gelişmişliğin geliştirilmesi) koşullarını yaratmak ve sürdürmek, ve dünyanın dört bir köşesindeki tüm doğal kaynakları ve insan kaynaklarını kullanmaktı. Aslında, 1950'lerin, 1960'ların ve 1970'lerin modernleşme dönemi kapitalist dünya pazarı için yorucu fakat bir o kadar da kârlı bir dönem oldu: Bu ilk hazırlık döneminde temel ekonomik, politik ve ideolojik altyapıyı başarıyla inşa ettiler. Ardından neoliberal dönem geldi: Refah devleti politikasının Keynesçi politikaları, 1980'lerin ortalarında kapitalistlerin cürekâr girişimleriyle çöktü ve büyük yayılma etkinlikleri başladı. Bourdieu'nun da belirttiği gibi, neo-ekonomik politikalarla birlikte, politik ve ekonomik gücü ellerinde tutanlar ekonomik verimlilik adına piyasaların gücünü ilahlaştırıyorlar, bir rasyonellik modeli olarak oluşturulan maksimum kâra yönelik tamamen bireysel arayışlarında sermaye sahiplerini engelleyebilecek idari ve siyasi engellerin kaldırılmasını talep ediyorlar, bağımsız merkez bankaları istiyorlar, ulusal devletlerin ekonominin ustaları için ekonomik özgürlüğün taleplerine boyun eğmelerini vaaz ediyorlar, işgücü piyasasından başlayarak tüm piyasalardaki tüm düzenlemelerin durdurulmasını, kamu hizmetlerinin özelleştirilmesini ve kamu ve refah harcamalarının azaltılmasını istiyorlardı (Bourdieu, 1998: 101). Yeni mit oluşturma ve akli yönetme süreçleri tamamen kendi yaratıcıları tarafından kesin olarak tanımlanmış

yeni kavramların birçok yeni tanımını ve ihdasını içeriyordu: Post-modernizm, post-pozitivizm, post-fordizm, post-kolonializm, globalizasyon, glokalizasyon, esnek üretim, serbestleştirme (kualsızlaştırma), özelleştirme, küçük devlet, yerinden yönetim, bilgi toplumu, malumat toplumu (Erdoğan ve Alemdar, 2005) gibi. Ekoturizm, sürdürülebilir turizm, doğa turizmi, etik turizm, yeşil turizm, jeoturizm, miras turizmi, kültür turizmi, arkeolojik turizm, etnik turizm, yoksullar için turizm ve benzeri yeni kavramlar oluşturuldu ve yaygınlaştırıldı. Turizmin tüm şekilleri, gidilen yerin gelirinin artmasıyla ve bu sayede gidilen ülkenin kalkınmasıyla bağlantılıdır.

Mitlerin, hayatta kalabilmek için, iş ilkelerini ve etiğini, sertifika ve ödülleri, akşam yemeği partilerini, sempozyum ve törenleri içeren başka diğer mitlerle ve yoksulların zenginleşmesi, çevre koruma hakkında başarı öyküleri ve bazı yerlerde elde edilen mali kazançlar gibi bazı olgusal örneklerle ve aynı zamanda biraz kötü ekoturistlerle, tur operatörleriyle ve yöneticileriyle desteklenmesi gerekmektedir.

Ekonomi Çevreyle Tanışınca

Ekonominin çevresel retorikle ve “sürdürülebilir kalkınma” ile yeniden yorumlanması 1970’lerde ortaya çıktı ve 1980’lerde ve 1990’larda ivme kazandı. Sürdürülebilir kalkınmanın entelektüel önyargısı ve mitolojik karakteri, kavramın Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından resmi olarak oluşturulup ilan edildiği (WCED, 1987: 43) en başından beri zaten vardı. Sürdürülebilir kalkınmanın şimdinin ihtiyaçlarını gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yetisinden ödün vermeksizin karşılamak olduğu ilan edildi. Bu akılda kalıcı cümlecik, sürdürülebilir kalkınmanın herkesin ihtiyaç ve menfaatlerinin sürdürülebilirliği olduğu izlenimini vermektedir. Bildiri, hâlihazırda ihtiyaçların sürdürülebilirliğini sağlamada ciddi bir problem olduğunu ve geleceğe yönelik sürdürülebilirliğin tehlike altında olduğunu kabul etmektedir. O tarihte ve ondan sonra her dünya zirvesinde ve diğer uluslararası ve bölgesel toplantılarda sunulan çözümlere yakından baktığımızda, endüstriyel uygulamalarda yapısal değişim için bir talep görmüyoruz. Bunun yerine, öteden beri var olan aynı politikayı farklı bir kısımda görüyoruz: Doğal ve beşeri kaynakları sahiplenmek, kontrol etmek ve sömürmek yoluyla ve mal ve hizmetleri pazarlamak yoluyla küresel ekonomik ve politik pazaryerini kontrol etmek.

1992’de Rio’da gerçekleştirilen Çevre Konferansında, sürdürülebilirliğin mitsel nosyonu hükümetler, STK’lar ve birçok çevreci tarafından kabul edildi. En sonunda, 2000’lerde ABD ve AB’nin desteklediği yeşil jeopolitika kapsamında küresel politikanın bir parçası haline geldi. Sürdürülebilir kalkınma fikri 21. yüzyılda rasyonelleştirilmiş popüler global kontrolün ana parçalarından biri haline geldi. Sürdürülebilir kalkınmanın başlıca örgütleyici ilkesi ekonomik büyümedir: Belli bölgeselleştirilmiş devletlerde ulusal bir ölçekte bunu yaratmak, yönetmek, maliyet ve faydalarını dağıtmak. “Turizmde kalkınmanın sürdürülebilir olması gerektiği konusunda yaygın bir konsensüs var; ancak, bunun nasıl başarılabacağı sorusu hala tartışma konusu olmaya devam ediyor” (Gössling ve diğerleri, 2005:417). İddialara göre, herkes daha fazla mal, daha fazla sosyal hizmet istiyor; bu nedenle global elitler bu amaçlara hizmet eden çeşitli politikaları uygulamalarına olanak veren pazarları kontrol etmek için yarışıyor (Hardt ve Negri, 2000).

Kalkınma için Turizm ve Ekoturizm

Turizmin ulusal ve yerel kalkınmaya dahil edilmesinin ardındaki başat gerekçe, OECD bildiriyle özetlenebilir: “Turizm yoksul ülkelerde kalkınmanın hızlandırılmasına yardımcı olur. Ülkeye turist çekmek, dünya pazarlarında yüksek teknoloji ürünleri satmaktan daha kolaydır “ (Kertsen, 1997). Benzer şekilde, 1989’da, Lahey Turizm Deklarasyonu turizmin ekonomik ve sosyal kalkınmadaki yerine odaklandı. Deklarasyon, tüm katılımcıların yararına olacak şekilde yerli ve uluslararası turizm ve serbest zaman değerlendirme faaliyetlerinin uyumlu bir şekilde gelişmesini destekleyen politikalar oluşturmanın ve uygulamanın önemini vurguluyordu. Ne var ki,

sosyoekonomik sorunların bu aleni kabulü, sürdürülebilir turizmle ilgili daha sonraki söylemlerde kaybolmuş gibi görünmektedir (Roe ve diğ., 2003). Ardından, ekoturizm bir sürdürülebilir turizm biçimi olarak lanse edildi: "Ekoturizm, doğa seyahatine dayanan ancak sürdürülebilirlik ilkesini de içeren bir turizm sektörüdür (TIES, 2003: 5). Ekoturizm, korumayı göz önüne alan ekonomik kalkınma için geçerli bir araç olarak görülmektedir (Khan, 2003: 109). Aslında, ekolojik sürdürülebilirlik çerçevesine oturtulmuş ekoturizm, kırsal ve doğal alanlarda etki ve faaliyet alanını genişleterek, turizm endüstrisini, kitle pazar tüketiciliğini ve bağımlılığını arttıran, yerli yaşam formlarını ve ekolojik bütünlüğü yok eden bu pazar politikasının bir parçasıdır. Bu politikanın uygulanması sırasında, yeni "çevre dostu" ürünler ve temiz üretim süreçleri yaratılmakta, çevresel izleme ve rehabilitasyon sistemleri geliştirilmekte ve çevreyi kirleten sistemin kendisi tarafından kirliliği önlemeye, atıkları azaltmaya ve enerji tasarrufunu en üst düzeye çıkarmaya yönelik adımlar atılmaktadır. Arkalarında yatan etkili rasyonelliğe dayanan bu politikalar aynı anda hem şirketlerin imajını, kârlılığını, üretkenliğini, kaynak yönetimini, işgücü kullanımını ve enerji tasarruflarını hem de şirketlerin ve devletlerin elde ettikleri kontrolün gücünü arttırdı.

Ekoturizmin Ana Akıştaki Açıklamaları

Başat paradigmanın savunucuları tarafından ortaya atılan ekoturizm tanımları sorumlu seyahat, doğal alanlar, yaban hayatı, doğa temelli, küçük ölçekli, iyi amaçlı, zarar vermeyen, bozmayan, çevresel etkiler, minimum ya da sıfır etki, kuş gözlemciliği, vahşi doğada yürüme, doğa yürüyüşleri, bilinçli kullanım, sürdürülebilirlik, koruma, denge, farkındalık, eğitim, hayran olma, bilme, takdir etme, katılım, yerel yaşam, kültür, tarih, refah, yerel halk için fayda, yerel sahiplenme, kültürel kaynakların ilgililiği ve ev sahibi toplumun katılımı gibi kavramlara odaklanmıştır.

Faaliyet Yeri

Ekoturizmde, faaliyetin gerçekleştiği yer doğal çevredir. Ekoturizm doğa temelli bir turizm biçimi, aydınlatıcı bir doğada seyahat deneyimidir (Wight, 1993). Neredeyse tüm tanımlar, ekoturizmin nispeten bozulmamış doğal (Björk 2000; Blamey 1997; Valentine, 1991, 1993) ya da el değmemiş (bakir) alanlarda (Ceballos-Lascurain, 1991) gerçekleştiğini vurgulamaktadır. Ekoturizm, göreceli olarak bozulmamış ve kirlenmemiş doğal yerlere yapılan seyahati içerir (Wallace ve Pierce, 1996). Doğa tarihine dayanan ve/veya vahşi yaşamla ilgili bir boş zaman değerlendirme faaliyetidir (Hvenegaard, 1994). Bu açıklamalar, faaliyetin yerini betimlemekte ve faaliyet mekânını kurala bağlamaktadır. Bu betimlemeler, doğal alanlarda yapılan her türlü faaliyetin ekoturizm olduğu mitini yaratmaktadır.

Ekoturizmi faaliyetin yeri temelinde tanımlamak ciddi bir sorun getirmektedir; zira ekoturizm, faaliyetin yeriyle değil mahiyetiyle belirlenen bir etkinliktir. Bir etkinliği ekoturizm yapan o etkinliğin mekânı veya miktarı değil, etkinliğin nasıl kullanıldığı, nasıl organize edildiği, nasıl gerçekleştiği ve hangi sonuçları doğurduğudur. Bu şekilde tanımlandığında, dağların tepesinde geniş bir alanı çitlerle çevirmek, bungalovlar ve restoranlar inşa edip eğlenceler düzenlemek, uzak ve doğal alanlara turlar ve günlük geziler düzenlemek, bir faaliyetin ekoturizm olarak anılması için gerekli koşulları sağlamamaktadır.

Bu ana akım açıklamalarla bir normallik nosyonu ve hissi oluşturulmaktadır: Ekoturizm, bir alanın yerli kültürleri de dahil olmak üzere öncelikle o alanın doğa tarihinden ilham alır (Ziffer, 1989). O halde, ekoturizmin itici gücü bir yerin tarihsel ve kültürel ilham (çekim) gücüdür. Bir çekim yoksa, oraya gitmek için bir neden de olmaz. Bu normallik, ancak talep yaratımı için bir tanıtım etkinliği yapılmıyorsa ve turizm endüstrisi tarafından doğal ortamın yeniden düzenlenmesi söz konusu değilse doğru olabilir. Normal olan manipüle edilmekte, gerçeklik ise çekici "doğal ortamlar" yaratmak için peyzaj mimarları ve inşaat yüklenicileri tarafından dönüştürülmektedir.

Faaliyetin Hedefleri

Bu mitleştirme ve sahteleştirme sürecinde, ekoturizmin hedefleri ekoturistlerin ve turizm endüstrisinin iyi niyeti açısından ve kuramsal koruma ve sürdürülebilirlik amaçları bağlamında sunulur.

İyi niyet: Gerçek olgulara dayanan birkaçının dışında, ekoturistlerin niyetleriyle ilişkilendirilmiş açıklamalar çoğu zaman akıl karıştırıcı abartılardan ibarettir: Ekoturizm “doğayı koruyan ve yerel halkın refahını arttıran, doğal alanlara yapılan sorumlu seyahattir” (TIES, 2003: 5). Ekoturistler, bir takdir, katılım ve duyarlılık ruhuyla, nispeten gelişmemiş alanları ziyaret ederler (Ziffer, 1989); bu ziyaretin belirli hedefi hayranlık duymak, incelemek, gevşemek, görmeye değer yerleri görmek, macera yaşamak ve manzarayı ve gidilen yerin yabani bitki ve hayvanlarını ve bulunabilecek kültürel özelliklerini (geçmişteki ve hâlihazırdaki) keyifle tecrübe etmektir (Cabellos-Lascurain, 1991). Bu, tamamen doğal dünyanın bazı yönleriyle temasa geçmenin getireceği rekreasyonel değer ve letafet nedeniyle belli bir doğal alana yapılan seyahattir (Steele, 1995). Ama gidilen yerlerdeki mevcut doğayı, yabani bitkileri, hayvanları ve kültürel özellikleri (geçmişe ve şimdیه ait) incelemek, beğenmek ve keyifle tecrübe etmektir. Ekoturizm, incelemek, keyif almak ya da gönüllü yardımda bulunmak amacıyla yapılan seyahattir. Bir alanın flora ve faunasıyla, jeoloji ve ekosistemiyle ve ayrıca alanın yakınlarında yaşayan insanlarla, bu insanların ihtiyaçlarıyla, kültürleriyle ve toprakla olan ilişkileriyle ilgilidir (Cabellos-Lascurain, 1991; Björk, 2000). Tüm bu kuramsal kurgular, sanki ekoturizm organize edenlerin ve turistlerin ekoturizmi kullanarak doğayı, kültürü ve yerel hayatı takdir ettiği ve koruduğu bir turizm türüymüş gibi ve sanki ekoturizm etkinlikleri doğa ve kırsal yaşamla etkileşime girmek, bilmek ve keşfetmek, eğitim ve öğretim gibi çeşitli amaçlarla düzenleniyormuş gibi sunulmaktadır. (Wight, 1993; Scace ve diğ., 1993; Weaver, 1999).

Kuramsal amaçlar olarak koruma ve sürdürülebilirlik: Ana akımdaki kuramsal anlatıma göre, ekoturizm doğal çevre ile çevrenin ekoturizm için kullanılması arasında sürdürülebilir bir denge yaratmaktadır: Ekoturizmin geliştirilmesi yabani hayatın tüketici olmayan bir şekilde kullanılmasını teşvik ederek ve bunu yaparken değerli döviz girdisi sağlayarak doğal çevrenin kurtarılmasına yardımcı olabilir. Bu kurallaştırıcı anlatım, doğal alanların korumacı kullanımının kaçınılmaz ve gelir kaynağı yaratmak için gerekli olduğunu varsaymaktadır. Bu nedenle, ekoturizm, özellikle yerel halktan başkalarının iyiliği için kaynakların tüketici kullanımından kaçınmalarının istendiği alanlarda, hem koruma hem de sürdürülebilir kalkınma için bir araç olarak sunulmaktadır (Wallace ve Pierce, 1996). Ekonomik menfaatler ve çevrenin korunması arasındaki denge nosyonuna olan bu odak, ekoturizmin ana ilkelerinden biridir. Bu nosyon kalkınma ve sürdürülebilir turizm ideolojisiyle beslenmektedir. Hunter (1995, 1997) gibi bazı araştırmacılar, sürdürülebilir turizm kalkınmasının her zaman sürdürülebilir kalkınma ile aynı çizgide olmadığını düşünmektedir. Bu çalışmanın kuramsal çerçevesine göre, sürdürülebilir turizm fikri ekseriyetle bir faaliyet için ya imaj yapmak ya da uyum süsü vermek için ya da her ikisi için kullanılan bir maskedir. Başat kuramda, ekonomi ve çevrebilim (ekoloji) arasındaki denge temel olarak bir taşıma kapasitesi oluşturmak suretiyle kurulur. Ayrıca zekice öne sürülen bir başka şey de şudur: “müşterilerin, yani turistlerin önemi unutulmamalı, dengeli bir yaklaşım içinde göz önüne alınmalıdır; ekoturistlere katılmaları, aktif olmaları ve öğrenmeleri için gerçek alanlar ve olasılıklar sunulmalıdır; bir ekoturizm imkânından tüm aktörler yararlanmalıdır (Björk, 2000:194).

Etkinlik Türleri

Ekoturizmi tanımlarken, literatür vahşi yaşamı izleme/gözleme, yürüyüş, tırmanış, trekking, parkları ve koruma alanlarını ziyaret etmek, yayla turizmi, kuş gözlemciliği, fotoğraf safarisini, balık tutma, bisiklet turizmi, balon turizmi, tüplü dalış, tarımsal turizm, doğal binicilik turizmi, çadır ve karavan turizmi, mağara turizmi, dağcılık, rafting, kano, yamaç paraşütü vs. gibi çok sayıda doğa temelli turizm ve ekoturizm faaliyeti türüne işaret etmektedir. Bu kategoriye ayrıca macera turizmi (doğal alanlarda akarsu rafting, bungee jumping, kayalıklara tırmanma, dağ bisikleti, yelkenkanatla uçuş), yerliler arasında kültür turizmi (örneğin Nepal boyunca köylere yürüyerek ve geleneksel değerlerin ve ürünlerin Pepsi ve pizza kültürüyle yer değiştirdiği diğer yerlere giderek diğer kültürleri görmek ve deneyimlemek), bilim turizmi (koruma altındaki alanların turizme açılması dahil), doğal parkları ziyaret ederek buralarda kamping yapmak ve miras turizmi de dahil edilmiştir (Erdogan, 2003; Pomfret, 2006).

Etkinliklere bazı olağanüstü özellikler ve hazlar yüklemek yoluyla yapılan bu tanıtım ve betimlemeler sayesinde mitler ve sahte imgeler yaratılmaktadır.

Etkinliğin Aktörleri: Özel Müşteriler ve Bilinçli Kullanıcılar Olarak Turistler

Turistler çeşitli işlevsel şekillerde betimlenmektedir:

İlgili literatür ekoturistleri etkinliğin tam merkezine yerleştirmekte ve onlara aktif ajan muamelesi yapmaktadır. Bunlar, seyahate belli amaçlarla çıkan, gidecekleri yere giden, orada belli bir süre kaldıktan sonra evlerine dönen kişilerdir. Bu tür açıklamalar, ekoturistlerin (insanlar) seçimlerine ve edimlerine kendi kendilerine karar veren özgür ajanlar oldukları mitini desteklemektedir. Bu açıklamalar söz konusu karar, seçim ve edimlerde endüstriyel uygulamaların oynadığı rolü kapsam dışında bırakmaktadır.

Turistler aynı zamanda gidilen yerlerdeki mevcut doğayı, yabani bitkileri, hayvanları ve kültürel özellikleri (geçmişe ve şimdije ait) keyifle deneyimlemek, incelemek, hayranlıkla seyretmek, rahatlamak, görmeye değer yerleri görmek gibi iyi niyetler taşıyan bilinçli doğa kullanıcıları olarak portrelenmektedir (Björk 2000). Literatür, ekoturistlerin genel turistlere göre çok daha eğitilmiş olma eğilimi gösterdiğini öne sürmektedir. Bunlar çevresel farkındalığa sahip, duyarlı, doğaya gönül vermiş, bilen ve katkıda bulunan aktörlerdir. Bu beyanlardan mantıken en az iki sonuç çıkarabiliriz: (1) Eğer ayırt edici ve ayırıcı faktörler bunlarsa, o zaman ana akımdaki turistler farkındalığa sahip değildir, duyarlı değildir, bilgili değildir ve katkı sağlamamaktadır. (2) Doğaya bir şey olması durumunda bunun potansiyel suçluları ekoturistlerdir. Kuramsal olarak beyan edilen üst amaçlara rağmen, tüm turistlerin çevresel farkındalığa sahip olması veya duyarlı olması beklenemez. Ek olarak, turist davranışları her zaman farkındalık ve bilme hali ile uyumlu değildir, çünkü farkındalık, bilgi, tutum ve davranış arasındaki nedensel ilişkiyi ortadan kaldıran güçlü müdahaleci değişkenler söz konusudur.

Turistleri çevresel farkındalığa sahip kişiler olarak betimlemek suretiyle literatür aynı zamanda bunların ekoturizm endüstrisi tarafından bilgilendirilmesi, aydınlatılması ve eğitilmesi gerektiğini de ima etmektedir. Sosyal bilimlerdeki başat paradigmalardan birçok sorunun çözümü olarak eğitimi göstermektedir. Gerçekte, çoğu zaman eğitim ne sebep ne de çözümdür. Maddi ve manevi yoksulluk ile eğitim arasında istatistiksel açıdan önemli ilişkiler bulmak, bunlar arasında nedensel bir ilişki olduğu anlamına gelmez. Bu sadece bunların birlikte var olduğunu gösterir. Sebepleri başka yerlerde aramalıyız.

Çevresel sorunların (ve maddi ve manevi yoksulluğun) olduğunu biliyoruz. Çevresel bozulmanın ve tahribatın ardında yatan şey eğitimsizlik, kültürsüzlük ya da eğitimsiz insanların davranışları değildir. Eğitimsiz/cahil insanların 10.000 yılda çevreye verdikleri zarar büyük ihtimalle son 100 yılda dünya üzerinde yaratılmış olan endüstriyel ve kurumsal çıkarlar için çalışan yüksek eğitilmiş insanların verdiği hasarın yanında mukayese edilemeyecek kadar küçük kalacaktır. Açıkça belirtmek gerekirse, sebep eğitimsizlik değildir: Dünya üzerindeki bu istenmeyen koşulları yaratanlar, iyi planlanmış hedefleri olan yüksek eğitilmiş insanlardır.

Ana akımdaki literatürde, endüstrinin ekoturistlerle olan ilişkileri hizmet sunumuna indirgenmiştir: Turizm endüstrisi sadece ekoturistlerin amaç ve ihtiyaçlarına hizmet etmektedir. "Herhangi bir ekoturizm işletmesinin/şirketinin küresel pazaryerinde kendine iyi bir konum bulabilmesi için, ekoturistlerin ihtiyaç ve beklentilerini karşılayan yüksek kaliteli hizmet sunması gerekir. Müşteri beklentilerini anlamak, üstün hizmet vermenin ön şartıdır" (Khan, 2003:109, 110).

Ekoturistlerin yeni bir turist türü olduğu, çok seçici, eğitilmiş, talepkâr, bilgiye aç ve çevreye duyarlı olduğu, bu nedenle de endüstrinin çevre sorunlarına daha duyarlı hale gelmesinin ardındaki itici güç oldukları iddia edilmektedir (Chi ve Luzar, 1998; Wearing ve Neil, 1999; Krugger, 2005). Gerçekten de, mal ve hizmetlerin seri üreticileri her zaman tüketiciler olarak insanların dikkatini çekme ve onları kendi mal ve hizmetlerini kullanmaya ikna etme baskısı altında olmuştur. Ancak, turistlerden böyle bir baskının gelip gelmediği tam olarak bilinmemektedir. Çalışmalar, turistlerin kalitesi, davranışı ve çevresel açıdan sağlıklı ve güçlü talepleri hakkında çatışan sonuçlar vermektedir. Örneğin, Duffy ekoturistleri hedonist haz arayışları nedeniyle kötü davranış sergileyen insanlar olarak betimlemektedir. Öz-tatmin, hala ekoturistler için en baş kaygıdır. Ekoturistler toplumun geliştirilmesi, çevrenin korunması ve aborijinal adalet fikirleriyle ilgilenmezler. Bazıları diğer insanlarla seks yapmak ister. Bunlar "çevresel kalkınmayı sağlayacak özdüşünümsellik özelliklerini sergilememektedir" (Duffy 2002:40,157). "Belize'deki ekoturistler, ekoturist ekonomisindeki yerleri veya çevre üzerindeki etkileri konusunda düşünmüyor" (Duffy, 2002:45). Benzer şekilde, Ryan, Hughes ve Chirgwin (1999:148) ekoturizmin kültürel olarak belirlenebileceğini, bu kültürün de tüketim kültürü olduğunu söylemektedir; onlara göre ekoturizm öğrenmeyle ilgili bir deneyim değil, hedonist bir deneyimdir. Diğer yandan, bazı çalışmalar bazı turistlerin tutum ve davranışlarının ekoturizm ilkeleriyle tutarlı olduğunu bulmuştur (Galley ve Clifton, 2004).

Ana akım literatüre göre, çevre ve hizmet kalitesi turist taleplerinin bir fonksiyonudur. Endüstri, ekoturistlerin taleplerine göre hizmet sunar: İnsanlar ne istiyorlarsa onu alır. Bu nedenle, kimse çevre ve hizmetin kalitesi konusunda endüstriyi suçlayamaz.

Bu manada, akıl yönetme uygulamaları, tüketim ve bariz tüketim alışkanlıkları ve normlarının yaratılmasını talep eden gücü elde etme ve sürdürme araçları olarak insanların kullanılmasını da içerir.

Literatürde, ekoturistler gidilen yerde para harcayan insanlar olarak betimlenmiştir; bu nedenle, ekoturistler yerel kalkınmanın başlıca katkı unsurlarıdır. Her halükarda, ekoturistlerce harcanan paranın büyük bir kısmı, bilet ve seyahat paketleri satın almak amacıyla ekoturistin yaşadığı orijinal yerde harcanır. Wall'un belirttiği gibi (1997:489) "ekoturizmle uğraşan şirketlerin çoğunun merkezi Kuzey'dedir ve kârın büyük bir kısmı yeniden yurda dönmektedir." Dahası, ekoturistler isteseler bile gittikleri yerde para harcayamazlar, çünkü teorik olarak doğal alanlarda, doğal parklarda, tarihi yerlerde ve yaban ortamında giriş ücretlerini ödemek ve birkaç yerel hatıralık eşya almak dışında para harcayamazsınız.

Etkinliğin Aktörleri: Hizmet Sağlayıcılar Olarak Turizm ve Seyahat Endüstrisi

Başat paradigma gerçekten de, ekoturizmin ilke ve etiğine yeterli özen ve dikkati göstermeyen birkaç seyahat acentesi ve tur operatörü dışında, endüstrinin uygun şekilde mal ve hizmet sunduğunu kabul etmektedir. Başat paradigma endüstrinin rolünü ilkeler, etik kuralları, sosyal sorumluluk, sürdürülebilir işletmecilik, kurumsal verimlilik ve benzeri ölçütler çerçevesinde ele almaktadır.

Endüstrinin iyilik doğası hakkındaki başlıca mit, turizm ve seyahat endüstrisine yüksek davranış ilkeleriyle karşılaştırılabilir olan belli rollerin yüklenmesiyle çoğaltılmaktadır: Onlar, kasıtlı olarak ekolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik zararlara neden olmadan hizmet verirler. Ancak, bazı sorunlar olduğu (daha çok sektördeki bazı "kötü kişiler" nedeniyle) genel olarak kabul edilmektedir. Problemler iş eğiti ve ekoturizm ilkelerinin uygulanması şeklinde ortaya konmaktadır. Uluslararası Ekoturizm Topluluğu (TIES) İcra Direktörü Honey'e göre, en merkezdeki zorluk "turizm işletmelerinin çevresel ve sosyal etkilerini ölçmek için kullanılacak standartların nasıl belirleneceği ve sürdürülebilir uygulamalara uyanların nasıl tespit edileceğidir". "Gerçek ekoturizmi" kurtarıcı olarak sunan Honey, "birçok yerde, ekoturizm ilkelerinin bozulduğu ve sulandırıldığı, özünden kaçırıldığı ve saptırıldığı" yönünde sağlam kanıtlar olduğuna işaret etmektedir. Gerçekten de, ekoturizm üç hayli farklı çeşidin bulunduğu bir karışıma benziyor: Birkaç çevresel uygulamayı benimsenmiş olan "Ekoturizm-lite" işletmeleri; pazarlamalarında yeşil retoriği kullanan ama ilgili prensip ve uygulamaların hiç birini izlemeyen "yeşile boyanmış kandırmacalar"; ve Gerçek ekoturizm, ya da çevresel ve sosyal açıdan sorumlu uygulamalar yapmaya çabalayan işletmeler (Honey, 2004). Bazı çalışmalar bazı seyahat acentelerinin gerçek ekoturizm ilkelerine ve amaçlarına dikkat etmeksizin seyahat ve turlar düzenlediğine işaret etmektedir. Bazıları "en iyi haliyle doğa, eko macera, salt eko hissi, macera deneyimi" gibi yanlış imajlar oluşturan isim ve semboller kullanarak yanıltıcı reklam ve pazarlama faaliyetlerine girişmektedir. Örneğin, Gordon Guide (2005) web sayfası Türkiye'deki ekoturizmi ve kültürel turları şöyle tanıtır: "GAP Adventures (GAP Maceraları) seyahatçilere kültür, doğa ve aktif seyahate odaklanan, küçük grup maceraları sunar; küçük uluslararası gruplar, mükemmel rehberler, lezzetli yerel yemekler, özel yerler ve büyüleyici yerel konaklama imkanları, hepsi bir araya gelerek sizin için otantik bir macera deneyimi yaratıyor".

Tanıtım ve pazarlama yapanlar her şeye bir ekolojik etiketi yapıştırıyor: Kosta Rika'da Eko-Rent-A-Car, Meksika'da Eko Taksiler, Eko Sinemalar ve Eko Otoparklar. Latin Amerika'da, "Proyectos ecoturísticos" toplum geliştirme projelerinden jet ski'lere kadar her şeyi satıyor (Mader, 2002:272). Bu tür reklam ve pazarlamalar herkes için tehlikeli bir potansiyele sahip. Benzer şekilde, Türkiye'de, seyahat acentelerinin işi bilet satmaktan ev yapmaya kadar birçok şeyi kapsıyor. Dünyanın dört bir yanında çeşitli cazip turizm tesisleri eko-yapılar olarak pazarlanıyor. Birçok ekoturizm tesisi kontrolsüz, akreditasyonsuz faaliyet gösteriyor ve çevre dostu politikaları temel aldıklarını sadece ima ediyorlar (Ananthaswamy, 2004). Güney Afrika'da, bir yatırımcı "yüzen bir casino, suda gezinen hipopotamlar, Club-Med stili oteller ve ithal yabancı av hayvanları" ile donatılmış "800 milyon dolarlık bir ekoturizm cenneti" yapmayı planlıyor (Honey, 1999:28). Nepal'de, dağ manzarasında tırmanış yapmak yerine çeşitli dağların zirvelerine helikopterlerle gidebiliyorsunuz. Twidale ve Bourne'un (2003:483) işaret ettiği gibi "bazı idareciler ve tur operatörleri asılsız iddialar, yanlış veriler ve yanıltıcı dil karşısında rahat ve neşeli bir tavır sergilemekle kalmıyor, bunların düzeltilmesine aktif bir şekilde, şiddetle karşı çıkıyorlar". Hükümet müdahalesini reddeden ve öz-denetim veya otokontrolü savunan neoliberal düşüncenin yaygınlaşan baskınlığı ne yazık ki sahtecilik ve göstermecilik uygulamalarını destekliyor. Font'un (2002: 203) belirttiği gibi, hükümetler denetimle ilgili iddialar karşısında aktif bir tavır takınsa bile, bu tavır yönetsel sınırlar içinde kalmakta, bu da turizm endüstrisinin uluslararası doğası nedeniyle bu tavrı etkisiz hale getirmektedir.

Turizm endüstrisinin mümkün olduğunca çok sayıda müşteriyi/turisti maniple etme yönündeki devasa çabasını vurgulayan bir çalışma bulmak neredeyse imkânsızdır. Bunun yerine, endüstrinin ekoturistlerle olan ilişkileri

mümkün olan en iyi hizmeti sunmaya indirgenmektedir: Turizm endüstrisi sadece ekoturistlerin ihtiyaç ve amaçlarına hizmet etmektedir. Mal ve hizmetlerin seri üreticileri her zaman müşteriler olarak insanların dikkatini çekme ve onları mal ve hizmetlerini kullanmaya ikna etme baskısı altında olmuştur. Bu anlamda, akli yönetme uygulamaları tüketim ve bariz tüketime yönelik kültürel normların ve alışkanlıkların yaratılmasını talep eden gücü elde etmek ve sürdürmek için insanların bir araç olarak kullanılmasını içerir.

Endüstrinin maddi çıkarları ya ekoturizm açıklamalarında evrensel olgular olarak sunulmakta ya da hiç mevzu bahis edilmemektedir. Başat açıklamalar endüstrinin rolünü ilkeler, etik, sosyal sorumluluk, sürdürülebilir işletmecilik, kurumsal verimlilik, kültür vb açısından tartışmak suretiyle gündemi belirlemektedir. Bu etik kurallar, ilkeler ve fikirler çoğunlukla günlük yaşamın örgütlü maddi ilişkilerini destekleyen imaj oluşturma, pazarlama, akıl ve davranış yönetimi uygulamalarının bir parçasıdır.

Etkinliğin Aktörleri: Devletin Rolü

Ana akımdaki ideolojik çerçeveye göre, devlet kurumları ve hükümetler işlerin sorunsuz yürümesi için düzenleyici rolünü oynamakta ancak genellikle gerekli yasal hükümleri sağlamada ve izleme ve kontrol mekanizmalarını oluşturmada başarısız olmaktadır. Yerel yönetimler doğal kaynakları olumsuz etkilerden koruyan rehber ilkelere, yönetmeliklere, izleme ve uygulama sistemlerine sahip değildir.

Hükümet müdahalesini reddeden ve öz-denetim ya da otokontrolü savunan neoliberal düşüncenin yayılan başatlığı, sahtecilik ve gösterişçilik uygulamalarını desteklemektedir.

İlkeler, etik kuralları, sahte sosyal sorumluluk, yasal kısıtlamalar ve yönetmelikler, bunları destekleyen bir iş kültürü ve farkındalık olmadıkça iş dünyasındaki kişilerin bunlara uygun davranmasını sağlayamaz.

Etkinliğin Sonuçları

Çevreye katkı ve etkide bulunmadan kullanmak: Literatüre göre, ekoturizm iyidir ve gidilen yerde herhangi bir istenmeyen çevresel etkiye neden olmaz, çünkü ekoturizm yaban hayatının ve doğal kaynakların tüketici olmayan bir kullanımınıdır (Hvenegaard, 1994; Ziffer 1989). Zarar vermez, sömürmez ve bozamaz, ayrıca kullanılan alanların sürekli korunması ve yönetimi için doğrudan katkı ve ekolojik sürdürülebilirlik sağlar (Björk, 2000; Valentine 1991, 1993). Bu iddiaların aksine, en itinayla hazırlanan ve yürütülen ekoturizm etkinliklerinde bile bir miktar çevresel etki ve ekolojik bozulma söz konusu olacaktır. Bazı arzu edilmeyen sonuçlar olmadan kullanmaktan bahsedilemez. Örneğin, Belize ve Kosta Rika'da ekoturizmin yaygınlaşması, aşırı yapılaşma nedeniyle doğal alanların ve habitatların zarar görmesinden sorumlu (Kersten, 1997). Wall'un (1997:488) belirttiği gibi, "ekoturizmin çevresel açıdan zarar verme potansiyeline sahip olduğunu söylemek için iyi nedenler vardır."

Ev sahibi topluluklara sosyal, kültürel ve ekonomik fayda: Literatürde, ekoturizmin istihdam ve diğer mali yollarla yerel topluma katkıda bulunduğu, yöre sakinlerine ekonomik refah sağladığı ve yerel halkların haklarını ve ihtiyaçlarını kabul ettiği belirtilmiştir (Pederson, 1998; Twynam ve Johnston 2002). Ekoturizm doğal ve sosyal-kültürel unsurların bütünlüğünü muhafaza eder ve artırır ve kültürün devamını sağlar (Scace ve diğ., 1993). Bunlar büyük oranda ekoturizmin abartılmış sosyal, ekonomik ve kültürel sonuçlarıdır. Bazı topluluklar için durum böyle olabilir; ancak Asya'da, Afrika'da ya da Latin Amerika'da ekoturizm sayesinde refaha ermiş bir topluluk bulmak hayli zor olacaktır. Hiç kimse turizmin ve ekoturizmin yerel halkın ekonomik gönencine düzenli olarak katkıda bulunduğunu ve birkaç yatırımcıya girişimcilik fırsatı sunmak ve yerel halktan bazılarını mevsimlik düşük ücretli iş sağlamak, kalan çoğu yerli içinse işsizlik, yoksulluk, yaşam tarzının yok olması ve

göç haricinde alternatif istihdam sağladığını gösteremez. “Çoğu zaman, turizm gelirinin daha büyük bir kısmı sadece birkaç birey ve aile için kâr haline gelmektedir, çünkü iyi bağlantılara sahip olanlar rehberlik, ulaşım veya konaklama gibi fırsatları tekellerine almakta, diğerleri ise mal ve hizmetlerin yükselen fiyatları gibi ortaya çıkan maliyetleri yüklenmek zorunda kalmaktadır” (Gössling, 1999).

Bazı araştırmacılar kazanılan paranın, tutarı çok olmasa da, küçük ekonomilere kanalize edildiğinde büyük sonuçlar doğurabileceğinin kabul edilmesi gerektiğine işaret etmektedir (Wall, 1997: 489). Bu doğrudur; bazı yerel sakinler asgari ücret alırken, tur operatörleri, otel zincirleri, bir iki yerel yatırımcı, baştaki idareciler, politikacılar, bazı yerel dükkânlar, uyuşturucu satıcıları, kadın tüccarları, hayat kadınları ve seks tacirleri bu büyük faydayı paylaşmaktadır. Ekoturizm, kitle turizmi gibi, yerel siyasi ve idari yozlaşmayı, kara para aklamayı, seks ticaretini, uluslararası uyuşturucu ticaretini ve yerel topluluk ve toplum üzerindeki kapsamlı yabancı etkisini arttırır. Kaynakların turizm ve ekoturizm faaliyetlerine tahsis edilmesi sonucunda geleneksel üretim şekillerinin ve kaynak kullanımının etkilendiğine dair örnekler giderek artmaktadır. Turizm yaygınlaştıkça, yerel halk giderek topraklarını kaybetmeye başlamaktadır; halk çiftçilik, ormancılık, hayvan otlatma, madencilik ve av gibi geleneksel yaşam biçimlerinden yoksun kalmaktadır. Bir iki aile ve dünyadaki çok özel birkaç yer dışında, yerel sakinler için nispeten çok az iş yaratılmaktadır; ve yerel halk çoğu zaman turizmden ya hiç fayda sağlamamakta ya da çok az fayda sağlamaktadır (Che, 2005; Duffy 2002; Honey, 1999; Lindberg ve diğ., 1996; Mansperger 1995; Place 1991; Stem ve diğ., 2003; Stone ve Wall, 2004). Loon ve Polakow'un (2001: 893) belirttiği gibi, bir otelin veya konaklama yerinin mali yaşatılabilirliği, bunun optimal sosyoekonomik faydalarla sonuçlanacağı anlamına gelmez. Türkiye'deki bir yerel topluluğu inceleyen Gücü ve Gücü, (2003) turizmden elde edilen ekonomik kazancın düşük olduğunu ve birkaç market sahibi ve restoran dışında, toplumun önemli bir fayda sağlamadığını bulmuştur. Aslında, ekoturizm seyahat acentelerine, tur operatörlerine, havayollarına ve aynı zamanda otel zincirlerine de sahip olan yatırımcılara çok yüksek karlar getirmektedir. Yerel topluluktan dışarı akan para birçok ülkede %90'ı geçmektedir. Buna ek olarak, bu paranın çoğu ülke dışına kaçmaktadır. Bu, metalaştırılmış kültür, eğlence ve deneyim paketinin bir parçası olarak pazarlanan yerel yaşam tarzına ve çevrenin korunmasına çok az itibarla sonuçlanmaktadır (Brandon, 1996; Campbell 1999; Colvin, 1996; Jones 2005; Loon ve Polakow, 2001; Stem ve diğ., 2003:325; Welford ve Ytterhus 1998). Ekoturizm faaliyetleri “dışarıdakiler” tarafından başlatılmakta, yönetilmekte ve eş-yönetilmektedir (Belsky 1999; Jones 2005; Wearing ve McDonald 2002). Hiç kimse, Kenya, Kosta Rika ve Ekvator gibi bir kaç marjinal yerel örnek dışında güvenilir kalkınma verileri gösteremez ve hiç kimse detaylı dağılım istatistikleri olmadan ulusal turizm gelirlerinde yıllık veya sezonluk bir artış iddia edemez.

Ekoturizmin birçok fayda sağlayabileceği iddia edilmektedir; ancak bu faydaların somutluğu yapısal faktörlere bağlıdır. Bunun yanı sıra, yerel insanlar pazarlama becerilerine, yabancı dile ve turizmden gelir getirecek işler kuracak sermayeye sahip değildir. Ayrıca, turizmin mevsimlik (sezonluk) bir faaliyet olduğunu da unutmamalıyız: turizm en iyi ihtimalle sezonluk bir parazitik ticari kültür yaratır, bununla birlikte geleneksel yerel yaşam biçimini ve yerli kalkınmayı yok eder. Turizm, dış güçlerin ve ulusal, bölgesel ve yerel işbirlikçilerinin menfaatleri doğrultusunda dışarıdan yönlendirilen bir ekonomik faaliyettir.

Dengeli sürdürülebilirlik ve kalkınma: Ekoturizm çevresel, toplumsal ve ekonomik ilişkiler içinde olumlu bir toplam dengeye dayanan sürdürülebilir turizm olarak sunulmaktadır. Ekoturizmin gelişmesi değerli döviz getirisi sağlarken yaban hayatının tüketici olmayan bir şekilde kullanılmasını teşvik ederek doğal çevrenin kurtarılmasına yardımcı olabilir (Farrell ve Marion, 2001; Stem ve diğ. 2003). Bunlar, bu kuralcı değerlendirmenin yarattığı sahte imgeler dizisidir: Ekolojinin doğası ve kullanımı birbirini karşılıklı olarak dışlayan şeyler değildir. Tüketici olmayan, tüketmeyen kullanım diye bir şey vardır. Doğal alanların kullanılması kaçınılmazdır ve/veya gereklidir ve bir gelir kaynağıdır. Koruma finans gerektirmektedir ve ekoturizm koruma için gerekli finansmanı getirmektedir. Bu mitler ekoturizmi hem koruma hem de sürdürülebilir kalkınma için bir araç olarak sunmaktadır. Turizm ve çevrenin korunması arasında bir denge kurulması nosyonu sürdürülebilir turizm ideolojisiyle beslenmektedir.

Ekoturizm daha iyi sektörel bağlantılar sağlayan, faydaların ülke dışına kaçma oranını azaltan, yerel istihdam olanakları sağlayan ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik eden bir şey olarak pazarlanmaktadır (Jones, 2005).

Sürdürülebilirlik; ekolojik, ekonomik ve kültürel sürdürülebilirlik anlamındadır. Ancak, turizm faaliyetleri sadece bunları düzenleyen endüstrinin ekonomik sürdürülebilirliği anlamına gelir; bu arada yerel alanlar için de bazı maliyetli mali faydalar söz konusu olur, ancak ekolojik ve kültürel sürdürülebilirlik büyük çoğunlukla retorik ve iddia düzeyinde kalır. Amaç, sermayenin/işin ekonomik sürdürülebilirliğidir; gerisi ekseriyetle pazar genişletmeye yönelik strateji ve taktiklerden ibarettir. Sürdürülebilirlik nosyonu "aynı anda hem heyecan verici hem de korkutucudur. Biyosferimizin sürdürülebilirliğini korumak ve yönetmek için yapılan çabaların şatafatlı bir sunumunu yaparken bu nosyon aynı zamanda kültürel başatlığı ve üretken güvenliği korumaya yönelik aç gözlü ve yağmacı sosyal güçler için de daha verimli bir araç olarak hizmet etmektedir" (Bandy, 1996:539). Duffy (2000:551), örneğin Belize'nin kendini el değmemiş doğal çevreleriyle pazarladığını belirtiyor; bu egzotik imaj dış tüketim tarafından paketlenerek metalaştırılmaktadır ve o bölgede yaşayan insanların çetin gerçekliğiyle çok az alakalıdır. Aynı şekilde, Weaver'ın (2001) haklı olarak işaret ettiği gibi, tüm sürdürülebilirlik meselesinin tartışmalı ve bulanık olduğu kanıtlanmıştır. "Bir şeyin şüphe götürmez şekilde ekolojik veya sosyokültürel açıdan sürdürülebilir olarak betimlenebilmesi muhtemelen mümkün olmayacaktır" (Duffy, 2002:104). Benzer şekilde, "ekoturizm olarak konumlandırılmış tüm turizm ürünleri gerçek anlamda sürdürülebilir değildir" (Chang-Hung ve diğ., 2004:151)

Kuramsal potansiyel veya olası faydalar örgütlü uygulamaların gerçek olguları veya fiili meydana gelişleri ile karıştırılmamalıdır. Yerel ekonomik inisiyatifleri teşvik etme fikrini içeren ekoturizm nosyonu serbest pazar, serbest ticaret ve serbest girişimcilik gibi diğer mitleri destekler (ve bunlar tarafından desteklenir). "Ekoturizm ve örgütlü suç, aynı sürecin iki farklı yüzüdür: neoliberal ekonominin kalkınma sağlayacağı düşüncesinin küresel anlamda yeniden ortaya çıkışı" (Duffy, 2002:160).

Olumsuz sonuçlar: sorunlar ve çözümler: Olumsuz sonuçlar çoğu zaman olasılık olarak belirtilmiştir: Ekoturizmin gelişmesi sosyoekonomik sorunlar yaratabilir, yaban hayatını ve yerli halkı etkileyebilir ve koruma çabalarıyla çatışabilir. Potansiyel olumsuz sonuçlar çoğunlukla ekoturistlerin kullanma davranışlarına, bazı sorumsuz tur operatörlerine ve seyahat acentelerine ve yasal yapının eksikliklerine atfedilir. Bunlar dolaylı ve doğrudan etkiler veya yan ve yan olmayan etkiler şeklinde ayrılır. Yan etkilerin bazıları ekolojinin bozulmasını ve doğal kaynakların tahrip edilmesini içerir (Deng ve diğ., 2003:530; Erdoğan 2003), ayrıca atık oluşumunu, habitatın bozulmasını ve yok edilmesini, ormanların bozulmasını (Stem ve diğ., 2003:322, 324), bitki örtüsünün ortadan kaldırılmasını (örn., bitkilerin toplanması veya odun toplama), hava kirliliği, gürültü kirliliği, turist trafiği, toprak erozyonu ve sıkışması, patikaların artması, patikaların genişlemesi, yollarda tekerlek izlerinin oluşması, patikaların çamurlanması, bitki örtüsünün kaybı, toprak ve köklerin üstlerinin açılarak dış etkenlere maruz kalması, ağaçlarda tahribat, altyapı, inşaat ve imar yoluyla çevrenin kalıcı bir şekilde yeniden yapılandırılması (örn., otel, bungalov, kabin, golf sahaları vb için ormanların araziye dönüştürülmesi), Vandalizm, nüfus dinamiklerindeki değişimler, yaban hayatına hastalık geçirilmesi (Cosgrove ve diğ., 2005; Farrell ve Marion, 2001;; Roe ve diğ., 1999; Wenjun, 2004: 561), egzotik türlerin kazara yöreye getirilmesi, beslenme, üreme ve davranış kalıplarının bozulmasını içerir.

Ekoturizmin bazı olumsuz çevresel etkiler yaratabileceğini genel olarak kabul eden ana akım akademisyenleri ve politika oluşturucuları, çözüm bulmak için, dikkatlerini kabul edilebilir düzeydeki etki düzeyinin ve taşıma kapasitesinin belirlenmesine, turist davranışlarının izlenmesine ve denetlenmesine, yerel desteğin en üst düzeye çıkarılmasına ve yerel nüfusun ekoturizme etkin tepki gösterme olasılığını en aza indirmeye çevirmişlerdir.

Olumsuz sonuçlarla cesaretleri kırılan bazı araştırmacılar kural koyan, etik ve normatif çözümler tavsiye etmektedir; ancak bunlar ekoturizmin temel kuramsal nosyonunun farklı bir ifade tarzından öteye gidememektedir: "Club-med stili oteller mega yapılarını çevre dostu bir macera sunuyorlarmış görüntüsü altında satamamalıdır. Turizmin amaçlarının yerine getirilmesini sağlamak için her türlü 'alternatif turizm' üzerine daha katı kısıtlamalar getirilmelidir. Faydalar yabancı yatırımcılara değil yerel halka gitmelidir ve başlıca öncelik çevrenin korunması (yani onu yeni gelir kaynağı olarak görmek) olmalıdır. Ekoturizm projelerine ve inisiyatiflerine başarılı yerel katılım sağlamak için zorunlu ön şartlar olmalıdır" (Cosgrove ve diğ. 2005).

SONUÇLAR

Çalışma, ekoturizm üzerindeki başat ideolojik söylemin ekoturizm denen ve birbiriyle ilişkili bir dizi faaliyeti açıklamada bilimsel açıdan başarısız olduğunu, çünkü kamu idaresinde, halkla ilişkilerde, reklam, propaganda ve turizm sektörlerinde çalışan insanlar ve ana akımdaki akademisyenler tarafından önerilen başat açıklamaların çoğunluğunun kuramsal betimlemeleri gerçek olgular gibi sunduğunu, işlevsel istisnaları kural haline getirdiğini, ulaşılmaz olan ancak akıl yönetiminde işlevsel olan stratejik açıdan kuralcı ve normatif etik ve ilkeler teklif ettiğini ortaya koymaktadır. Normatif ve kurallaştırıcı değerlendirmeler ancak ve ancak asıl konudan saptırma, kasıtlı gündem oluşturma ve olumsuz duyguların nötrleştirilmesi rolünü oynayabilir. Bazı açıklamalar açık ve bariz bir şekilde ekoturizm işinin ve ilişkilerinin sahte imajlarını yaratmak peşindedir. Diğerleri ise bilerek veya bilmeyerek gerçeği kurgu ile, gerçeği sahte normatif/kuralcı ilkelerle karıştırmaktadır. Bunların hepsi, kasıtlı veya kasıtsız olarak, geniş bir şekilde yaygınlaştırılan ekoturizm nosyonunun büyük şirketlerin faaliyetlerinin, meta dolaşımının, teknolojik son ürün dağıtımının ve ekonomik, politik ve kültürel pazar koşullarının global yönetişiminin ideolojik, söylemsel ve ilişkisel normalizasyonu mantığına derinden gömülmüş olduğu gerçeğini ya göz ardı etmekte ya da saklamaktadır. Endüstriyel uygulamalarla ilgili işlevsel mitler yaratma ve yürürlüğe koymadaki nihai amaç, mal, hizmet ve insan üretiminde sürdürülebilirliği sağlamaktır. Sahte iddialarla güzelce örülmüş endüstriyel faaliyetlerden biri olarak, "temelde ortodoks turizmde uygulanan ekoturizm çoğu zaman alternatif turizm kılıfına bürünmektedir" (Sreekumar ve Parayil, 2002: 531).

Ana akımdaki ekoturizm fikri sürdürülebilir kalkınma nosyonuna çok güzel oturmaktadır: Yoksul, geleneksel ve ekonomik olarak atıl yerel topluluklar mevcuttur. Bu toplulukların işlere ve modern yaşamın ürünlerine ihtiyacı vardır. Ekoturizm bu toplulukların kurtarıcılarında biridir: Ekoturizm refah fırsatlarını Yerel toplulukların ayağına getirmektedir. Yerli halkın yapması gereken tek şey, bu kalkınma hareketine katılmaktır. Küreselleşme, özelleştirme, serbest pazar, bireysel özgürlük, girişimcilik, sürdürülebilirlik ve kalkınma gibi başka retorik söylemlerle desteklenen bu klasik retorik, küreselleşen endüstriyel yapıların politikasının sistemik gereklerine hizmet etmektedir. Devlet kurumları ve hükümetler, uluslararası finans ve kredi kuruluşları ve dünyanın dört bir yanındaki uluslararası şirketler ekoturizmi yerel zenginlik, güvenlik, emniyet, uzun ömür ve refah için hizmet eden yollardan biri olarak desteklemektedir. Ekoturizm (ya da başka bir faaliyet) halkın zihninde böyle tasavvur edilip böyle kabul gördüğünde, koruma alanlarını turizm endüstrilerinin ve arazi geliştiricilerin (yükleniciler) kullanımına açmak gibi her türlü müdahale, ulusal kalkınma, büyümenin muhafaza edilmesi, ilerleme ve yerel/kırsal topluluklar için iş olanakları yaratmak ve yaşam standartlarını yükseltmek için gerekli inisiyatifler olarak kolayca satılabilir. Bu sahte gerçeklik, hükümetlerin, politikacıların, akademisyenlerin, büyük şirketlerin ve kitle iletişim araçlarının günlük söylemleriyle kuvvetli bir şekilde desteklenmektedir. Bu nedenle, ekonomik sömürü şeklindeki küresel uygulamalar ve sömürücüler metamorfoza uğramakta, dünyadaki insanların yararı için mal ve hizmet sağlayan kişilere dönüşmektedir.

Sürekli artan yabancı ve yerli turistler, kaynakların artan kullanımıyla ve çevreyi kirleten ve tahrip eden ürünlerin devasa boyutlara ulaşan üretimiyle birleşerek, dünyadaki birçok insan tarafından "yaşamın gerçekliği"nin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Kitle iletişim araçları (medya) ve akademisyenler daha çok turizmi kutsamakta, turizmin ulusal ekonomiye katkısından bahsetmektedir. Çevresel etkiler ve insan koşulları medyaya çok az yansımaktadır. Görünen odur ki, bazı araştırmacılar insan koşulu ve ekolojiden ziyade turizm endüstrisinin geliri ve kamu imajı ile ve artan maliyetlerle daha yakından ilgilenmektedir. Turizm endüstrisinin sürdürülebilirliği ve gelişimi merkeze yerleştirilmiştir ve dünya bunun etrafında dönmektedir. İnancını yitirmiş bazı araştırmacılar ayrıca çevresel/ekolojik araştırmaların gelişim sürecinde çok nadiren kullanıldığını, çünkü araştırmacıların gelişimsel kararların küresel pazar tarafından alındığı gerçeğinden "bihaber" olduğunu ve yine araştırmacıların "belli ekolojik turizmlerin ekonomik kalkınma için geçerli olmadığını" itiraf etme "yetisine" sahip olmadığını belirtmektedir. (Di Casti, 2000).

KAYNAKLAR

- Bandy, J., (1996). Managing the other of nature: sustainability, spectacle, and global regimes of capital in ecotourism. *Public Culture* 8 (3):539-566.
- Belsky, J., 1999. Misrepresenting communities: the politics of community-based rural ecotourism in Gales Point Manatee, Belize. *Rural Sociology* 64:641-666.
- Björk, P., 2000. Ecotourism from a conceptual perspective, an extended definition of a unique tourism form. *International Journal of Tourism Research* 2: 189-202.
- Blamey, R., 1997. Ecotourism: the search for an operational definition. *Journal of Sustainable Tourism* 5 (2): 109-130.
- Brandon, K., 1996. *Ecotourism and Conservation: A Review of Key Issues*. World Bank
- Environment Department Paper No. 033. Washington, DC: World Bank.
- Campbell, L., 1999. Ecotourism in rural developing countries. *Annals of Tourism Research* 26: 534-553.
- Ceballos-Lascurain, H., 1991. Tourism, ecotourism and protected areas. *Parks* 2, 31-35.
- Chang-Haung, T., P. F. J. Eagles, and S. L. J. Smith., 2004. Profiling Taiwanese Ecotourists using a self-definition Approach. *Journal of Sustainable Tourism* 12 (2): 149-169.
- Che, D., 2005. Developing Ecotourism in First World, Resource-Dependent Areas. *Geoforum* (baskıda).
- Chi Y. and E.J.,Luzar, 1998. An economic analysis of non-consumptive wildlife recreation expenditures. *Louisiana Rural Economist* 60: 8-11.
- Colvin, J., 1996. Indigenous ecotourism: the capirona programme in Napo Province, Ecuador. *Unasyva* 187 (47): 32-37.

- Cosgrove, C., C. Prella and J. Weinstein, 2005. *The Road Less Traveled: Ecotourism, the Environment and Sustainable Development*. <http://www.arenal.net/> or <http://www.biology.duke.edu/bio217/2005/cmp8/index.html>.
- Deng, J., S., Qiang, Walker, G. J. and Zhang, Y., 2003. Assessment on and perception of visitors' environmental impacts of nature tourism: a case study of Zhangjiajie National Forest Park. *Journal of Sustainable Tourism* 11(6): 529-548.
- Di Castri, F., 2000. Ecology in a Context of Economic Globalization. *Bioscience* 50 (4): 321-332.
- Duffy, R., 2000. Shadow players: ecotourism development, corruption and state politics in Belize. *Third World Quarterly* 21 (3): 549-565.
- Duffy, R., 2002. *A trip too far: ecotourism, politics and exploitation*, London: Earthscan Publications.
- Erdogan, N., 2003. *Çevre ve (Eko)turizm*. Ankara: Erk Yayınevi.
- Erdogan, I. and Alemdar, K., 2005. Oteki Kuram (Other Theory). (2. baskı) Ankara: Erk.
- Farrell, T.A., J. L. Marion, 2001. Identifying and assessing ecotourism visitor impacts at eight protected areas in Costa Rica and Belize. *Environmental Conservation* 28 (3): 215-225.
- Font, X., 2002. Environmental certification in tourism and hospitality: progress, process and prospects. *Tourism Management* 23: 197-205
- Galley, G. and J. Clifton, 2004. The motivational and demographic characteristics of research ecotourists: Operation Wallacea Volunteers in Southeast Sulawesi, Indonesia. *Journal of Ecotourism* 3 (1): 69-83.
- Gordon Guide 2005. Gordon guide to ecotourism & cultural tours. <http://www.ecotourism-vacations.com/turkey.cfm>
- Gössling, S., 1999. Ecotourism: a means to safeguard biodiversity and ecosystem functions? *Ecological Economics*, 29 (2): 303-320
- Gössling, S., P. Peeters, J-P Ceron, G. Dubois, T. Patterson and R. B. Richardson, 2005. The eco-efficiency of tourism. *Ecological Economics*, 54 (4): 2005, 417-434.
- Gücü, G. and A. C. Gücü, 2003. Is ecotourism an appropriate tool to ensure sustainable Mediterranean monk seal conservation in the Cilician Basin, Turkey? Evaluation report of the experimental ecotourism application in Bozyazi, Mersin. gucu@ims.metu.edu.tr.
- Hardt M. and A. Negri, 2000. *Empire*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Honey, M., 1999. *Ecotourism and sustainable development: Who owns paradise?* Washington: Island Press.
- Honey, M., 2004. Ecotourism and certification. International Ecotourism Society, Washington D.C. <http://www.ecotourism.org> & <http://www.ips-dc.org/>
- Hunter, C., 1995, On the need to re-conceptualize sustainable tourism development. *Journal of Sustainable Tourism* 3 (3): 155-165.
- Hunter, C., 1997. Sustainable tourism as an adaptive paradigm. *Annals of Tourism Research*, 24 (4): 850-867.
- Hvenegaard, G.T., 1994. Ecotourism: a status report and conceptual framework. *Journal of Tourism Studies* 5 (2): 24-35.
- Jones, S., 2005. Community-based ecotourism: the significance of social capital. *Annals of Tourism Research* 32 (2): 303-324.

- Kersten, A., 1997. *Tourism and regional development in Mexico and Chiapas after NAFTA*. <http://www.planeta.com/planeta/97/0597lacandon2.html>
- Khan, M., 2003. Ecoserv: Ecotourists' quality expectations. *Annals of Tourism Research* 30 (1): 109-124.
- Latham, M. E., 2006. Redirecting the Revolution? The USA and the Failure of Nation-Building in South Vietnam, *Third World Quarterly*, 27(1): 27- 41.
- Krugger, O., 2005. The role of ecotourism in conservation: Panacea or Pandora's box? *Biodiversity and Conservation* 14: 579-600.
- Lindberg, K., J. Enriquez and K. Sproule, 1996. Ecotourism questioned: Case studies from Belize. *Annals of Tourism Research* 23 (3): 543-562.
- Loon, R., and D. Polakow, 2001. Ecotourism ventures: rags or riches? *Annals of Tourism Research* 28:892-907.
- Mader, R., 2002. Latin American Ecotourism: What is it? *Current Issues in Tourism* 5 (3&4), 272-278.
- Mansperger, M. C., 1995. Tourism and cultural change in small-scale societies. *Human Organization*, 54 (1): 87-94.
- Place, S.E., 1991. Nature tourism and rural development in Tortuguero. *Annals of Tourism Research* 18(2): 186-201.
- Pomfret, G., 2006. Mountaineering adventure tourists: a conceptual framework for research. *Tourism Management* 27 (1): 113-123.
- Roe, D., C. Harris and J.de Andrade, 2003. *Addressing poverty issues in tourism standards*. PPT Working Paper No. 14. London: ODI, IIED and ICRT.
- Ross, S. and G. Wall, 1999. Ecotourism: towards congruence between theory and Practice. *Tourism Management* 20: 123-132.
- Ryan, C., K.Hughes and S. Chirgwin, 1999. The gaze, spectacle and ecotourism. *Annals of Tourism Research* 27 (1): 148-163.
- Scace, R. C., E. Grifone and R.Usher, 1993. Ecotourism in Canada. Canadian Environmental Advisory Council, Environment Canada, Quebec.
- Sreekumar, T. T. and G. Parayil, , 2002. Contentions and contradictions of tourism as development option: the case of Kerala, India. *Third World Quarterly*, 23: (3): 529-548.
- Steele, P., 1995. Ecotourism: an economic analysis. *Journal of Sustainable Tourism* 3 (1): 29-43.
- Stem, C.J., J.P Lassoie., D.R. Lee and D.J. Deshler, 2003. How 'eco' is ecotourism? A comparative case study of ecotourism in Costa Rica. *Journal of Sustainable Tourism* 11 (4): 322-347.
- Stone, M. and G.Wall, 2004. Ecotourism and community development: case studies from Hainan, China. *Environmental Management* 33 (1): 12-24.
- TIES, 2003. A simple user's guide to certification for sustainable tourism and ecotourism. The International Ecotourism Society, www.ecotourism.org.
- Twynam, G. D. and M. E Johnston., 2002. The use of sustainable tourism practices. *Annals of Tourism Research*. 29 (4): 1165-1168.
- Twidale, C. R. and J. A. Bourne, 2003. Commentary: Practices, problems and principles for ecotourism – a case study. *Tourism Geographies*, 5 (4): 482-492.
- Valentine, P., 1991. Nature-based tourism: a review of prospects and problems, in Miller, M. L. and Auyong,

- J. (Editors), Proceedings of the 1990 Congress on Coastal and Marine Tourism. Newport, Oregon: National Coastal Resources Research & Development Institute, 475-485.
- Valentine, P., 1993, Ecotourism and nature conservation. A definition with some recent developments in Micronesia. *Tourism Management* 14(2), 107-115.
  - Wallace, G., and M. S. Pierce, 1996. An Evaluation of ecotourism In Amazonas, Brazil. *Annals of Tourism Research* 23 (4): 843-873.
  - Wall, G., 1997. Is ecotourism sustainable? *Environmental Management* 21 (4): 483-491.
  - WCED (World Commission on Environment and Development), 1987. *Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press.
  - Weaver, D., 2001. Ecotourism as mass tourism: Contradiction. *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly* 42 (2): 104-113.
  - Weaver, D., 1999. Magnitude of ecotourism in Costa Rica and Kenya. *Annals of Tourism Research* 26 (4): 792-816.
  - Wearing S. and J. Neil, 1999. *Ecotourism: impacts, potentials and possibilities*. Oxford: Butterworth Heinemann.
  - Wearing, S. and M. McDonald, 2002. The development of community-based tourism: the relationship between tour operators and development agents as Intermediaries in Rural and Isolated Area Communities. *Journal of Sustainable Tourism* 10:191-206.
  - Welford, R and B. Ytterhus, 1998. Conditions for the Transformation of Eco-Tourism Into Sustainable Tourism. *European Environment* 8 (6): 193-195.
  - Wenjun, L., 2004. Environmental management indicators for ecotourism in China's Nature Reserves: A case study in Tianmushan Nature Reserve. *Tourism Management* 25 (5): 559-564.
  - Wight, P., 1993. Ecotourism: Ethics or Eco-Sell? *Journal of Travel Research* 31(3): 3-9.
  - Ziffer, K., 1989. *Ecotourism: the Uneasy Alliance*. Washington, DC: Conservation International.

Ekoturizm, hem ziyaretçiler hem de yöre halkı için
bir eğitimidir...

Süleyman ALKAN

D.K. Ormanlık Araştırma
Müdürlüğü

salkan61@gmail.com

BAŞKA BİR KARAGÖL

Türkiye Ormancılar Derneği Ekoturizm Grubu (TODEG) tarafından gerçekleştirilen “Orman Ekosistemlerinde Ekoturizm” konulu çalıştay geçtiğimiz günlerde Ankara’da yapıldı. Ekoturizmin tüm yönlerinin tartışıldığı iki yoğun günün ardından üçüncü gün, Çubuk Karagöl’e bir doğa yürüyüşü gerçekleştirildi.

Uzun yıllar boyunca genellikle Doğu Karadeniz Bölgesi’nde bu tür etkinliklere sıkça katılan birisi olarak, farklı bir coğrafyada yürümek benim için ilginç olacaktı. Yağmurlu bir Ankara sabahına uyandığımdaya etkinliğin iptal edilebileceğini düşündüm bir an. Fakat korktuğum olmadı. Arkadaşlar bu faaliyeti yaptırmaya kararlıydı. Buluşma noktasına vardığımda sırt çantaları ile bekleyen güleç yüzlü insanlarla selamlaşıp, bizi bekleyen araca yerleştik.

Yola koyulduktan hemen sonra etkinlik sorumlusu tarafından bilgilendirildik. Şehir büyük olunca içinden çıkılması da zor oluyor. Camdan hızla akıp geçen evler, dükkânlar, araçlar, koşuşturan insanlar... Hiç bitmeyecekmiş gibi... Neyse ki bir süre sonra evler azalmaya, yeşilin hâkimiyeti artmaya başladı. Bir ara araç durdu. “Karşıda gördüğünüz geniş ovada...” diye başlayan açıklama, Ankara Savaşı’nın tüm yönleri hakkında bilgilenmemizi sağladı.

Daralarak kıvrılmaya başlayan yollar, beyaza boyanmış kerpiç evler, ekilmiş tarlalar, sürülmüş meyve bahçeleri artık şehirden çıktığımızın göstergesiydi. Yol üzerindeki Kışlacık Köyü’ne uğrayıp soluklandık. Öğlen yemeği için yanımıza alacağımız gözlemeleri çantalarımıza yerleştirirken dönüşümüzde gözleme ve ayran sözü almayı da ihmal etmedik.

Bir süre sonra Karagöl’deydik. Sularının koyu renkli olmasından mıdır, yoksa derinliklerinden ürkülmesinden midir bilinmez ama nedense bu tür göllere genellikle “Karagöl” adı veriliyor. Doğal güzellik olarak şanslıydı, alımlıydı, şirindi. Ama büyük bir şanssızlığı vardı ki o da, koca bir şehrin sayılı soluk alma noktalarından birisi olmasıydı. Vaktin henüz erken olmasına karşın topluca atlanan ipler çevrilmeye, mangallardan dumanlar tütmeye, plastik topların ardından koşulmaya çoktan başlanmıştı bile. Tüm bu hengâme arasında Karagöl, sırtına yüklenen bu ağır yükün altında ezilmiş, yorgun ve çaresiz, ziyaretçilerini izliyordu.

Araçtan ayrılarak ıslak otlar arasından kıvrılan; kozalak, yaprak ve ince dal parçaları ile kaplı yoldan tırmanmaya başladık. Karagöl’ü ve vadiyi gören hâkim bir noktada soluklandık bir süre. Doğal kaynakların kullanımına dair görüşler beyan edildi. Grupta farklı disiplinlerde uzmanlaşmış kişiler olmasının, bu tür etkinlikleri sıradan bir yürüyüş olmaktan çıkartıp, uygulamalı doğa eğitimi havasına soktuğuna bir kez daha tanık oldum. Doğrusu da bu değil miydi zaten? Korumak için önce tanımak gerekmez miydi? Yakın tanıdıklarımızın yaşadıkları olumsuzluklardan daha fazla endişe duyar, onları koruma çabası içinde olmaz mıyız hep?

Kırmızı orman karıncaları, doğal kaynakların kullanımı, söğütte tetar işletmeciliği, sulak alanlar, yaban hayatı, yayla kullanımları ve yaylacılık, ülkenin tarım ve ormancılık politikaları, bitkiler ve bitki sosyolojisi, tıbbi bitkiler, kullanma koruma dengeleri gibi konularda fikirler beyan edildi. Etkinlik, çalıştayın arazide uygulamaya dönük devamı gibiydi.

Yürürken yol kenarında bir hemşehrime rastlamam ilginç oldu. Yabani fındıkla (*Corylus avellana*) yüzlerce

kilometre uzakta karşılaşmaktan mutlu oldum. Bir başka kadim dost ve sadık hemşehrim olan sis de hiç yalnız bırakmadı bizi. Fazla yaklaşmadı, aşağılara inip bizi kuşatmadı, sürekli tepelerde dolaştı ama “ben buradayım” dercesine gözü hep üzerimizde oldu.

Kışlacık Yaylası'na vardığımızda hayal kırıklığına uğradım doğrusu. Kullanılır durumda hiç yayla evi kalmamıştı. Karşı yamaçta sadece birkaç büyükbaş hayvan otlasa da, bu terk edilmişlik, ülkemizde hayvancılığın durumu konusunda fikir vermekteydi. Yine kıyas yapasım tuttu. Memleketimin çok katlı evler, her evin kapısına gitmek zorundaymış gibi araç yollarıyla işgal edilen bazı yaylalarını düşündüm. Olabildiğince beton, alabildiğince çirkin... Üstelik yeterince hayvansal üretim de yapılmayan yaylalarını... Tercih etmem gerekirse diye geçti içimden. Sonra saçma geldi bana iki kötüden birini seçmek. Bir orta yol bulunabilirdi.

Sere serpe uzandık yaylanın artık otlatılmayan çimenine. Çantalarımızda yol boyu burnumuzun direğini sızlatan kokular yaymış gözlemeler de serildi önümüze. Hava da güzel. Daha ne ister ki insan...

Arazi yapısı, bitki örtüsü, iklim, mimari, kültürel yapı, bölgeler arasında farklı olsa da doğanın bize sunacağı çok şey vardır. Bizim de ondan öğreneceğimiz... Memleketimin onca karagölünün ardından şimdi de Çubuk Karagöl'deyim. Hiç yabancılık çekmiyorum. Sorunlar benzer, insanım burada da misafirperver, katılımcılar burada da aynı gerekçelerle doğadalar. Bu tür faaliyetlerin yaygınlaşmasının; insanların doğayı, halkını, kültürünü kısacası kendisini daha iyi tanımasına katkısı yadsınamaz. Yeter ki gruplar bir amaç etrafında birleştirilip, süreç iyi yönetilebilsin.

Dönüşte farklı bir yoldan tekrar Karagöl'e vardık. Sonra da bizi bekleyen; gözleme, ayran, peynir, altın sarılı köy yumurtası, taze soğanla bezenmiş geleneksel köy sofrasına... Sanki öğlende onca gözlemeyi yiyen biz değilmişiz gibi yine taarruz halindeyiz. Ardından da çay... Sıcak sohbet eşliğinde... Günün en keyifli anı. Şehre dönmese mi ne?

Teşekkürler TODEG. Bizim karagöllere de bekleriz.

Ekoturizm, çevresel farkındalık oluşturmaktır...

Ercan VELİOĞLU

TODEG

erveli@yahoo.com

TODEG'LE GEÇEN 10 YILDAN KALAN ANI KIRINTILARI

Bizim, bizim dediğim TODEG' in gezi afişlerinde 1 kişi (rehberlik + ulaşım) şu kadar TL yazar. Tam yılını hatırlamıyorum ama 3-4 sene öncesiydi galiba. Bir katılımcı fiyattaki rehberlik ücretini sormuştu. Bu soruyla muhatap olana kadar inanın fiyatın açılımındaki "rehberlik" kısmı hiç dikkatimi çekmemişti. Zaten çekmesine de imkân yoktu ki... Biz (TODEG üyeleri) gezinin olabildiğince çok katılımcıyla yapılmasına, gezinin odaklanılan başlıkları hakkında bilgi toplamaya, aracın ve konaklanılacak yerin konforlu olmasına vd. uğraşırken, bırakın parayı pulu, cebimizden (hele cep telefonlarıyla) habire para harcarız, çoluk çocuğumuzu ihmalini falan saymıyorum tabii.

Dikkat ettiniz mi bir paragrafta ne kadar çok çoğul (biz, bizim) cümle kurmuşum. TODEG' in kuruluş felsefesi ruhumuza nasıl işlemişse, onun hakkında yazarken kâğıda yansıyanlar doğal olarak "ben"i unutan, "biz"i hayatın ortasına getiren bir durum. Vallahi 10. yılında TODEG'in geldiği konum, benim için "fenomen".

Grubun ilk kuruluşuna arazide ayağımı burktuğumdan, alçılı ayakla yatar halde yakalanmıştım. Gazi durumunda bulununca, ilk toplantılarına katılamamıştım. Grubun ilk çekirdek kadrolarını oluşturanlardan Fikri ve Kaplan Selim hafta sonları eve hapis olan bendenizi eğlendirmek için bizim evde briç partileri düzenlerken, Ahırlı Selim'in ekoturizm konusundaki planlarını anlatırlardı. Her zamanki kötümserliğimle "bu iş tutmaz" fikrini savunan ben, bir yıl geçmeden Yedigöller gezisinde kendimi "ekosistem"i anlatırken bulmuştum. Nasıl oldu, doğrusu ben de bilmiyorum ama iyi ki bu "girdap" a katılmışım.

Doğal olarak, her şey kolay olmadı. İlk yıl sadece beş gezi planlandı ve dördü gerçekleştirilebildi. İlk gezimizin Ürgüp – Göreme'ye olmasının nedeni ise; arkadaş grubu olarak kendi olanaklarımızla 2-3 sene önce aynı yere gezi düzenlememizdi. Günlük olarak planladığımız için bayağı yoğun ve sıkışık olan gezi programımızı, hiçbir aksama olmadan gerçekleştirmiştik. Bazen bu gezinin fotoğraflarına bakarım, ne kadar "gençmişiz" daha da dehşeti ne kadar "zayıfmışız". İlk gezimizi Ürgüp-Göreme'ye düzenlememizin bir etmeni de, Ülkü'nün daha önce Göreme Milli Park Müdürlüğünde görev yapmış olması ve yöreyi tanıyor olmasıydı.

İlk gezilerin etüdüne giderken, heyecanlı, neşeli ve idealist grup üyeleri olarak 5-6 kişilik ekip oluşurdu. Ne kadar heyecanlı, ne kadar istekli ve arzuluyduk. Ciddi ciddi kilometreleri kayda alır, durakları veya mola yerlerini tartışır, en ince ayrıntıyı bile gözden kaçırmamaya gayret ederdik. İlgarin mağarasının etüdünü yaparken, yolu göstermesi için yanımıza aldığımız 65 yaşlarındaki köylü amcanın hızına ayak uydurabilmekte hayli zorlanıyorduk. En çok yorulan da ben olunca, çözümünü Ülkü'yü sık sık "sigara molası alsana" nidasında bulmuştum.

Çamlıdere fosil ormanının etüdünde eşim Filiz de bulunuyordu. Yağmur yağdıktan birkaç gün sonra gittiğimiz halde, orman işletmesinden aldığımız toyota kamyonet çamura battı. Biz erkekler (Selim, ben ve Mutlu) arabadan indik, Filiz arabada kaldı. Bizim arkadan itmemiz işe yaramadığı gibi, araba bayağı şevden aşağı kayar gibi olmuştu. Benim panikle "kırk yılda zor bulduğum hatunum elden gidiyor" diye bağırمام, milletin ağzına pelesenk olmam için yetmişti. Uğursuzluk gezide de devam etmişti. Katılımcı fazla olunca iki araba ayarlamıştık. Arkadaki araba yoldan binenleri de alacak ve araç sorumlusu Filiz olacaktı. Güzergâhımız olan Çamlıdere çıkışı yerine, şoför Filiz'i dinlemeyip inadına Kızılcahamam çıkışından gelince, arkadaki grup yaklaşık bir saati aşkın gecikti. Sonuçta katılımcılar fosil ormanın oluşumunu Hacettepe Üniversitesi Jeoloji bölümündeki hocadan değil, bir kez dinlemeyle ne kadar anlatılırsa o kadar anlatan, bendenizden dinlemek zorunda kaldılar.

Karagöl gezisi etüdünde arkada kalan Ziya'nın haberi olmadan hepimiz ortadan "kaybolmuştuk". Bilmediği bir yerde tek başına kalan Ziya, her zamanki kalenderliğiyle, hiç paniklemeden yoluna devam edince, gruptan yanlış "kurban" seçtiğimizi anlamıştık. Bu etüt çalışmalarında uyumlu, sorumlu ve amatör grupta olmanın tadını en çok arkadaşlığımızın dostluğa dönüşmesinde duyumsardık. Takdir edersiniz ki 10 yılda bu duygunun daha çok tadına vardık.

Gezi sonrası katılımcı izlenimlerini görmek amacıyla bir anket düzenlemiştik. Bu ankette yer alan sorulardan biri de "ekoturizm ne demektir" idi. Aldığımız yanıtlar arasında sık sık "ekonomik gezidir" seçeneğiyle karşılaşılıyordu. Bu durum ilkeleri arasında "kâr amacı gütmemek" diye bir argümanı bulunan grup için, beklenen yanıtı aslında. Zira biliyorsunuz ekoturizmin yaklaşık 200 tanımı bulunmaktadır.

İlk gezileri düzenledikten sonra en önemli eksikliğimiz, gezilere katılan insanların nasıl giyineceklerine dikkat etmemeleriydi. Bu konuyu belirtmemiz gerektiğinin farkına vardığımızda, uygun ayakkabı konusunda da ısrarlı uyarı gerekmesi bizim açımızdan daha ilginçti. Gezi afişine giyimle ilgili olarak uyarı ibaresini koymamıza rağmen, bir meslektaş abimizin eşi topuklu ayakkabılarıyla Karagöl gezisine katılmıştı. Topuklu ayakkabılarıyla gruptan bayağı kopan yengemiz, gezide artçı olan Besim kardeşimizi yormasından öte, Besim'in sinir katsayısını ne kadar yükselttiği hala tatlı bir anı olarak belleklerimizdedir.

Ankara da ilk gezimizi Karagöl'e düzenlemiştik. Ama hesaplayamadığımız bir nokta vardı. Gezi günü deyim yerinde ise "şakır şakır" yağmur yağıyordu. Ama gezi bitiminde herkes çok mutluydu, neşeliydi. Biz ise sınıfını takdirle geçmiş çocuklar gibi "şendik". Evet, başarmıştık, bu iş oluyordu galiba. Yine Karagöl gezilerimizin birinde, bir katılımcının otobüsün bagajından mangal çıkardığını gördük. Bir an hedef kitlemize ulaşamadığımızı düşündüm. Bizim ne amaçla buraya geldiğimizi nazik bir şekilde anlatınca, mangal tekrar bagaja girdi de, rahatladık. Artık her gezimizde otobüsten iner inmez neler yapacağımız ve nasıl davranacağımızı hemen anlatmamızın nedeni o gezideki "mangal" gerçeğinin mirasıdır.

Yedigöller gezisinde de "duman" anımız var. Pazar günü Yedigöller'e gelenler genelde piknik yapmakta, yani mangal yakmaktadırlar. Milli Park statüsünde bulunan Yedigöller'de yapılan bu pikniğe, bizim katılımcılarımız itiraz etmekteydiler. Milli Parklarda hem de merkezinde mangal yakılmayacağını savunan katılımcılar, bir süre sonra mangalcılarla sonu kavgaya gidecek şekilde tartışmaya başladılar. Baktık durum kritik, ilgili görevliyi uyararak duruma müdahale ettirip, programımıza devam ettik. Seyir tepesine gelince, cep telefonlarının bu tepeden çektiğini ilan ediyorduk. Hemen herkes yakınlarını arıyordu. Yani cennet gibi yerde bile, medeniyetle ilişkimizi kesemiyorduk. Eğer Yedigöller'i bizimle gezip, Sedat Abi'nin rehberliğinden faydalanmadıysanız, Yedigöller'in tadına varmamış olduğunuz konusunda iddialıyım.

Gezilerde katılımcıların soruları sizi motive eder, hatta ufkunuzu açar. Gelecek gezilerde neleri, ne kadar ayrıntılı anlatacağınız konusunda yol gösterir. Bana yöneltilen en güzel soru "ağaç gövdelerinin içten dışı mı, yoksa dıştan içe mi" büyüdüğüdür. Salondaki çiçeklerinin niye "güzel büyümediği"nin sorulması ise, sadece talihsiz bir anıdır.

Bir de katılımcıların anı ve görüşlerini yansıttığı gezi yazılarımız var. Belki de dünyada en naif, en doğal, en amatör ama en içten yazılardan oluşan, bir "külliye". Bu yazıların bir kısmını internet sayfamızda görebilirsiniz. İlk yıllarda yazılan tüm yazıları, Derneğimizin Dergisi olan "Orman ve Av"da yayınlamak bana nasip oldu. Bu da hayatta gurur duyduğum işlerimden biri oldu. Ama 10. Yıl etkinliği olarak bu yazıları kitap haline getirmek de, sanki bana düşüyor gibi geliyor. Bakalım 2010 yılında bu projeyi gerçekleştirebilecek miyiz?

Grubun önemli bir ayağı da "ormancı" olmayan üyeleriydi. Grup ilk kurulduğunda, Kültür ve Turizm Bakanlığında iki bayan arkadaşımız bulunuyordu. Onların yönlendirmesiyle ilk gezilerimizden biri de Beypazarı oldu. Sonraki dönemlerde Mehtap'ın, Meral'in, Vedat'ın TODEG'e çok katkıları oldu. Hepsine burdan bir kez daha teşekkür ediyorum. Bu arada baştan beri grubun kahrını çeken, Dernek çalışanı Derya Hanım'a da teşekkürü borç bilirim.

Ekoturizm aktivitelerinin neler olduğunun sayıldığı onlarca makale var internette. Sayılan aktiviteler arasında doğa yürüyüşü veya botanik gezisi var da, bizim yaptığımız etkinliği tanımlayan veya isimlendirerek, kavram olarak geliştirene rastlamadım. Ekosistemden ağaca, ağaçtan hayvana, polenden tohuma, tohumdan yangına, yangından ağaçlandırmaya, ağaçlandırmadan gençleştirmeye, gençleştirmeden orman deposuna, biyolojik çeşitlilikten anıt ağaca, anıt ağaçtan herbaryuma/arboretuma vb. uzanan bilgi denizinden, katılımcılara bir şeyler

---

aktarmaya çalıştık. Yapamadığımız veya anlatmamız gerekip, atladığımız konu başlıkları da olmuştur mutlaka.

Bu arada şunu da söylemek isterim. Grubu oluşturan TOD üyesi arkadaşların hemen hepsi, TOD Yönetim Kurulu'nu oluşturan meslektaşlarımızın Derneği yönetim şekline ve duruşlarına muhaliftirler. Buna rağmen, TOD yönetimi, her zaman TODEG'in yanında olmuştur. TODEG üyesi arkadaşlar da, bu konudan hiç yüksünmeden sorumluluklarını yerine getirdiler. Bu anlamda, demokratik hava hemen hemen hiç bozulmadı. Bundan dolayı TOD yönetimini kutlamak gerekiyor.

Evet, Selim Ahırlı'nın Ziya'yı, Fikri'yi, Hayriye'yi, Selim Kaplan'ı ve Temimdar'ı ikna etmesiyle harekete geçen grup, bugün ütopyasının ete-kemiğe büründüğünü gördü. Ben de bu gruba çok çabuk girdim, çok çabuk adapte oldum. Takım tutar gibi, grup bana/bize aidiyet duygusu da verdi. Umarım böyle dostluklar edinilecek ortamlar herkese nasip olur. Grup, dernek binasında oda edildiğinde, yeni evlenen çiftlerin "eşya seçmesi" gibi, bitpazarından eşya seçmemizi görmenizi çok isterdim. Eşyalar gelince derneğin lokali yerine, grubun tefriş ettiğimiz odası artık buluşma yerimiz, lafladığımız, daha da önemlisi mutlu olduğumuz yuvamız olmuştur sanki. Odamızda grubun geleceği ile ilgili veya yıllık gezi programına girmesini istediğimiz yerler hakkındaki tartışmalarımızın, herhalde unutulur gibi olmadığını takdir edersiniz. Ya gezide başımıza gelen talihsizlikler! Onları, kime, nasıl anlatmalı? Örneğin bir katılımcının kaybolması, sık sık verilmek zorunda kalınan tuvalet molaları, yemeğin, arabanın veya konaklanılacak yerin iyi olmaması durumları... Gezilerinde bu durumla karşılaşan görevli arkadaşlar, 2-3 ay kendileriyle dalga geçilmesini göze alırdı, tabii yediği "fırçalar" da yanlarına kâr kalırdı.

Belirli bir aşamadan sonra, grup içi geziler de düzenlemeye başladık. Bunlardan birincisinde grup performansını artırmak için, Yedigöller yakınındaki Dirgine'de eğitim çalışmasında bulunduk. Daha sonra gruptan bazı arkadaşlar Yaşar'ın önderliğinde Hasan Dağ'na zirve yaptı. Yacı Kanyonunu Türkiye'de ilk olarak geçen bizim grup üyelerimizdir. Hele kış gezilerimize katılmadınızsa çok şey kaybettiğinizi söylemeliyim. Sadece şu tüyoyu vereyim de, neler kaçırdığınızı anlayınız. Selim'in yaptığı "sıcak şarabı" buz gibi soğukta içmenin tadına vardık, tabii yanında dostluk, sevgi, içtenlik ve kahkaha vardı.

Orman planlamasında çalışırken, yanımızda çalışacak işçileri orman köylülerinden seçerdik. Seçtiğimiz vatandaşların içinde yaşadıkları yerdeki ağacın adını bilmemeleri yani türünü bile bilmemeleri beni çok şaşırtmıştı. Buradan hareketle, toplumun orman ve ormancılık hakkında, hele sorunları hakkında örneğin 2B' nin ne olduğu konusunda bir bilgisi olmadığı için, fikrinin de olmasına imkân yoktu. Bu bağlamda, grup olarak bu bilgileri topluma zerk etmeyi amaç edinmiştik. Bunda da başarılı olduğumuza inanıyorum. Bir aile yarattık; büyük, içten, heyecanlı, idealist, meraklı. Bu aileyi verdiğimiz bilgilerle biraz bilinçlendirdiysek, amacımızı yerine getirmişizdir ki, bunun kat kat ötesini gerçekleştirdiğimize inanıyorum. Zaten geldiğimiz noktadaki TIES üyeliği, ekoturizm konulu çalıştay düzenleme, Uluslararası sempozyumlara bildiri sunma, 10 yıllık emeğin/ başarının karşılığı. Bu emeği umarım genç arkadaşlar daha ileri taşıyabilirler.

Evet, 10. Yıl sonunda dönüşmeliyiz, değişmeliyiz. İnternet sayfaları, ayırmaç (logo), flamalar derken, genç arkadaşlar sayesinde oldukça yenilendik. Ama yeterli değil diye düşünüyorum. Orman ve ormancılığa dair sorunlar gittikçe daha da zorlaşıyor. Çözüm yolları, daha kötüsü çözüm umutları da azalıyor. Artık hedef kitlemizi yeniden gözden geçirmeli, çitamızı daha da yükseğe çekmeli ve belki de daha çok çalışmalıyız. Hatta daha etkin olabilmek için çalışma şeklimizi bile değiştirmeliyiz. Ben bu sorunları aşmak için, genç arkadaşların bir umut olduğu kanısındayım.

Nice on yıllarda bir arada olmak dileğiyle.

Filiz SÖNMEZ

TODEG

filiz.sonmez@gmail.com

DOĞADA AMATÖRLÜK VE GÖNÜLLÜLÜK

Amatörlük dediğimiz de aklımıza ilk gelen yanlış bir şartlanmayla bilgisizlik, beceriksizlik ve acemiliktir. Peşine gönüllülük dediğimizde yine buna yakın şeyler düşünürüz, “bedava yapılan iş” deriz örneğin.

“Amatör” terimi, sözlüklerde “bir işi para kazanmak amacıyla değil yalnızca oyalanmak, zevk için yapan kimse, özenci” açıklamasıyla karşılanıyor. Bu karşılığın yanına pekâlâ acemi, heveskâr sıfatları da eklenebilir. “Profesyonel” terimi ise sözlüklerde “bir işi, bir mesleği, kazanç sağlama amacıyla yapan kimse”; “işinin uzmanı, ustası olan kimse” olarak açıklanıyor.*

Gönüllülük; karşılık ve çıkar beklemezsizin bir işi yapmayı kendiliğinden üstlenmek olarak tanımlanır çoğu yerde.

Doğada amatörlük ve gönüllülük diğer alanlara göre biraz daha farklıdır. Var olan canlı bir öge üzerinde çalışmak yeni bir şey üretmekten daha zordur. Bir işi amatör olarak yapmanın özgürlüğü başkadır. İnsana hareket etme özgürlüğü sağlar, para kazanmak kaygısını bir yana bıraktığınızda, yaptığınız iş başka bir anlam kazanır.

Doğada amatörlük, ekoturizmde amatörlük çok daha farklıdır. Doğada amatör olmak acemilikle tanımlanamaz ya da yanına eklenemez. Doğa koşullarını çok iyi bilmek doğayı çok iyi tanımak gerekir. En ufak bir hata geri dönüşü zor zararlar açabilir.

Ama doğadaki amatörlüğün avantajları profesyonellere göre daha fazladır. Para kazanma kaygınızı bir kenara bıraktığınızda çok keyifli bir iş sizi bekler.

Özellikle ekoturizm de amatörler ve profesyoneller arasında bir sürü fark vardır. Para kazanma kaygısı güdüyorsanız, doğaya insan (buna turist, ekoturist vs. de denilebilir) götürübilmenin yollarını ararsınız. Ne kadar çok insan götürübilerseniz o kadar çok kâr edersiniz. Ve o insanları memnun etmek uğruna çabalarsınız. Bu arada doğayı ne kadar düşündüğünüz tartışılır. Ve çoğu zaman yaptığınız işin koşturmacasından keyif almayı unutursunuz.

Bu arada bu işten para kazanmaktan gerisini düşünmeyenler, doğayı bilinçli bir şekilde kirletebiliyor, doğaya uygun olmayan işler yapabiliyorlar. Ülkemizde Ağrı Dağı, dünyada ise Everest dağı ve çevresi bu yüzden birer çöplüğe dönüştü.

Doğaya sık çıkanlar rastlamışlardır, doğanın en güzel yerinde son ses müzikle eğlenenlere, mangal dumanından boğulanlara... Müşteri olarak baktığımız insanları orada tutabilmek için her türlü yolun mubah olduğunu düşünür hatta buna da yaratıcılık deriz.

* Ali Püsküllüoğlu, *Türkçe Sözlük*, (İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, Ekim 1995)

Tabii ki gerçek doğaseverler bu tür organizasyonları tercih etmiyor ama doğaya yolculuk yapanların ne kadarı bu bilince sahip? Bu tür organizasyonları tercih edenlerin birçoğu köyden kente göç etmiş ikinci nesil olup, doğa sevgilerini, ormanda davul zurna çaldırarak, mangal ve ızgara keyfi yaparak, tanıdığı bütün yabani ot meyveleri rastgele toplayarak keyif alan ve maalesef bunu “doğa sevgisi” olarak tanımlayan insanlar. Kaç organizasyon bu tür etkinliğe dur diyebiliyor ya da doğaya götürdükleri insanları bu konuda bilinçlendirebiliyor.

Türkiye Ormancılar Derneği Ekoturizm Grubu (TODEG) amatörlük ve gönüllük üzerine kurulmuş bir gruptur. İlk tanıştığımda onları çok garipsemiştim. Beni toplantılarına davet etmişlerdi. Kendimi ciddi bir toplantıya hazırlamışım ama beklediğim tam tersiydi. Bir arkadaş toplantısı gibiydi. Bir yandan herkes sohbet havasında yapılacak geziler için hazırlıkları konuşuyor, öte yandan da önceki gezileri eleştiriyordu.

Önce “eş dost toplanmış birbirlerini gezdireyorlar galiba” diye düşünmüştüm. Ama sonradan yanlışlığımı anladım.

Ekoturizm Grubu, mesleğimden dolayı benim de üye olduğum 1924 den bu yana faaliyet gösteren Türkiye Ormancılar Derneği bünyesinde büyük bir özenle çalışan bir grup.

Onları tanıdıkça, ne kadar keyifli bir iş yaptıklarını anlamaya başladım. “Bizler orman mühendisiz ve en iyi bildiğimiz şeyi, başkalarıyla paylaşmalı, onlara anlatmalıyız” diyen, bunun bir yolu da ekoturizm diyerek yola çıkmış gönüllülerden oluşmuş bir grup.

İnsanlar şehirlerde sıkışmış beton blokların içerisinde gittikçe doğaya yabancılaşarak yaşamaktalar. Çocuklar doğa güzelliklerini televizyonlardan izleyerek büyüyor. Gördükleri, tanıdıkları ağaçlar parklarda ya da yol kenarlarında. Şansları varsa birkaç kuş da görebilirler.

Bir doğa yürüyüşüne katılmayı isteyen insanlar için birçok seçenek var. Doğa gezileri düzenleyen birçok acente, dernek ve küçük gruplar var. Hepsi farklı kesimlere hitap ediyorlar; bazıları performanslarını denemek isteyenler için, koştur koştur yürüyüş yaptırıyor, bazıları piknik tarzında eğlenceli geziler düzenliyor bazıları ise tamamen “gezelim görelim” tarzında, araçlarla doğaya götürüyor “işte budur” deyip insanları gezdireyor.

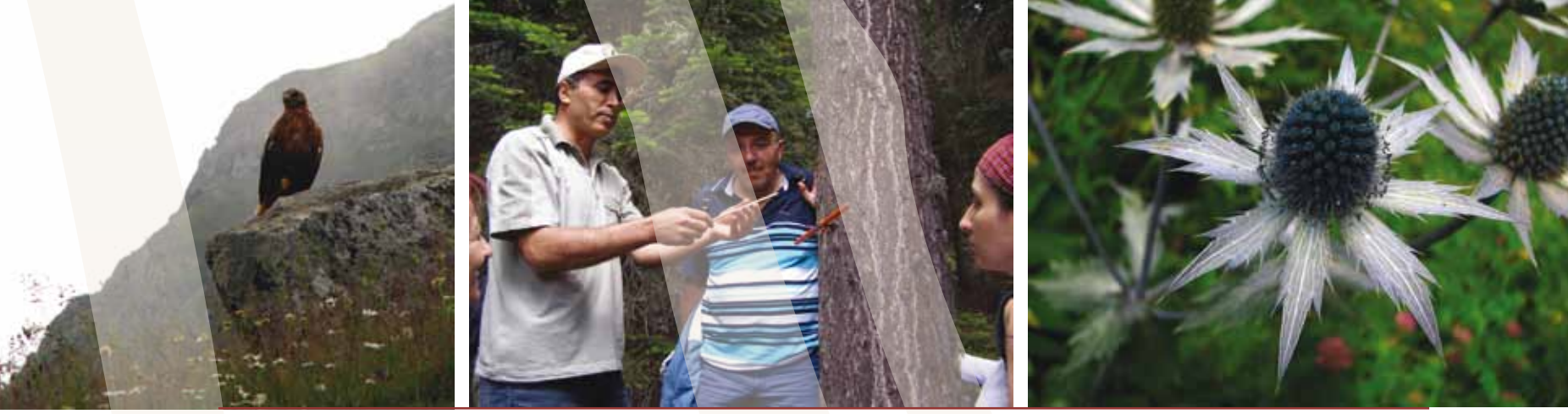
Açıkçası TODEG’ le tanışana kadar ben de bir grupla doğa gezisi yapmamıştım. Benim için yeni bir olguydu. İnsanları doğaya götürüp orada doğa hakkında, ormanlar hakkında bilgi vermek... En iyi bildiğim işi başkalarına anlatıp, hem de tüm organizasyonu yapmak güç bir iş. Zor gibi görünse bile doğayı gezmeyi seven birisi için cazip bir şeydi.

Hepimizin hayatımızı kazanmak için yaptığımız bir işimiz vardı. Ayrıca gruptaki herkes de ormancı değildi. Doğaya gönül vermiş herkesin bu grupta yapacağı bir şey var. Hatta bazı arkadaşlarımız bizden daha iyi gözlemlemeye ve tanımaya başlıyorlar doğayı.

Her geziye yeni insanlar götürüyoruz, bazıları şikâyet etse de memnun kalmasa da memnun kalanlar, “bundan sonra ağaçlara daha farklı bakacağım” diyenler bizler için güzel bir ödül. Yaptığımız işten tek beklentimiz daha çok insana ulaşmak, insanlarda doğa ve orman konusunda farkındalık yaratmak.

Bazen vakitsizlikten istediğimiz kadar gezi yapamıyoruz, bazen yaptığımız gezilere katılımcı bulamıyoruz, bazen terslikler üst üste geliyor katılımcıları memnun edemiyoruz. Ama bazen de insanlar karşılaştıkları güzellikler, organizasyondaki doğallık karşısında çok memnun kalıyorlar.

Gönüllülükte kimseye müşteri gibi davranılmaz. Bu işi yapanlar zaten bir kazanç sağlamadıkları ve bunu bir iş olarak algılamadıkları için her şey kendiliğinden geliyor. Hiç tanımadığımız insanlarla çıktığımız bu yolculuklarda sadece rehberlik yapıyoruz. Yapılacak her işi herkese paylaşmaya çalışıyoruz, herkese bir sorumluluk vermeye çalışıyoruz. Yeri geliyor katılımcılar kamp ateşi için odun topluyor, sabah uyanıp çayı demliyor, mangalın başında ateşi yelliyor, atlanacak derelerde arkadakilere el veriyor.

İnsanlar yapılan etkinliğe katıldıkları zaman kendini onun bir parçası gibi hissediyor. Doğada her şey paylaşılır, bireyselliğe yer yoktur. Bizler bunu kırabiliyorsak, insanları biraz da doğa hakkında bilgilendirebiliyorsak amacımıza ulaşmış olacağız.

Niye bu işe gönüllü oluyoruz? Çünkü biz de doğayı özlüyoruz, apartmanların arasında bunıyoruz, tek başına kendimizi ormanlara vurmanın bir faydası olmadığını biliyoruz. Biz de hem birikimimizi paylaşmayı, hem de yeni insanlarla yeni bir şeyler paylaşmayı sevdiğimiz için bu işe gönüllüüz.

Tüm alanlarda amatörlik ve gönüllük bazında yapılan işler farklılığını ortaya koyar. Gönüllük faaliyetlerine ilgi gösteren insanlar da beklentileri farklı olan, mükemmeliyetçilikten, bencillik ve bireysellikten uzak olan insanlardır. Ama tabii ki meraklı, etrafından duyduklarıyla bu etkinliklere katılıp değişen insanlar da var. Gönüllü yapılan işlerdeki hedef de bu insanlarda farkındalık yaratmak.

İşte 10 yıldır TODEG de bunun çabası içinde.

Hep mükemmel işler mi yapmıştır? Hayır ama bizler zaten kuru kuruya mükemmeliyetin peşinde koşan insanlar değiliz. Hedefimiz her zaman en iyisini yapmak. Doğaya en yakın etkinliği yapmak, az bilinen alanlara gitmek insanlara ormanları ve ormancılığı anlatmak.

Amatörlük her şeyden önce bir heyecan işidir. İş çıkışlarında, özel hayatımızdan çaldığımız vakitlerde, bazen cebinizden, bazen gönlünüzden harçayarak yaptığınız bir iştir. Her seferinde ilk gibi heyecanlarsınız. Zaten heyecan bittiğinde o iş de biter çünkü “niye sen bunu yapmıyorsun” un yaptırımı yoktur. İnsanların gönlü varsa üretilecek işler de vardır. Gönülden yapılan işler başka hiçbir şeye benzemez.

Bizler isteriz ki doğaya bir şekilde ilgisi, işi olan herkes bazı kaygıları biraz öteleyip sevgiyle, heyecanla aşkla yapsınlar bu işi. Doğa canlı bir öğedir, o da hırpalanır, o da ezilir, o da yıpranır. Kendimizi, işimizi düşündüğümüz kadar doğayı düşünürsek, yaptığımızdan keyif alırsak sanırım yaşadığımız dünya da bir başka olacak.

Derleme: Dr. Murat ALAN

TODEG

muratalan@yahoo.com

TODEG GEZİLERİNE KATILANLARDAN İZLENİMLER

ÇUBUK KARAGÖL GEZİSİ (2005)

Asım KUTLUATA

Türkiye Ormanlılar Derneği'nin düzenlediği gezilere ilk defa Beypazarı gezisinde katılmıştım. Karagöl gezisinin yapılacağını öğrendiğimde eşim ve oğlumla birlikte katılmaya karar verdik. Amatör bir anlayışla doğayı, ormanı ve çevreyi insana sevdirmek amacıyla gerçekleştirilen bu aktivitelere zaman ayıran insanları her zaman takdir etmişimdir. Gezi süresince görevli uzman arkadaşlar bizleri sadece gezdirmiyorlar, tarihi ve teknik bilgiler vererek yeni bilgiler edinmemizi sağlıyorlar.

NİĞDE ALADAĞLAR'DA PİKNİK (2005)

Ayten ŞENSU

50 km uzunluğu, 25 km genişliği ve 3756 m yükseltisi ile insanı görmeden cezbediyor Aladağlar. "Aladağlar'a gezi denince de büyüleniyorsunuz. Hele de bu gezi Küre Dağları, Ilgarini yürüyüşünden sonra olursa! Sanırsınız ki Aladağlar'ı fethedeceksiniz!

.....

Neyse ki kahvaltıdan sonra ilk konaklama yerimiz: Kapuzbaşı Şelaleleri. Tahmini 1 km alanda değişik yerlerden, 15-20 m yükseltiden akan şelaleler. Şelalelerin meydana getirdiği iklimlenme burada Karadeniz bitki örtüsünün gelişmesine neden olmuş. Bu bilgileri her zamanki gibi Ahmet Bey'den öğreniyoruz. Boğucu ve sıcak havadan burada eser yok gibi. Öğle yemeğinden sonra araçlarımız bizi Acıman Yaylası'na doğru yola çıkarıyor. İşte bu yolculukta Demirkazık zirvesini görüyor, Aladağlar'ın heybet ve zarafetini izliyoruz. Çıktığımız yüksekliği ağaç türlerinden anlayabileceğimizi öğreniyoruz. Aşağılarda kızılçamlar, sonra karaçamlar, en yükseklerde de sedirler. Yaylaya 3 km kala minibüslerden inip, gevenlerin arasında zorlu bir yürüyüş yapıyoruz. Yürüyüş sırasında 10 yaşındaki Efe hayıflanıyor "Yürüyüşe başlarken en öndeydim, şimdi arkalarda kaldım" diye. Fikri Bey'in yanıtı "sen hep benim önümde yürü olur mu?" İşte bu tip gezilerin hoş yanlarından biri diye düşünüyorum. Ve kendi hesabıma insanoğlunun öğrenecek şeyleri bitmiyor diye geçiyor aklımdan.

.....

Otobüsle dönerken şunları düşündüm: İyi ki varsınız güzel insanlar, iyi ki varsın ekoturizm grubu. İyi ki tanışıyoruz. Bize ülkemizin ekolojik yapısını tanıtmak amacıyla, çalışma yaşamımızın dışında ve ötesinde gösterdiğiniz özveri için teşekkürler!

KÜRE DAĞLARI'NDA İKİ GÜN (2005)

Figen AYDOĞDU

“Ben her bahar âşık olmam, ama her bahar gitmek isterim” der ya sevgili Can Yücel. Her baharda depreşen bu isteğim, bu sene Türkiye Ormanlılar Derneği Ekoturizm Grubu'nun gününbirlik ve hafta sonları düzenlenen gezileriyle yeni bir yönelim kazandı. İlk gezilerden duyduğum memnuniyet, zamanım ve bütçem elverdikçe bu gezilere katılmama neden oldu. Doğada bir nefes alma, çevre, doğa ve tarih bilincini geliştirme, gerektiğinde dinlenme, eğlenme ve piknik gereksinimlerini doğayı tüketmeden giderme amacıyla yapılan her gezide; gördüğüm güzellikler, attığım terler, aldığım bilgiler, edindiğim arkadaşlıklar, bir sonraki geziyi de kaçırmama fikrini doğurdu bende. Bu nedenle olsa gerek, Küre Dağlarına gezi düzenlendiğini duyduğumda hiç vakit geçirmeden başvuru yaptım.

.....

Küre Dağları, dünyada ender rastlanan bitki örtüsü ve ekosistemi ile doğayı koruma açısından dünyaca ünlü önemli bir örnek olarak kabul edilmiş. Dikkati ilk çeken ise bakir bir alanda yer alan bitki örtüsünün zenginliği. Dünyanın korunması gereken alanlarından biri olan ve sıcak noktalardan birini oluşturan Küre Dağları'nda yaşayanlar için turizm önemli bir çıkış ve beklenti belli ki. Ancak doğası gibi insanların da seziyorsunuz o doğal safiyeti ve yalınlık içindeki zenginliği. Bölgelerinin ekoturizm açısından gelişmesi için folklorik unsurların ve özellikle kadınların yerel giysileriyle öne çıkartılmak istenmesi, yöre gençlerinin doğa kılavuzları olarak yetiştirilmesi, doğa harikası olan Ilıca Şelalesinin işyeri ve dükkânların adına kaynaklık etmesi. Hepsisi, masum bir isteğin, fark edilmenin, farklı olmanın özellikle vurgulanması, dışa vurumu. Umuyoruz ki, yöre halkının bu çabası, aynı saflık ve ekolojik gelişim içinde hak ettiği sonuca ulaşır, turizme açılan beldelerimizin başına gelen talan ve yağma burada gerçekleşmez.

ORADA BİR ORMAN VAR UZAKTA (2006).

Figen AYDOĞDU

Çamlıdere'deki fosil ormanını bileniniz var mı? Neden oluşmuş, nasıl bulunmuş, milyonlarca yıl öteden gelirken nasıl bir değişime uğramış? Bu soruların yanıtlarını hem akademik ağızdan, hem de bu ormanı keşfeden ve gönüllü koruyucusu olan bir Anadolu insanından duymanın heyecanını tattınız mı? Öyle ki, bir zamanlar sular altındaki Anadolu'nun kalıntıları olduklarını bilerek, bu güngörmüş ve taşlaşmış ağaçlara dokunduğunuzda içinizi saran ürperti, ölümsüzlüğün ne muazzam olduğu düşüncesine götürüyor sizi. Bunun yanı sıra; ormana bu niteliği kazandıran özelliklerin neler olduğunu, bir ağacı kesmeden yaşının nasıl hesaplandığını, ağaçların türlerini, ormandaki dev karınca yuvalarında yaşamın nasıl bir döngüyle sürdüğünü biliyor musunuz? Peki, kentin karmaşasından, geniş caddelerden, kalabalığı ve albenisiyle hep daha fazla tüketmeye davet eden alışveriş merkezlerinden uzaklaşıp, bir ormanın derinliğinde, bir vadinin kıvrımında, bir kır çiçeğinin dinginliğinde çoğu kez ayırdına varamadığınız bir gizi, bir inceliği keşfettiğinizde sizi özünüze yönelten o duyguya ne demeli? “Hayat dokusunun içinde sadece bir lif” olduğunuzu iliklerinize kadar hissettiren, keşif duygusunun kışkırtıcılığını yaşatan doğa gezilerinde işte bu soruların yanıtlarını buluyor, ayaklarınızda başlayan bu yolculuğun yüreklerinize uzandığına tanık oluyorsunuz.

YEDİGÖLLER'E YOLCULUK (2006)

Derya KUBALI

Yedigöller'e yolculuk, bir bakıma iç yolculuğu da oldu; gündelik yaşamın sorunlarını, koşuşturmalarını geride bırakarak, tüm bağlardan kurtulmuş olarak, göl suları gibi dingin, göl suları gibi ferah iki gün yaşadım. İçinde sürekli fırtınalar esen benim gibi birine Yedigöller bir liman oldu.

Ormancılar Derneğinin düzenlediği gezi televizyon, radyo, gazetelerden ayrı olarak, doğal yaşama tanık olma olanağını sağlıyor. Cep telefonları da çalışmadığından bambaşka bir dünyada bulunduğunuz hissinden alıkonmuyorsunuz.

.....

Yaklaşık ikibin hektarlık Yedigöller Milli Parkı, içinde bulundurduğu ikiyüzü aşkın bitki çeşidiyle olağanüstü bir biyolojik zenginlik sunuyor. Milli Parklar, doğal yaşamın olduğu gibi korunduğu alanlar ; "in-situ" (yerinde) koruma politikalarından.

.....

1914 yılında, Türkiye'de ilk örneği kurulan hidroelektrik santralini geziyoruz. Siyah orman gülleri serpilmiş santralin önü sıra. Sonra mürver ağaçlarından oluşan tünelden geçiyoruz. Küçük ama hüznü derin göller gibi, çağlıtırsı coşkulu minyatür çağlayanlara ulaşıyoruz. Ağaç merdiven binlerce yıla tanık porsuk ağacına götürüyor bizi. Devrilen kütüklerin üzerinden atlarken, çürüyen yaprakların küflü ıslaklığını bırakıyoruz ardımızda...

.....

Yedigöller Gezisi beni sonbahar tutkunu yapmış ama her bahar başka tatlarla başka tutkulara yol açacağından korkuyorum. Kışbaharda kristal, ilkbaharda yeşil armoni, yazbaharda sevdâ.

YEDİGÖLLER HATIRASI (2006)

Yasemin YILDIRIM

İçtenlikle söylemeliyim ki bugüne kadar başka bir şekilde gidemeyip de, bu grupla gitmiş olmak ve ilk ziyareti bu organizasyonla yapmak, büyük bir şans oldu. Hani bir şehri, ya da tarihi bir bölgeyi kendi başınıza gezdiğinizde, hakkında şey bilmeden orayı sadece görmüş olursunuz. Bir rehber kitap okuyarak gezersiniz, o biraz daha kalıcı ve bilgilendirici olur. Ancak bir rehber eşliğinde üstelik işinin uzmanı bir rehberle gezerseniz, ayrıntıları öğrenirsiniz. Hatta aklınızdaki sorulara da yanıtlar bulursunuz. İşte Yedigöller'e bu organizasyonla gitmenin ayrıcalığı ve şansı buydu: Hem burada yıllarca görev yapmış, hem de alanında bilgili bir rehber eşliğinde gezildi. Ayrıca aklımıza gelen sorularda alanının uzmanlarından bilgi alabildik. Uzmanlık alanları farklı orman mühendisleri de gezide bulunuyordu ve içtenlikle bilgilerini bize aktardılar.

.....

Yol boyunca gezi ve eko-sistem'le ilgili ön bilgiler almaya başlamıştık. Flora ve Fauna'nın korunması, Türkiye'nin bu açıdan ne kadar zengin olduğu, ne kadar çok endemik bitki olduğunu öğrendik. Dirgine köyü yakınlarında, Dirgine Deresi'ni görmeye başladık. Bulanık akıyordu. Belli ki hem kirlilik hem de toprak taşıyordu. Dirgine Deresi ile Yedigöller'den gelen Karadere'nin birleştiği yer ise tam bir dersti. Doğanın korunduğu Yedigöller Milli Park'ından gelen Karadere o kadar berrak ve ışıl ışıldı. Bundan sonra yol, hep Karadere'yi izledi. Gittikçe çeşitlilik artıyordu. Çeşitlilik arttıkça anlatılanlar artıyor, hatta duruluyor bitkilere bakılıyor, meraklılar fotoğraf çekiyorlar, tekrar arabaya binilip yola çıkılıyordu. Bu duraklamalar zaman alsa da herkes çok memnundu. Gezi programını yapanlar programda belirtilen saatlerin gerisinde kalmakta huzursuz olsalar da katılımcıların umurunda değildi. Yol daralıp zemin biraz daha kötüleştiğinde çevrenin güzellikleri artıyordu.

.....

Ormana, ağaca, doğaya bu kadar emek veren tüm çalışanlara sonsuz teşekkür borçluyuz. Ben ve geziye katılanlar biliyoruz ki ormanlar güzel ama onlara emek veren insanlar da oradalar. Eko-sistemin sürdürülebilmesinin bir parçası da tüm ormancılar.

KIRMIR ÇAYI VE GÜDÜL GEZİSİ ÜZERİNE DERİN(LİKSİZ) BİR YAZI (2007)

Kazım SAĞLAM

Hızla şehrin gürültüsünden uzaklaşıyorduk, bozkırı ve Ankara'nın kıraç topraklarını minibüsün camında seyre dalmıştım. Milyonlarca yıldır bir sürü değişime tanık olmuş, bağrında milyonlarca hayatı barındırmış bu toprakların suskunluğu içime dokunuyordu. Dile gelse kim bilir bize neler anlatacaktı. Onu hoyratça kullanan tek canlı olarak, bizi üstünde barındırmaktan dolayı duyduğu utancı haykıracaktı belki. Belki de: "Ah çocuklar bu duyarlılığı keşke bu hale gelmeden önce gösterseydiniz bana. Böyle kolu kanadı kırık kalmazdım." derdi. Ama yine de teşekkür ederdi "Şükür buna da şükür beni anlayabildiğiniz için. Beni değil kendi yaşamlarınızı yok ettiğinizi anlayabildiğiniz için."

.....

Rehberimiz, bu gezinin "TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ EKOTURİZM" grubu tarafından düzenlendiğini, yürüyüş güzergâhını, doğaya zarar vermemek için birerli kol halinde yürüyeceğimizi, gezinin amacını bize anlattı. Bu gezilerde amacın insanlara doğayı tanıtmak, bitki ve canlı türleri hakkında bilgi edinmelerini sağlamak, aynı zamanda onun korunmasını ve önemini anlatabilmek olduğunu öğrendik. Benzeri bir sürü şey anlatıldıktan sonra yine rehberimiz bize yere nasıl basmamız ve nasıl yürümememiz gerektiğini de açıkladı.

.....

Dik bir yamaçtan tırmanıp, tepeden güneşin parıltılarının çayın üstünde oynaşmasını kuş bakışı seyredip, dar ve çalılarla kaplı uzun bir alanı geçtikten sonra döne kıvrıla akan Kirmir çayı önümüze serilivermişti. İşte buluşma anı. Suyla hasret giderme, ayaklarımızın yorgunluğunu, çekilen canımızı diriltme anı. Hayat, sonra ne sunacağını bilemem ama şimdi tam da seni hissetme zamanı.

YEDİGÖLLER MUCİZESİ (2007)

Ümit YETİŞ

İnsan, hayatı nasıl algılasa öyle de yaşarmış. Ben hayatı hep bir serüven olarak algıladım, öyle de yaşamaya çalışıyorum. Yedigöller gezisine ilk defa katıldım. Ormancılar Derneği'nin gezisine de ilk defa katıldım. Akıldında Ormancılar Derneği'nin Kızılay binasının yıkılması ve tiyatro salonunun da beraberinde yıkılıp, yerine yenisinin yapılmaması nedeniyle açılan imza kampanyasında, Ormancılar Derneği'ne karşı attığım imzanın önyargısıyla da ormancılara biraz da kırgındım. Sabah koştura koştura yetiştiğim geziye arabaya adımımı attığım andan itibaren bütün önyargılarım dağılmaya başladı. Hani hikâyede anlatılan güzel insanların güzel atlara binip gittiği güzel yerlerden biriydi Yedigöller, bir serüvene daha başlıyorduk ve ne mutluydu.

Serüvende karşınıza ne çıkacağı belli olmaz. Ama benim karşıma, başından sonuna değin ne bir kötü olay nede hani sorundu dediğimiz türden bir aksilik çıkmadı. Aksine; sanki yüce bir el değmişçesine her şey zamanında, sorunsuz ve mükemmeldi. Hani eleştirilse bundan başka eleştirebileceğiniz bir şey bulamazdınız. Tam acıkıyorsunuz, "yemek hazır" diyorlar. "Bir çay olsaydı" derken, "buyurun çaylar". "Hadi tura başlasak" diyorsunuz. Üstadın naif sesi "arkadaşlar toplanalım, başlıyoruz". Gezimizde yağmur bile dönüşte, biz arabaya bindikten sonra başladı. Neresinden bakarsanız sıkıcı(!) bir durumdu. Tam bunun neresi serüven diye sorgularken asıl serüvenin doğanın kusursuz dengesinde, yok artık bu kadarda olamaz dedirten, yaşanmasa inanılmaz zannedeceğimiz manzarasında, baktığınız her yerdeki yaşam diyalektiğindeydi. Her şeyin organik olarak birbirine bağlandığı, her şeyin içinde kendi çelişkisini taşıdığı ve nicel birikimlerin nitel sıçramalar yaratarak sentezlendiği ve her sentezin aynı yasa gereğince yeniden tezlendiği kesintisiz bir devrimdi doğada yaşanan

---

BAĞLUM GEZİSİ (2008)

Sumru BOZOK

Hiç çiğdem tarlası gördünüz mü? Tadına doyum olmayan bir görüntü. Topraktan fışkıran bir güzellik. Hepsi ayrı ayrı gülümsüyor insanın yüzüne. Üzerine düşen güneşle, topraktan fışkıran güzellik... Anlatmakla olmuyor, bunu yaşamak gerek. Yürürken arkanızı dönüp tepelere bir bakıyorsunuz ki, inanılmaz bir güzellikle karşı karşıyasınız. Doğayı bilimsel olarak tanıyanlarla birlikte gezmek, onlardan bir dolu şey öğrenmek, ağacı, yaprağı, gürgeni, meşeyi, akçaağacı tanımak çok hoş. Ahmet hocam bize Ankara Çiğdemi'ni tanıttı. Toprağı büyük bir itinayla kazdı. Öyle korkuyordu ki ona zarar vermeye. Topraktan söktü, onu dipteki yumrusu ile birlikte çıkardı ve ipliksi yumruyu bize gösterdi. Ankara çiğdemini diğer çiğdemlerden ayıran özellik buymuş. Sonra büyük bir itinayla onu tekrar toprağa dikti. Çünkü ekolojik dengeyi bozmamak gerekiyor.

Organizasyon ve anlatım, diğer gezilerde de olduğu gibi mükemmel. Bu dernekle gezmek çok zevkli. Ben tüm gezilerine katılmak istiyorum.

KONYA KARAPINAR MEKE (2008)

Güzide ÖZTEKİN

Merhaba,

Ormancılar Derneği'nin Konya- Meke Gölü gezisini öğrenince, katılmamız şart olmuştu. National Geographic dergisine konu olan Meke Gölü'nü, bir gün canlı canlı görmemiz gerektiğini düşünmüştük. Karşımıza böyle bir şans çıkınca (her zaman tercihini uykudan yana kullanan oğlumuzu da ikna ederek) ailece katılmaya karar verdik.

.....

Otobüste dağıtılan broşürden öğrendiğime göre; Karapınar'da yıllar önce çölleşmeye karşı bir mücadeleye başlatılmış. Önce kamışlardan kurulan setlerle toprağın sürüklenmesi engellenmeye çalışılmış, daha sonra ağaçlandırma yapılarak, tarıma elverişli bölgeler yaratılmış. Bu uygulamanın yapıldığı bölgeyi gezdik. Kendi kendime doğru projelerle ne başarılar kazanılabildiğini düşünürken, bir soru üzerine, elde edilen kazanımlardan kayıplar olmaya başladığını öğrendim. Çölleşme ile mücadelenin sürdürülmesi gerekiyormuş. Bu konuda herkesin üzerine düşeni yapması gerekli. Ama tabii öncelikle kurumsal güçleri olanların başlangıç adımını atması.

.....

Dönüş yolunda Tuz Gölü kenarından geçerken yağmur vardı. Yağmur bize Tuz Gölü'nün başka bir güzelliğini gösterdi; yağmurla göl, kızılımsı bir renge bürünmüştü.

ANKARA'NIN YAĞMUR(LU) ORMANI: KARAGÖL (2008)

Arda ÖZBEN / Oğuzhan AYISIT

Karagöl'e doğru yola çıktığımız Pazar sabahı hafif hafif yağan yağmur Ekoturizm Grubu ile gerçekleştireceğimiz ilk gezimizin biraz ıslak ve biraz da zorlu geçeceğinin habercisiydi aslında. Yıllardır Ankara'da olmanın kazandırdığı tecrübe ile Mayıs ayında serin havalara ve yağmura alışık olsak da sağanak yağmur beklemiyorduk. Fakat hava durumunu almak için sabah haberlerini beklememize gerek kalmamıştı; Çubuk merkeze vardığımızda minibüsten büfeye kadar olan üç beş adımlık yolda adamakıllı ıslanacak kadar yağıyordu yağmur.

.....

Rotamızda ilerledikçe gezimizin amacının bir yere varmak değil, bir yere doğru gitmek olduğunu daha iyi anladık. Çünkü geçtiğimiz her yer bir öncekini aratmayacak güzellikler sunuyordu bizlere. Kimi zaman dağlara karşıdan bakan sisli bir yükseklikte buluyorduk kendimizi, kimi zaman içiçe geçmiş türlü ağacın arasında. Yol boyunca tüm bu güzelliklere, rehberlerimizin ağaçlar ve orman yaşamı hakkında anlattıkları eşlik ediyordu. Tabii bir de ceplerimize depoladığımız kuru üzüm, kayısı ve badem...

BEYNAM GEZİSİ (2008)

Birgül GERMEN

Merhaba Sevgili Gezi Dostları,

Geçen hafta Ekoturizm Grubu'un düzenlediği Beynam Ormanı gezisine kızım ile birlikte katıldık. Bu bizim Ormancılar Derneği ile katıldığımız ikinci gezi ve kesinlikle sonuncu da olmayacak. Derneğin kar amacı gütmeksizin yaptığı gezilerin, eğlenceli ve keyifli olduğu kadar, eğitici ve öğretici olması kızımı da bu gezilere ikna etmemde en önemli unsur. (Sizler de bilirsiniz gençler böyle uzun yürüyüşleri pek sevmez) Benim kızım da, bu yürüyüşler sırasında her ne kadar söylene de gezinin sonunda memnuniyetini dile getirmedi edemiyor. Aksi takdirde ikinci kez katılmaya ikna etmem mümkün olmazdı öyle değil mi?

.....

Gezimiz sırasında terk edilmiş bir elma bahçesine dalıp ağaçtan kopardığımız elmaları, armutları afiyetle yedik. Henüz yeni olgunlaşmaya başlayan alıç meyvesinin tadına bakmayı da ihmal etmedik. İlk kez tattığım üzüm benzeri bir meyvenin ağzımda bıraktığı o ekşimsi tadı hiç unutmayacağım. Palamut ağacının şirin meyvesi bize bir çizgi film olan "Buz Devri"ni hatırlattı. Yüzümüzde kalan tatlı tebessümle ve kalplerimizde kalan sıcak izlerle gezimizi sonlandırdık.

KARLI ORMANLARIN ÇAĞRISI (2009)

Ayşe DÖNMEZ

Yoğun kar yağışı altında önce Sarıalan Yaylası'na doğru yol aldık. Yürüdüğümüz yol da karlar altındaydı. Bembeyaz örtülere bürünmüş yamaçlara, ağaçlara hayran hayran bakarak ilerliyorduk. Sarıalan Orman İşletmesi'ne ulaştık öğle saatlerinde. Şömine çıtır çıtır yanıyordu ve çayımız hazır. Biz çaylarımızı yudumlarken, aşçımız gayet pratik bir şekilde şömine ateşinde kızartıverdi sucukları. Sucuklu kaşarlı sandviçlerimizi ayran eşliğinde yedik. Kıyafetlerimizi gözden geçirdik, tozluklarımızı taktık, berelerimizi-eldivenlerimizi giydik, batonlarımızı aldık elimize ve yürümeye hazır olduk artık. Bir süre arabayla gittikten sonra, indik ve yürümeye başladık. Kar yağıyordu ve manzara muhteşemdi. Zarif göknar ağaçları, beyaz tüllerini giymiş, dallarını yere eğerek bizi selamlıyordu. Minik göknarlar tül yumağı içinde kaybolmuştu. Şu dizeler geçti aklımdan:

Bembeyaz kar taneleri,
Önce yıldızlar gibi parlayarak beliriyor,
Başımın üstünde dans ediyor bir süre,
Sonra yumuşacık dokunuşlarla,
Yüreğime yağıyor usulca,
Ferahlatıyor içimi...

BOLU ALADAĞLAR (2009)

Yalçın YILMAZ

Eşim ile birlikte ilk defa katıldığımız 12 Nisan 2009 Aladağlar gezisi ile TOD EKOTURİZM GRUBU ve gruba gönül verenlerle tanıştık. İlk defa tanışıyor olmakla birlikte sanki 40 yıldır birbirimizi tanıyormuşçasına sıcak bir topluluğun bizleri karşıladığını hemen hissettik.

.....

Kumanyalar bir çırpıda bitmişti ancak daha tepeye ulaşmamıştık. Tekrar yola koyulduğumuzda bazı arkadaşlar 1 m kadar karın içine gömülüyor, diğerlerinin yardımı ile çıkabiliyordu. Zaman zaman geyik sesleri duymaya başlamıştık. Hatta bir ara taze ayak izlerine rastladık. Bu kadarını ummuyorduk, demek ki onlara çok yakın geçiyorduk. Tepeye ulaştığımızda fırtınadan devrilmiş ağaçları gördük. Bunlara sebep olan unsurlar hakkında gezi sorumlusu Sn. Murat Alan tarafından bilgi verildi. Bundan sonra iniş başlamıştı ama ne iniş. Karla kaplı 60 derecelik dağ yamacından inerken hepimiz değme sporculara taş çıkartıyorduk.

ANKARA - KIZILCAHAM-IŞIKDAĞI (2009)

İrfan AKALP

Ekoturizm grubu ile ilk kez geçen yılın sonbaharında konaklamalı Kovada gölü gezisiyle tanışmıştım. O geziden sonra kendi kendime bir sonraki geziye katılma konusunda söz vermiştim. Ancak araya kışın girmesiyle sözümde duramadım. Şimdi ise gününbirlik Işık dağı gezisi vardı ve hemen eşimle beraber adımızı yazdırdık. Bu gezinin diğerlerinden farkı ise tıpkı dağcılar gibi bir zirveye tırmanacak olmamızdı.

.....

Planlandığı gibi saat 12.30'da zirveye ulaştık. Zirveye vardığımızda bizden önce gelmiş olan bir başka gezi grubu ile karşılaştık. Bu grubun rehberinin, bizim kâr amacı gütmeyen grubumuzun rehberlerinden Murat Bey'e gezinin fiyatını sormasıyla aldığı cevap karşısındaki şaşkınlığı görülmeye değerdi. Çünkü o grup ile gelenler bizim ödediğimiz katılım payının iki mislini ödemişlerdi. Üstelik diğer grupta orman ve ağaç konusunda herhangi bir bilgilendirme de söz konusu değildi. Bu durumun sebebi ise ekoturizm grubunun faaliyetlerinde kâr amacı gütmemesiydi.

.....

İnişte tıpkı tırmanış gibi çok zevkliydi. Ormanda sessizliği bir motor sesi bozuyordu. Ağaç kesim günü olduğunu ve bu sesin motorlu testereden geldiğini öğrendik. Rehberlerimiz bize o ana kadar merak edip de bir türlü öğrenemediğimiz, "ağaçlar ne zaman, kim tarafından, nasıl ve nerede kesilirler" konulu ayaküstü bir 'kesim' sunumu yaptılar.

ÇATACIK ORMANLARI (2009)

İrfan AKALP

Yolculuk esnasında elimizdeki gezi programından şu satırları okuyarak sabırsızlanıyorduk; " Çatacık ormanı İç Anadolu Bölgesine girmiş nemcil bir sarıçam ormanıdır. Sarıçam türünde Türkiye'nin en meşhur ormanlarından birisidir. Bu ormanda örnek ormancılık uygulamaları yapılmaktadır. İki gün süresince bu özel ormanda yürüyüşler yapılırken, örnek ormancılık uygulamaları tanıtılacak, geyik üretme istasyonunda geyiklere ot verme şansı yakalanacak, 200 yaşın üzerinde sarıçam anıt ormanının ihtişamı yakından görülecektir."

.....

Daha sonra tırmandığımız tepedeki yangın gözetleme kulesinden 360 derecelik bir seyirle 80 km. uzaklıktaki Eskişehir'i bile çıplak gözle seçebildik.

.....

Asıl etkileyici olan ise sarıçam anıt ormanı alanına yapılan yürüyüşü. Burada iki yüz yaşın üzerindeki sarıçam anıt ormanının ihtişamını yakından gördük. Bu gezide beni en çok etkileyen şey ise 200 yaşındaki 30-40 metre boyundaki bir çam ile henüz 2-3 aylık, 2 cm boyundaki hayatta kalma savaşı veren aynı çeşit çamı yan yana ve birçok yerde beraber görmektir. Bu minnacık çam fideciklerinin içerisinde, bu yazın kuraklığına, susuzluğuna direnip ayakta kalabilenleri ise önlerinde yıllarca sürebilecek koca bir ömür beklemekteydi.

SİNOP-ERFELEK (2009)

Nebahat ARIKAN

Sinop gezisi yapılacağını duyduğumda çok sevindim. Daha önce iş için gittiğim, çok kısa da olsa bilgi edindiğim ve hayran kaldığım bu şehre tekrar, hem de gezi amacıyla gidecek olmak beni heyecanlandırmıştı. Hayat koşulları ve yaşamın getirdiği tatsız sürprizlerin çıkmasından korkarak, bu heyecanımı bastırmaya çalışmışım. Cuma akşamı geldiğinde, evet artık yola çıkıyorduk. Yolculuk saati geldiğinde hepimiz yerimizi aldık.

.....

Pazar sabahı kahvaltımızı Erfelek'te yapacağımız söylenmişti. Herkes belirlenen saatte hazır. Küçük bir ailenin işlettiği bu yerde kahvaltı gerçekten çok güzeldi. Kendilerinin yaptığı marmelat ve reçeller, kızarmış ekmeğe, köy yumurtası, sıcak patates kızartması, yeşillik vs. vs... Nefis kahvaltıdan sonra şelaleye çıkmaya hazır olduk.

.....

Şelalenin çıkış noktasına ulaştığımızda bir arkadaşına kulak misafiri olduğumda şu sözleri söylüyordu; "Bana kızacaksın ama ben hiç yorulmadım". Şelaleler irili ufaklıydı ve çeşit çeşit bitkilerle süslüydü yolumuz. Hayaller ülkesinde gibi, hafif ve mutlu, hissediyor insan kendini. Küçük bir mola verip, yaşlı amcanın yayık ayranını içtikten sonra patikadan kuş gibi süzülerek indik aracımızın yanına. Köylü çocuklar böğürtlen toplamışlar, harçlık için satıyorlardı. Bu fırsat kaçır mı? Aldık tabii ellerindeki.

KONYA-KARAPINAR-MEKE GÖLÜ GEZİSİ (2010)

Nebahat ARIKAN

2006 yılı ortalarında tesadüfen TODEG' in gezisine katıldım. O güne kadar doğa gezisinin, hatta bu kadar önemli bir görevi yerine getiren Türkiye Ormancılar Derneği'nin varlığından haberdar değildim. İlk gezimde grup lideri Murat Bey'di. Işık Dağına gitmiştik ve benim yaşamıma açılan bu güzel pencereden güneşin beni bu kadar ısıtacağını, sarıp sarmalayacağını anlamadığım halde çok mutluydum. Bir sonraki gezi için yeni yılı beklemiştim. Artık TODEG' in internet sayfasının sıkı takipçisiydim. Sizce de doğa sevgisi bağımlılıkların en güzeli değil mi? Geçen zaman içinde TODEG gönüllülerinden doğa, ekolojik düzen ve pek çok konuda bilgiler öğrendim. Yaşamın stresi ve hengâmesinden uzak doğaseverlerle birlikte olmak da son derece keyifli.

.....

Musa Amca anlatıyor: "Öyle güçlü kum fırtınaları olurdu ki, damdaki kamışları söker atardı. Yiyecek bulamazdık, anneler bebeklerini, koyunlar kuzularını emziremezdi. Okuldan eve önümüzü görüp dönemezdik, kaybolurduk. Ekili araziler de bu fırtınalarla zarar görürdü." Murat Bey'den 40 metre yüksekliğinde, 50 metre eninde 240 metre genişliğinde hilal şeklinde kum tepelerinin oluştuğunu öğrendik. 160 bin hektarlık alanda, 1962 yılında ilgili kurum ve kişiler Türkiye'de eşine az rastlanır çok başarılı bir koordinasyonla proje başlatmışlar. Fiziki ve kültürel tedbirler alınması gerektiği ortaya çıkmış. Otlandırma, ağaçlandırma başlıkları altında çalışmalar yürütülmüş. Önce kamışlardan perdeler oluşturulmuş, otlanma sağlandıktan sonra yörenin şartlarına uygun ağaçlar seçilmiş. Dikilen ağaçlara tenekelerle kuyudan su taşınmış. Proje için yöre halkı, devletle birlikte inanılmaz emek vermişler. Uzun yıllar ve yoğun çabayla bölge kısmen kurtarılmasına rağmen, yeteri kadar yağmur alamadığı için hala bebek gibi bakıma muhtaç durumda olduğu anlaşılmaktaydı.

.....

Ertesi gün Ereğli'de hamurunun yoğrulup bizzat üretimini kadınların yaptığı gözleme çeşitleri ve sıkmayla kahvaltımızı yapıyoruz. Lezzet karşısında diyet, perhiz rafa kalkıyor. Hem gözlerimiz, hem de karnımız doyana kadar yemeye devam ediyoruz.

ANITÇAM
TÜR : PINUS NIGRA
TÜRKÇE ADI : KARAÇAM
YAŞI : 500
BOYU : 30 M
ÇAPI : 174 M
ÇEVRESİ : 550 M

ORMAN EKOSİSTEMLERİNDE EKOTURİZM ÇALIŞTAYI VE 10. YILINDA TODEG

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ DİĞER YAYINLAR SERİSİ NO:10

Türkiye Ormancılar Derneği

Tuna Caddesi No:5/8 Kızılay - ANKARA

Tel: 0312.433 84 13 Belgegeçer: 0312.433 26 64

www.ormancilardernegi.org

www.ekoturizmgrubu.org